

Załącznik do
Uchwały Nr 261/LIII/2014
Rady Gminy Przechlewo
z dnia 19/05/2014 roku

Program opieki nad zabytkami Gminy Przechlewo na lata 2014 - 2017

Przechlewo 2014 r.

Dariusz Szopiński
Inspektor ds. inicjatyw
gospodarczych i promocji

Urząd Gminy Przechlewo
ul. Człuchowska 26
77 – 320 Przechlewo

Spis treści		
1.	Wstęp	3
2.	Podstawa prawna opracowania i cele gminnego programu opieki nad zabytkami w świetle ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami	4
3.	Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami	5
3.1.	Obowiązek konstytucyjny ochrony zabytków	5
3.2.	Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego w świetle ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami	5
3.3.	Zadania samorządu z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami	6
3.4.	Inne uwarunkowania prawne	7
4.	Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	9
4.1.	Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	9
4.1.1.	Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2013 - 2016	9
4.1.2.	Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013 i Uzupełnienie NSRK na lata 2004 - 2020	11
4.1.3.	Narodowy Program Kultury: „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego” na lata 2004 - 2013	13
4.1.4.	Strategia Rozwoju Kraju 2007 - 2015	14
4.1.5.	Program „Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego”	14
4.1.6.	Program „Dziedzictwo kulturowe”	14
4.2.	Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	15
4.2.1.	Strategia rozwoju województwa pomorskiego 2020	15
4.2.2.	Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Pomorskiego na lata 2007 - 2013	15
4.2.3.	Plan zagospodarowania przestrzennego województwa	16
4.2.4.	Wojewódzki program opieki nad zabytkami 2011 - 2014	17
5.	Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	19
5.1.	Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy	19
5.1.1.	Strategia Rozwoju Gminy Przechlewo na lata 2006 - 2020	19
5.1.2.	Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Przechlewo uwzględniający dwa czasookresy planowania 2007 – 2013, 2014 - 2020	20
5.1.3.	Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Przechlewo	20
5.1.4.	Formy ochrony dziedzictwa kulturowego w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego w Gminie Przechlewo	22
5.2.	Charakterystyka zasobów, analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy	23
5.2.1.	Charakterystyka gminy	23
5.2.2.	Rys historyczny	25
5.2.3.	Zabytki nieruchome wpisane do Rejestru Zabytków Województwa Pomorskiego	27

5.2.4.	Zabytki ruchome wpisane do Rejestru Zabytków Województwa Pomorskiego	29
5.2.5.	Zabytki wpisane do Ewidencji Zabytków	33
5.2.6.	Zabytki archeologiczne wpisane do Rejestru Zabytków Województwa Pomorskiego	34
5.2.7.	Zabytkowe cmentarze	37
5.2.8.	Zabytkowe założenia ruralistyczne	42
5.2.9.	Zabytki w zbiorach muzealnych i innych	47
5.2.10.	Dziedzictwo niematerialne	48
5.3.	Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	48
5.4.	Zabytki w Gminnej Ewidencji Zabytków	49
5.5.	Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy	65
6.	Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń	72
7.	Założenia programowe	74
7.1.	Priorytety, kierunki działań i zadania programu opieki	74
8.	Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami	77
9.	Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami	78
10.	Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami	79
11.	Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków	81
12.	Spis tabel, rysunków i fotografii	82
13.	Załączniki	83

1. Wstęp

Na dziedzictwo kulturowe człowieka składają się dobra kultury i dobra natury. Ważną częścią składową tego dziedzictwa są zabytki, które należą do podstawowych dóbr, kształtujących tożsamość regionalną. Są nie tylko śladem przeszłości, ale także cennym składnikiem kultury współczesnej, przyczyniającym się do kształtowania przyjaznego człowiekowi środowiska, jego życia i aktywności. Zadbane, dobrze eksponowane zabytki stanowią wartość ekonomiczną, cenioną przez społeczeństwo. Dziedzictwo kulturowe stanowi dziś z jednej strony przedmiot ochrony, z drugiej zaś potencjał, który winien zostać wykorzystany dla potrzeb rozwoju naszej gminy.

Rewitalizacja poszczególnych obiektów stanowi szansę na ich uratowanie. Stworzenie programu opieki nad zabytkami jest koniecznością przewidzianą ustawą oraz zapotrzebowaniem społecznym. Stanowi także istotny czynnik w upowszechnianiu wiedzy i pomocy skierowanej do właścicieli zabytków w dbaniu o ich dobrą kondycję. Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Przechlewo na lata 2014-2017 jest dokumentem o charakterze uzupełniającym w stosunku do innych aktów planowania w gminie, tj. studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Przechlewo oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Wyżej wymienione dokumenty określają politykę administracyjną w zakresie podejmowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego, a także upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego.

Program opieki nad zabytkami jest podstawą współpracy między samorządem gminy, właścicielami zabytków i Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Taka współpraca, rozwijana w kolejnych latach, powinna przynieść korzyści lokalnej społeczności, a najistotniejszą z nich jest zachowanie naszego dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń.

Program opieki opracowany został na cztery lata i będzie cyklicznie aktualizowany. Dwa lata od ogłoszenia w dzienniku urzędowym Wójt sporządzi sprawozdanie z jego wykonania, które przedstawi radzie gminy. Prowadzony w trakcie realizacji programu monitoring umożliwi uwzględnianie nowych uwarunkowań prawnych, społecznych i gospodarczych oraz sprecyzowanie lub modyfikację założonych celów.

Wskazane w tym dokumencie kierunki działań są zgodne z krajowymi, wojewódzkimi i gminnymi dokumentami programowymi oraz odpowiadają aktualnym ustawowym regulacjom z dziedziny ochrony zabytków w Polsce.

Ileokroć w tekście jest mowa o programie opieki, oznacza to Program Opieki nad Zabytkami Gminy Przechlewo na lata 2014-2017.

2. Podstawa prawna opracowania i cele gminnego programu opieki nad zabytkami w świetle ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

Obowiązek sporządzenia przez samorządy odpowiednio wojewódzkiego, powiatowego oraz gminnego programu opieki nad zabytkami wynika z przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity Dz. U. z 2003r. Nr 162 poz. 1568 z późn. zm.). W myśl art. 87 ust. 1 ustawy zarząd województwa, powiatu wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres czterech lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami. Program przyjmuje rada gminy po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków (art.87 ust. 3).

Niniejszy artykuł w ust. 2 określa również cele jakim ma służyć program, są to w szczególności:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- 2) uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych, wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Program gminny przyjmowany jest przez Radę Gminy, po uzyskaniu pozytywnej opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (art. 87 ust. 3). Następnie dwa lata po ogłoszeniu w dzienniku urzędowym Wójt sporządza sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio Radzie Gminy Przechlewo (art. 87 ust. 4 i 5).

Podstawą do sporządzenia programu opieki nad zabytkami jest również Gminna Ewidencja Zabytków przyjęta Zarządzeniem Wójta Gminy Przechlewo z dnia 28 października 2013 roku oraz Zarządzeniem zmieniającym tj. Zarządzenie Nr 311/2014 Wójta Gminy Przechlewo z dnia 24 marca 2014 r.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami

3.1. Obowiązek konstytucyjny ochrony zabytków

Ochrona zabytków w Polsce posiada umocowanie prawne w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. „Rzeczpospolita Polska strzeże (...) dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju” (Art. 5). „Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju” (Art. 6 ust. 1). Nakłada również obowiązki dbania o dobra kultury na każdego obywatela: „Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa” (Art. 86).

3.2. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego w świetle ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

Podstawowym aktem prawnym regulującym w sposób kompleksowy zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce jest ustawa z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003r. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.). Ustawodawca dokonał rozróżnienia obowiązków ciężących na organach administracji publicznej oraz na właścicielach i posiadaczach zabytków. Działania podejmowane przez organy administracji publicznej w zakresie ochrony zabytków mają w szczególności na celu (art. 4):

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnienie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

W myśl art. 6 ust. 1 ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

- 1) zabytki nieruchome będące w szczególności:
 - a) krajobrazami kulturowymi,
 - b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
 - c) dziełami architektury i budownictwa,
 - d) dziełami budownictwa obronnego,
 - e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
 - f) cmentarzami,
 - g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,

- h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 2) zabytki ruchome będące, w szczególności:
- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
 - b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
 - c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
 - d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
 - e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. Nr 85, poz. 539, z 1998 r. Nr 106, poz. 668, z 2001r. Nr 129, poz. 1440 oraz z 2002r. Nr 113, poz. 984),
 - f) instrumentami muzycznymi,
 - g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
 - h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:
- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
 - b) cmentarzyskami,
 - c) kurhanami,
 - d) relikwiami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ponadto „ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej”(art. 6 ust. 2).

3.3. Zadania samorządu z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami

Opracowanie programu opieki nad zabytkami jest zadaniem własnym samorządu terytorialnego. Wójt Gminy sporządza na okres czterech lat gminny program opieki nad zabytkami (art. 87 ust. 1). Program przyjmuje rada gminy po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 87 ust. 3). Następnie dwa lata od ogłoszenia w dzienniku urzędowym Wójt Gminy sporządza sprawozdanie, które przedstawia Radzie Gminy (art. 87 ust. 4 i 5).

Ponadto ustawa ta nakłada na organy administracji publicznej obowiązek (art. 4):

- ✓ zapewnienia warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowania i utrzymania;
- ✓ zapobiegania zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- ✓ udaremniania niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- ✓ przeciwdziałania kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- ✓ kontroli stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;

- ✓ uwzględniania zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Jednocześnie definiuje ona pojęcie opieki nad zabytkiem, tym samym nakładając na jego właściciela lub posiadacza obowiązek zapewnienia warunków (art. 5):

- ✓ naukowego badania i dokumentowania zabytku,
- ✓ prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku,
- ✓ zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie,
- ✓ korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości, popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Zadaniem własnym jednostki samorządu terytorialnego jest m.in. sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku, do którego tytuł prawny posiada. Organ stanowiący gminy może udzielić dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale. Ponadto należy wskazać, iż ochrona zabytków i opieka nad zabytkami winna być uwzględniana również w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Zadania z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego zawarte są również w ustawie z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 z późn. zm.). Art. 7 ust. 1 stanowi, iż gmina wykonuje określone zadania publiczne, w tym zadania obejmujące sprawy kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

3.4. Inne uwarunkowania prawne

Inne uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, znajdują się w wielu obowiązujących ustawach, w tym:

- 1) Ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80, poz. 717 z późn. zm.),
- 2) Ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (tekst jednolity Dz. U. z 2006 r. Nr 156, poz. 1118 z późn. zm.),
- 3) Ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (tekst jednolity Dz. U. z 2008 r. Nr 25 poz. 150),
- 4) Ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 92, poz. 880),
- 5) Ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tekst jednolity Dz. U. z 2004 r. Nr 261, poz. 2603 z późn. zm.),
- 6) Ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (tekst jednolity Dz. U. z 2001 r. Nr 13, poz 123),
- 7) Ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2003 r. Nr 96, poz. 873 z późn. zm),

- 8) Ustawie z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie niektórych innych ustaw.

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i bibliotekach zostały określone w ustawach:

- 1) Z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 1997 r. Nr 5, poz. 24 z późn. zm.),
- 2) Z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. Nr 85, poz. 539 z późn. zm.).

Natomiast ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (tekst jednolity Dz. U. z 2006 r. Nr 97, poz. 673 z późn. zm.).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Ideowy model współczesnej ochrony dziedzictwa kultury w Polsce znajduje swój fundament w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Realizacja obowiązków sformułowanych w art. 5 i 6 powinna mieć miejsce przy zachowaniu innych zasad konstytucyjnych m.in. demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, państwa zapewniającego ochronę środowiska opartego na zasadzie zrównoważonego rozwoju, decentralizacji władzy publicznej, zasady uczestniczenia samorządu terytorialnego w sprawowaniu władzy publicznej czy zasady ochrony własności i prawa dziedziczenia.

Biorąc pod uwagę normy konstytucyjne, postępujący rozwój gospodarki rynkowej, globalizację, złożoność i interdyscyplinarność problematyki ochrony zabytków, wytyczono najważniejsze cele strategiczne polityki państwa w tej materii, którymi powinny być:

1. przygotowanie skutecznego systemu prawnego – finansowego;
2. opracowanie kompleksowego systemu edukacji na rzecz dziedzictwa;
3. poszukiwanie instrumentów wzmacniających efekty działania służb konserwatorskich.

Wdrożeniu celów strategii na szczeblu państwowym służą m.in. następujące dokumenty:

1. Krajowy program opieki nad zabytkami.
2. Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2020.
3. Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004 -2013”.

4.1.1. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2013 - 2016

Krajowy program opieki nad zabytkami wyznacza cele, kierunki działań i zadania, które należałoby podjąć w sferze ochrony zabytków i opieki nad nimi. Celem programu jest wzmocnienie ochrony i opieki nad materialnym dorobkiem kultury oraz poprawa jego stanu w Polsce. Ważne jest także stworzenie odpowiedniej, przejrzystej wykładni porządkującej sferę ochrony i opieki nad zabytkami. Działaniom tym ma przyświecać 7 podstawowych zasad konserwatorskich:

1. Po pierwsze nie szkodzić - *primum non nocere*.
2. Maksymalnego poszanowania oryginalnej substancji zabytków i wszystkich ich wartości (materialnych i niematerialnych).
3. Minimalnej niezbędnej ingerencji (powstrzymania się od działań niekoniecznych).
4. Usuwania tego i tylko tego, co na oryginał działa niszcząco.
5. Czytelności i rozróżnialności ingerencji.
6. Odwracalności metod i materiałów.

7. Wykonywania wszelkich prac zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie.

W Krajowym programie opieki nad zabytkami, przedstawiono następujące cele działań:

- I. W ramach uwarunkowań ochrony i opieki nad zabytkami:
 1. Pełna ocena stanu krajowego zasobu zabytków nieruchomych. Określenie kategorii i stopnia zagrożeń.
 2. Pełna ocena stanu krajowego zasobu zabytków ruchomych. Określenie kategorii i stopnia zagrożeń.
 3. Pełna ocena stanu krajowego zasobu dziedzictwa archeologicznego. Określenie kategorii i stopnia zagrożeń oraz wyznaczenie stref o szczególnym zagrożeniu dla zabytków archeologicznych.
 4. Objęcie skuteczną i zorganizowaną ochroną przynajmniej najcenniejszych zabytków techniki.
 5. Pełna ocena stanu krajowego zasobu pomników historii i obiektów wpisanych na listę światowego dziedzictwa. Określenie kategorii i stopnia zagrożeń.
 6. Ocena stanu służb i możliwości wypełniania całokształtu zadań związanych z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami.
 7. Ocena stanu i stopnia objęcia opieką zabytków w poszczególnych kategoriach.
 8. Doskonalenie i rozwijanie oraz podnoszenie efektywności i skuteczności instytucjonalnej i społecznej ochrony i opieki nad zabytkami.
 9. Udoskonalenie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych w zakresie ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym i nad zabytkami.
- II. W ramach działań o charakterze systemowym:
 1. Realizacja powszechnych tendencji europejskich, światowych oraz rozszerzenia pola ochrony na całe dziedzictwo kulturowe obejmujące i dobra kultury i natury (World Cultural Heritage).
 2. Przygotowanie strategii ochrony dziedzictwa kulturowego, wytyczającej główne założenia koncepcji ochrony w Polsce. Wprowadzenie jej do polityk sektorowych we wszystkich dziedzinach i szczeblach zarządzania i gospodarowania. Wypracowanie metod zarządzania dziedzictwem kulturowym, w tym w szczególności obiektami z listy UNESCO, pomnikami historii oraz parkami kulturowymi.
- III. W ramach systemu finansowania:
 1. Stworzenie stabilnego i przejrzystego systemu finansowania.
- IV. W ramach dokumentowania, monitorowania i standaryzacji metod działania:
 1. Tworzenie systemu i stale aktualizowanych, elektronicznych baz informacji o zasobach i stanie zabytków w Polsce i ich dokumentacji. Stworzenia warunków do realizacji ustawowego obowiązku dokumentowania wszystkich prac, przy wszystkich grupach i typach obiektów zabytkowych.
 2. Gromadzenie stale aktualizowanej wiedzy o stanie zachowania, postępach i wynikach prac konserwatorskich i restauratorskich, zagrożeniach, prawidłowości zarządzania i

- bezpieczeństwie użytkowania obiektów zabytkowych oraz o innych formach ochrony dziedzictwa.
3. Wypracowanie i wprowadzenie szczegółowych zasad ochrony dziedzictwa w planach zagospodarowania przestrzennego. Wypracowanie standardów zagospodarowania i estetyki zabytkowych przestrzeni publicznych.
- V. W ramach kształcenia i edukacji:
1. Utrzymanie i doskonalenie dotychczas wypracowanego systemu kształcenia w dziedzinie konserwacji i ochrony. Zorganizowanie systemu podnoszenia kwalifikacji w każdej grupie zawodowej pracującej na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz zorganizowanie pełnego kształcenia akademickiego w specjalnościach, w których dotychczas nie istnieje.
 2. Kształcenie społeczeństwa w duchu poszanowania dla autentyzmu oraz wartości materialnych i niematerialnych wspólnego, wielokulturowego dziedzictwa. Budowanie klimatu społecznego zrozumienia i akceptacji dla idei ochrony i dawności zabytków odczytywanych jako źródło tożsamości, wiedzy i dumy z przeszłości, tradycji, wiedzy o sposobie życia i pracy przodków.
 3. Upowszechnianie wśród właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych znajomości zasad konserwatorskich, zasad etyki i profilaktyki konserwatorskiej. Tworzenie mechanizmów ekonomicznych sprzyjających prawidłowemu traktowaniu obiektów zabytkowych.
- VI. W ramach współpracy międzynarodowej:
1. Wzmocnienie obecności Polski w światowym i europejskim środowisku działającym na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego i promocji polskich osiągnięć w tej dziedzinie.
 2. Oparcie działań na pojęciu wspólnego dziedzictwa kultury ludzkości, w szczególności „Europy – wspólnego dziedzictwa kultury”, w którym wyzwaniem stanowią „obszary dwu- lub wielokulturowe”. Troska o ochronę polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą.

4.1.2. Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013 i Uzupelnienie NSRK na lata 2004 - 2020

Misją *Narodowej Strategii Rozwoju Kultury* jest: „**zrównoważony rozwój kultury jako najwyższej wartości przenoszonej ponad pokoleniami, określającej całokształt historycznego i cywilizacyjnego dorobku Polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwój regionów.**” Formułując zadania gminy w zakresie ochrony dóbr kultury musimy realizować powyższy cel.

Tezy *Narodowej Strategii* zakładają zwiększenie poziomu aktywności na szczeblu regionalnym w sferze kultury. Dotyczy to „umiejętnego wkomponowania zadań z obszarów kultury w plan rozwojowy regionu, przy założeniu, iż rozwój kultury wspiera poprawę jakości potencjału regionu w dziedzinie kapitału intelektualnego oraz kapitału społecznego. Przygotowanie regionów (władz samorządowych i partnerów społecznych oraz

instytucjonalnych) do tej aktywności jest ważne dla pozyskiwania funduszy Unii Europejskiej (w tym i z edycji INTERREG), także w kontekście następnego okresu programowania na lata 2007–2013”.

W założeniach Państwo Polskie powinno być partnerem dla jednostek samorządu terytorialnego i wspólnie z nimi kształtować kulturę w regionach. Do tego celu „niezbędne jest zinstytucjonalizowanie platformy współpracy pomiędzy państwem a samorządami, a także w większym stopniu wykorzystanie możliwości tworzenia i prowadzenia wspólnych instytucji i wspólnych inwestycji w sferze kultury. Samorządy terytorialne powinny zyskać większą motywację w kształtowaniu instytucjonalnego zaplecza dla rozwoju kultury, w tym do wypełniania założonych w lokalnych strategiach rozwoju celów w sferze kultury, a rola państwa powinna sprowadzać się do badań naukowych i monitorowania tej sfery oraz do skutecznego zapobiegania sytuacjom kryzysowym. Jednocześnie Minister Kultury powinien posiadać odpowiednie środki na sprawowanie mecenatu nad działalnością instytucji kultury oraz instrumenty o charakterze motywującym, za pomocą których możliwa będzie realizacja polityki kulturalnej państwa w regionach”.

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury wskazuje bardzo ważną przemianę w kształtowaniu podejścia do sposobów ochrony dziedzictwa kulturowego. Współczesna ochrona zabytków powinna skupiać się na aktywnym działaniu ze względu na „rosnące znaczenie powiązania kultury z rozwojem gospodarczym i dochodami regionów”. Elementy naszej spuścizny kulturowej powinny zostać wykorzystane dla podjęcia działań w kształtowaniu zintegrowanych produktów turystycznych.

Strategicznymi obszarami w okresie programowania 2004–2013 była m.in. ochrona dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie ochrona i rewaloryzacja zabytków.

Rolą Ministra Kultury oraz jednostek samorządu terytorialnego jest motywowanie społeczności do partycypacji w funkcjonowaniu sfery kultury, w tym do dobrowolnego udziału w finansowaniu instytucji i wydarzeń kulturalnych oraz twórców za pomocą stworzonych narzędzi podatkowych. W tym celu Minister Kultury i samorządy powinny rozszerzyć obowiązki odpowiednich komórek swoich urzędów w zakresie promocji społecznej odpowiedzialności obywateli za kulturę (wspólne kampanie promocyjne, powstawanie społecznych paneli eksperckich i ciał doradczych związanych z możliwością pozyskania dodatkowych funduszy na kulturę w regionach).

W związku z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej w równym stopniu zadaniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, jednostek samorządu terytorialnego i instytucji kultury staje się pozyskanie środków na kulturę z funduszy strukturalnych oraz innych środków Unii Europejskiej. W tym celu Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz samorządy powinny zapewnić odpowiednie środki na wkład własny do projektów realizowanych w sferze kultury.

Celem częściowym w *Narodowej Strategii Rozwoju Kultury* jest m.in. zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków.

Jednostki samorządu terytorialnego zostały określone jako partnerzy w finansowaniu wdrażania *Narodowej Strategii Kultury*.

4.1.3. Narodowy Program Kultury: „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego” na lata 2004 – 2013

Narodowy Program Kultury „*Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego*” jest dokumentem służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Rozwoju Kultury w latach 2004 – 2013 w sferze spuścizny kulturowej Polski, stworzonym przez zespół ekspertów przy Ministrze Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Jego celem jest poprawa stanu i dostępności zabytków poprzez:

- a) tworzenie warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w sferze dokumentacji i ochrony zabytków,
- b) kompleksową rewaloryzację zabytków i ich adaptację na cele społeczne,
- c) zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości,
- d) tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych,
- e) promocję polskiego dziedzictwa kulturowego w Polsce i za granicą,
- f) wzmocnienie zasobów ludzkich w sferze ochrony zabytków,
- g) podnoszenie świadomości społecznej dotyczącej dziedzictwa kulturowego,
- h) zabezpieczenie zabytków i archiwaliów przed nielegalnym wywozem za granicę.

Narodowy Program Kultury wskazuje możliwości finansowania ochrony dziedzictwa kulturowego ze środków publicznych: z budżetu Ministra Kultury, jednostek samorządu terytorialnego oraz funduszy strukturalnych, np.: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego - jego możliwości dla sektora kultury dotyczą przede wszystkim tworzenia, modernizacji i rozwoju infrastruktury w tym obszarze, w tym rewaloryzacji i adaptacji obiektów stanowiących dziedzictwo kulturowe lub przemysłowe. Dotyczy to przede wszystkim tworzenia centrów kulturalnych, traktowanych jako miejsce spotkań i odgrywających znaczną rolę w wymianie kulturalnej oraz otwarciu się regionu na zewnątrz. Ważną kategorią w infrastrukturze kulturalnej są zabytki i muzea, które posiadają potencjał ekonomiczny. Mogą one stanowić atrakcję turystyczną, przyczyniając się do wzrostu zainteresowania regionem zarówno dla turystów, jak i w sposób pośredni dla inwestorów. Kolejną możliwość daje Europejski Fundusz Społeczny ukierunkowany zwłaszcza na procesy dostosowawcze i unowocześnianie polityki zatrudnienia. Możliwości finansowania kultury w tym wypadku polegają na tym, że działalność związaną z poprawą stanu dziedzictwa kulturowego i produkcją kulturalną może bezpośrednio lub pośrednio przyczyniać się do wzrostu liczby miejsc pracy. Najczęściej projekty kulturalne z tego zakresu są bezpośrednio lub pośrednio związane z promocją danego obszaru, a także ulepszeniem usług związanych z turystyką. Efekty działalności kulturalnej wykraczają jednak daleko poza podniesienie atrakcyjności turystycznej.

4.1.4. Strategia Rozwoju Kraju 2007 – 2015

Strategia Rozwoju Kraju 2007 – 2015 (dokument opracowany przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego w 2006 r.).

W *Strategii*, wieloletnim dokumencie strategicznym rozwoju społeczno – gospodarczego kraju, zwrócono uwagę na walory środowiska naturalnego, potencjał kulturowy oraz korzystne położenie na kontynencie Polski. W rozbudowie infrastruktury turystycznej niezbędne jest wsparcie inicjatyw lokalnych przez władze publiczne. Położenie nacisku na rozwój turystyki zgodne jest także z „Wizją Polski do roku 2015”.

Zasada zrównoważonego rozwoju oraz pielęgnowanie i zachowanie dziedzictwa kulturowego pozwolą również na osiągnięcie głównego celu *Strategii*, jakim jest podniesienie poziomu i jakości życia mieszkańców Polski. Wśród priorytetów *Strategii* ważnych dla dziedzictwa kulturowego znajdujemy: wzrost konkurencyjności i innowacyjności gospodarki, poprawę stanu infrastruktury technicznej i społecznej (kultura, sport i turystyka), rozwój obszarów wiejskich (rozwój agroturystyki), rozwój regionalny i podniesienie spójności terytorialnej.

4.1.5. Program „Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego”

W ramach programu dofinansowane będą inwestycje służące (...) ochronie polskiego dziedzictwa narodowego (...).

Celem programu jest zwiększenie efektywności wykorzystania środków europejskich na rzecz rozwoju kultury, ochrony i zachowania dziedzictwa narodowego poprzez dofinansowanie wkładu własnego do wybranych zadań realizowanych ze środków europejskich. O promesę ministra mogą ubiegać się m.in. jednostki samorządu terytorialnego, kościoły i związki wyznaniowe itp.

4.1.6. Program „Dziedzictwo kulturowe”

Celem programu jest ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego w kraju i za granicą, wspieranie działalności muzeów oraz popularyzacja kultury ludowej. Celem tego programu jest przede wszystkim możliwość dofinansowania przedsięwzięć kulturalnych. Program ten składa się z 5 priorytetów:

- ochrona zabytków,
- wspieranie działań muzealnych,
- kultura ludowa,
- ochrona dziedzictwa kulturowego a granicą,
- ochrona zabytków archeologicznych.

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

4.2.1. Strategia rozwoju województwa pomorskiego 2020

Problematyka ochrony dziedzictwa i krajobrazu kulturowego oraz opieki nad zabytkami została zawarta w Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020, przyjętej w dniu 18 lipca 2005 roku Uchwałą nr 587/XXXV/05 Sejmiku Województwa Pomorskiego. Strategia określa sposób realizacji głównych celów rozwoju, wśród nich zachowanie wartości środowiska kulturowego i przyrodniczego przy uwzględnieniu potrzeb przyszłych pokoleń. Zawiera cele gospodarcze, społeczne, kulturowe i ekologiczne ujmowane z ponadpokoleniowego punktu widzenia. W ramach prac nad strategią opracowana została diagnoza stanu rozwoju społeczno-gospodarczego województwa, która wskazała m.in. na wagę i znaczenie wartości regionalnych: kultury i tożsamości, w tym na fakt, że:

1. Poczucie tożsamości regionalnej jest w województwie pomorskim zróżnicowane, społeczność kaszubska i kociewska są zintegrowane i dobrze zorganizowane, a ich kultura i tradycja zajmują szczególne i trwałe miejsce w wartościach kulturowych regionu.
2. Województwo pomorskie wyróżnia oryginalna wielokulturowość, stanowiąca mieszanekę dziedzictwa polskiego (w tym kaszubskiego, kociewskiego i kresowego), hanzeatyckiego, pruskiego, ale również ukraińskiego, jej materialnym odzwierciedleniem są liczne zabytki i obiekty kulturalne.
3. Istotne jest także dziedzictwo historii najnowszej, zainicjowane przez Solidarność w Gdańsku przemiany polityczne otworzyły społeczności pomorskiej nową drogę realizacji demokracji, wolności i samorządności, jako trwałych wartości społeczeństwa obywatelskiego.
4. Ponadto województwo pomorskie posiada unikatowe i różnorodne zasoby przyrodnicze i krajobrazowe oraz dziedzictwa kulturowego, o dużym potencjale generującym ruch turystyczny. Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego wytyczająca kierunki rozwoju województwa pomorskiego do roku 2020 obejmuje 14 celów strategicznych ujętych w ramach 3 priorytetów. Cele strategiczne mają charakter ogólny i określają pożądane stany lub procesy. Są one doprecyzowane poprzez opis kierunków działań.

4.2.2. Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Pomorskiego na lata 2014 – 2020

W programie tym istotną rolę odgrywa bogate dziedzictwo kulturowe, w tym zabytki, które są atrakcją turystyczną i warunkują w tym sektorze rozwój gospodarczy. Niestety w dużej mierze obiekty zabytkowe są w złym stanie technicznym, co ogranicza ich wykorzystanie. W związku z tym należy zadbać o zabytki i sukcesywnie realizować zadania

mające na celu poprawę ich stanu technicznego i przystosowanie ich do odpowiedniej funkcji jaką mają pełnić.

4.2.3. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa

W dniu 30 września 2002 roku Uchwałą Nr 639/XLVI/02 Sejmik Województwa Pomorskiego przyjął Plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego. Zmieniono go w dniu 26 października 2009 roku Uchwałą Sejmiku Województwa Pomorskiego Nr 1004/XXXIX/2009. Dokument ten, w nawiązaniu do strategii rozwoju województwa pomorskiego, określa zasady kształtowania struktury przestrzennej województwa w dalekiej perspektywie czasowej, w tym: wymagania w zakresie ochrony środowiska przyrodniczego i ochrony dziedzictwa kulturowego z uwzględnieniem obszarów podlegających szczególnej ochronie. Znajdujemy w nim między innymi wytyczne:

1. Zachowanie i eksponowanie przestrzennych świadectw tradycji morskich kraju i województwa, najwartościowszych zespołów i obiektów środowiska kulturowego, wzmacniających wizerunek regionu jako integralnego elementu środowiska kulturowego Europy Bałtyckiej.
2. Zachowanie różnorodności kulturowej województwa oraz zapewnienie dostępności zasobów i walorów dziedzictwa kulturowego jako atutu w rozwoju zrównoważonym i konkurencyjności przestrzeni województwa.
3. Zachowanie i eksponowanie najwartościowszych zespołów i fragmentów krajobrazu, panoram widokowych i wnętrz architektoniczno-krajobrazowych dla wzmacniania wizerunku regionu.
4. Kształtowanie nowych walorów krajobrazowych, w tym odtworzenie krajobrazów zdegradowanych oraz przeciwdziałanie procesom zagrażającym walorom krajobrazu.
5. Ukształtowanie ciągłości struktury ekologicznej obszaru aglomeracji, zapewniającej trwałość i bioróżnorodność zasobów przyrodniczych i krajobrazowych, zwłaszcza wynikających z położenia w strefie brzegowej morza.
6. Zachowanie i wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego obszaru aglomeracji, zwłaszcza bogatej spuścizny historycznej i kulturowej oraz tradycji morskich i solidarnościowych.

Oraz:

1. Ochronę i odnowę charakterystycznych zasobów dziedzictwa kulturowego regionu, m.in.: układów urbanistycznych i ruralistycznych, zabytków wsi pomorskiej, dziedzictwa morskiego i rzeczno, dziedzictwa budownictwa ceglanego (przede wszystkim najstarsze kościoły i założenia klasztorne, zamki krzyżackie) i drewnianego (przede wszystkim dziedzictwo kulturowe Ziemi Słupskiej, Żuław, Powiśla, Kaszub i Kociewia), obiektów dziedzictwa obronnego i techniki (w tym systemów hydrotechnicznych), kultury materialnej portów morskich i rzecznych oraz wsi rybackich, materialnych relikwów dziedzictwa solidarnościowego, zespołów rezydencjalnych, zespołów zieleni urządzonej, wybitnych dóbr kultury współczesnej.

2. Kształtowanie i rozwój spójnego systemu przestrzeni publicznej obszaru aglomeracji w oparciu o strefy śródmiejskie o wysokim zasobie i potencjale kulturowym.
3. Obejmowanie ochroną miejsc o wyjątkowych wartościach, gdzie została zachowana historyczna struktura przestrzeni i szczególne walory przyrodniczo krajobrazowe – zalecane formy ochrony to odpowiednie zapisy miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego lub powołanie parku kulturowego.

4.2.4. Wojewódzki plan ochrony nad zabytkami na lata 2011 – 2014

Celem strategicznym Programu Opieki nad Zabytkami Województwa Pomorskiego na lata 2011-2014 jest: wzmocnienie poziomu ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym województwa pomorskiego służące zachowaniu zabytków, budowaniu tożsamości regionalnej oraz promocji turystycznej regionu.

Cel ten będzie realizowany w ramach 3 priorytetów:

Priorytet 1:

zachowanie dziedzictwa kulturowego miast i wsi

Priorytet 2:

zachowanie kulturowego dziedzictwa morskiego i rzeczno-

Priorytet 3:

badanie, dokumentacja i promocja dziedzictwa kulturowego

Zakłada się kontynuowanie prowadzonej przez samorząd województwa pomorskiego polityki w dziedzinie ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym, zmierzającej do:

1. konsekwentnej i planowej realizacji zadań kompetencyjnych samorządu województwa poprzez wykonywanie wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami;
2. włączenia dziedzictwa kulturowego w obszar interwencji i wsparcia samorządów terytorialnych zgodnie z zasadami planowania i wdrażania programów prorozwojowych;
3. stymulowania zasad partnerstwa publiczno-prywatnego z sektorem przedsiębiorców działających na rzecz dziedzictwa kulturowego (zagospodarowanie obiektów zabytkowych);
4. współpracy w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami z właścicielami i użytkownikami zabytków, społecznościami i władzami lokalnymi, instytucjami, stowarzyszeniami, związkami wyznaniowymi, a także z organami administracji państwowej i unijnej;
5. zachowania zasobów i walorów dziedzictwa kulturowego;
6. dbałości o krajobraz kulturowy regionu, w tym zachowania jego charakterystycznych elementów przestrzennych i przyrodniczych;
7. rewaloryzacji cennych elementów dziedzictwa kulturowego, które uległy degradacji; ochrony i propagowania tradycyjnych form i cech architektury regionalnej (w zakresie bryły, detalu architektonicznego, rozwiązań konstrukcyjnych, materiałowych, kolorystyki); kontynuacji wykorzystania środków finansowych na zachowanie,

- rewaloryzację, zabezpieczenia i ekspozycji obiektów o szczególnych wartościach zabytkowych;
8. umożliwienia kreowania i realizowania regionalnych i lokalnych projektów związanych z kompleksowymi pracami konserwatorskimi i restauratorskimi oraz chroniącymi krajobraz kulturowy;
 9. propagowania i wspieranie popularyzacji, badań i dokumentowania dziedzictwa kulturowego;
 10. wykorzystania dziedzictwa kulturowego w promocji kultury i dla rozwoju turystyki w regionie,
 11. kreowania modelu odpowiedzialności za zasoby dziedzictwa kulturowego w regionie w społecznościach lokalnych i we władzach samorządowych;
 12. kreowania standardów i dobrych praktyk w dziedzinie ochrony zabytków (w tym także prac konserwatorskich);
 13. wspierania aktywności lokalnej w działaniach mających na celu poszanowanie materialnego dziedzictwa oraz zachowanie własnej odrębności i tożsamości (odbudowa i wzmocnienie regionalnej tożsamości).

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy

Analiza dokumentów programowych gminy została dokonana na podstawie:

- 1) Strategii Rozwoju Gminy Przechlewo do roku 2020.
- 2) Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Przechlewo.
- 3) Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Przechlewo.
- 4) Formy ochrony dziedzictwa kulturowego w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego w Gminie Przechlewo.

5.1.1. Strategia Rozwoju Gminy Przechlewo na lata 2006 – 2020

Strategia Rozwoju Gminy to koncepcja systemowego działania, polegająca na: formułowaniu długookresowych celów rozwoju i ich modyfikacji w zależności od zmian zachodzących w otoczeniu, określaniu zasobów i środków niezbędnych do realizacji tych celów oraz sposobów postępowania zapewniających optymalne ich rozmieszczenie i wykorzystanie w celu elastycznego reagowania na wyzwania otoczenia i zapewnienia gminie korzystnych warunków egzystencji i rozwoju.

Uchwalenie Strategii Rozwoju Gminy Przechlewo na lata 2006 - 2020 nie zamknęło dalszych prac, lecz otworzyło, kolejną fazę polegającą na opracowaniu programów operacyjnych, weryfikacji i aktualizacji celów i priorytetów rozwoju oraz konstruowaniu wieloletnich planów inwestycyjnych gminy.

Do głównych celów strategicznych strategii rozwoju należą poprawa warunków życia mieszkańców oraz stworzenie możliwości realizacji ich ambicji, utrzymywanie i rozbudowa ekologicznych standardów rozwoju gminy w oparciu o zasady rozwoju zrównoważonego, poprawa atrakcyjności inwestycyjnej, osadniczej i turystycznej gminy, aktywizacja przedsiębiorczości dla zwiększenia podaży miejsc pracy i wpływów budżetowych gminy, stymulowanie przemian w rolnictwie dla przyspieszenia procesów dostosowawczych do wymogów Unii Europejskiej, odtworzenie wizerunku gminy jako lokalnego centrum administracyjnego i komunikacyjnego.

Kształt celów strategicznych określony został na podstawie dorobku i oceny realizacji poprzedniej „Strategii Rozwoju Gminy Przechlewo na lata 1999 – 2010”, diagnozy stanu obecnego gminy oraz na podstawie wyników przeprowadzonej ankiety, na przełomie kwietnia i maja 2006 roku wśród mieszkańców i przedstawicieli głównych podmiotów gminy, dotyczącej aktualizacji strategii.

Strategia obejmuje 11 celów strategicznych ujętych w ramach 3 priorytetów: Silne społeczeństwo, Efektywna gospodarka i czyste środowisko. Ww. celach strategicznych ujęto również działania dot. opieki i ochrony zabytków, które przedstawione są poniżej:

Cel strategiczny: 2.6. Zwiększenie ruchu turystycznego i wydłużenie sezonu, 2.6.1. Budowa i modernizacja infrastruktury turystycznej oraz podnoszenie jakości usług turystycznych:

- Modernizacja, renowacja i konserwacja obiektów dziedzictwa kulturowego w tym zabezpieczenie na wypadek zagrożeń.

Cel strategiczny: 2.6. Zwiększenie ruchu turystycznego i wydłużenie sezonu, 2.6.4. Rozbudowa systemu promocji i informacji turystycznej:

- Ekspozowanie informacji o zabytkach i pomnikach przyrody,
- Wydawanie katalogów i broszur o gminie i jej atrakcjach,
- Utworzenie i prowadzenie punktów informacji turystycznej,
- Promowanie gminy w mediach i stronach internetowych,
- Udział gminy w targach i wystawach.

5.1.2. Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Przechlewo uwzględniający dwa czasookresy planowania 2007 – 2013, 2014 - 2020

Plan Rozwoju Lokalnego to dokument, który przedstawia zintegrowane i kompleksowe działania będące realizacją Strategii Rozwoju Gminy Przechlewo na lata 2006 – 2020 roku. Strategia ta jest definiowana jako stan gotowości gminy do kreowania społecznych programów rozwoju i przyjmowania programów strukturalnych Unii Europejskiej. Plan Rozwoju Lokalnego określa nie tylko ogólne cele (jak ma to miejsce przy tworzeniu strategii), lecz konkretne zadania, terminy ich realizacji oraz sposoby finansowania. Poszerza to możliwości inwestycyjne, umożliwia koncentrację inwestycji, a tym samym zwiększa szybkość ich realizacji, jednocześnie zmniejszając koszty.

Głównym celem rozwoju Gminy Przechlewo jest zapewnienie mieszkańcom gminy wysokiego poziomu życia poprzez rozwój przedsiębiorczości, turystyki, tworzenie przyjaznych warunków zamieszkania. Ponadto w dokumencie zawarte są także cele strategiczne uwzględniające ochronę dziedzictwa kulturowego, w tym intensywne wykorzystanie środków Unii Europejskiej dla rozwoju gminy oraz infrastruktury turystycznej.

5.1.3. Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Przechlewo

Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Przechlewo przyjęte zostało Uchwałą Nr 95/XXI/2012 Rady Gminy Przechlewo z dnia 27 lutego 2012 roku. W studium określa się zasady ochrony w zakresie dziedzictwa kulturowego wyznaczając budynki i obiekty zabytkowe oraz inne elementy (parki, krajobraz kulturowy, budowle inżynierskie, elementy małej architektury, itp.) charakteryzujące się historycznymi wartościami, które są istotne dla ochrony historii i tradycji danego regionu. Obiekty objęte ochroną w studium można podzielić na:

- a) obiekty zabytkowe objęte prawną ochroną znajdujące się w Rejestrze Zabytków Województwa Pomorskiego,

- b) obiekty archeologiczne objęte prawną ochroną znajdujące się w Rejestrze Zabytków Województwa Pomorskiego,
- c) obiekty zabytkowe umieszczone w ewidencji zabytków,
- d) obiekty archeologiczne znajdujące się w ewidencji zabytków,
- e) zabytkowe parki i cmentarze znajdujące się w ewidencji zabytków,
- f) inne obiekty zabytkowe.

Dodać należy, że niekwestionowaną wartością kulturową są rozległe panoramy pól, łąk i lasów stanowiące świadectwo wielopokoleniowej działalności gospodarczej rolniczo-leśnej człowieka w harmonii ze środowiskiem przyrodniczym.

Dla wszystkich w/w elementów kulturowych w studium określa się zasady ochrony dopuszczając zabudowę lub zabraniając jej. Na terenach przeznaczonych w studium pod zabudowę wyznacza się funkcje o parametrach określonych tak, aby nie pogarszały stanu obiektów i ich otoczenia, a w miarę możliwości podnosiły ich walory. Zasady inwestowania we wsi gminnej Przechlewo i w pozostałych wsiach na terenie gminy będą się różniły ze względu na odmienny charakter uwarunkowań przestrzennych. Wieś Przechlewo posiada charakter zbliżony do układów małomiasteczkowych, natomiast pozostałe obszary gminy posiadają typowo wiejski charakter środowiska kulturowo-przyrodniczego.

Główną zasadą ochrony wartości kulturowych we wsi Przechlewo będzie zatem (poza ochroną poszczególnych obiektów zabytkowych) dążenie do stworzenia przestrzeni nawiązującej do charakteru małomiasteczkowej zabudowy. Wieś Przechlewo rozbudowała się już w takim stopniu, że jego historyczny układ ruralistyczny praktycznie jest nieczytelny i niemożliwy do wyeksponowania z uwagi na istniejącą rozległą zabudowę oraz z uwagi na charakter dróg przelotowych ponadlokalnych. A zatem chroniąc zabytkowe obiekty wzdłuż historycznych szlaków komunikacyjnych należy dążyć do utworzenia przestrzeni publicznej (placu, rynku) zlokalizowanej w otoczeniu istniejącej i projektowanej zabudowy mieszkaniowo-usługowej, czyli należy dążyć do stworzenia takiego centrum jak na potrzeby miasteczka o docelowej liczbie 5 000 mieszkańców.

Główną zasadę ochrony wartości kulturowych pozostałych terenów gminy Przechlewo powinna stanowić, obok ochrony zabytkowej substancji materialnej, przede wszystkim ochrona krajobrazu kulturowego. Jedynym skutecznym instrumentem takiej ochrony jest niedopuszczenie do przypadkowej rozproszonej urbanizacji, polegającej na budowie budynków jednorodzinnych w otoczeniu terenów rolniczych w oparciu o wydawane decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu. Aby ten cel osiągnąć zaleca się rozpocząć wykonywanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla całych obrębów łącznie z terenami rolnymi. Dopuszcza się dodatkowo wyznaczenie obszarów mniejszych niż wyznaczone na rysunku studium w przypadku, gdy obszary te ograniczone będą drogami lub (i) naturalnymi elementami przyrodniczymi (rzeka, las, ciek powierzchniowy) lub (i) granicami obrębów.

Obok działań polegających na ochronie zabytkowych wartości kulturowych, ważnym elementem opieki nad zabytkami jest przywrócenie walorów zabytkowych innym obiektom i zabytkowym założeniom dworsko- i pałacowo-parkowym, które jeszcze taką ochroną nie

zostały objęte. Do tych zabytków zaliczają się założenia dworsko- i pałacowo-parkowe oraz relikty założeń dworsko- i pałacowo-parkowych, historyczne układy ruralistyczne oraz inne obiekty zabytkowe, w tym kapliczki i krzyże przydrożne itp.

Program ochrony zabytków ma szansę na sukces w przypadku wystąpienia szeregu sprzyjających temu procesowi okoliczności, którymi są m.in. środki finansowe, wola polityczna i wreszcie świadomość społeczna, czyli poczucie godności obywateli i ich przekonania o tym, że są to cechy niezbędne do zachowania tożsamości. A więc świadomość społeczna własnej tradycji, w tym tradycji lokalnej jest najskuteczniejszą formą ochrony wartości kulturowych. Zatem ochrona zabytków w szerokim rozumieniu tego słowa powinna polegać na ochronie materii i na krzewieniu wiedzy o historii i tożsamości społeczności lokalnej. W dużym uproszczeniu można zaryzykować tezę, że skuteczna ochrona dziedzictwa kulturowego zaistnieje wtedy, gdy harmonia między materią i duchowością, czyli pomiędzy dwoma elementami kształtującymi istotę ludzką stanie się faktem.

W studium tematykę ochrony dziedzictwa kulturowego, zabytków oraz dóbr kultury współczesnej podzielono na 2 główne zagadnienia z punktu widzenia wartości kulturowych, tj. dotyczącą zabytków archeologicznych i dotyczącą zabytków nieruchomych wraz z otoczeniem. Obszary ochrony zabytków nieruchomych i ich otoczenie postrzegane są w przestrzeni, natomiast obszary ochrony archeologicznej zostały wyznaczone przez archeologów i najczęściej są trudno zauważalne w krajobrazie.

5.1.4. Formy ochrony dziedzictwa kulturowego w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego w Gminie Przechlewo.

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego są formą prowadzenia polityki przestrzennej gminy w sposób harmonijny, z maksymalnym poszanowaniem walorów przyrodniczo – krajobrazowych, pozwalające jednocześnie zachować stan ładu przestrzennego a terenom zdegradowanym przywrócić wartości estetyczne. W związku z tym przyszłe zadania inwestycyjne w gminie powinny być poprzedzone sporządzeniem miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego większe obszary a nawet całe obręby.

Obecnie w gminy Przechlewo obowiązuje dwanaście miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Obejmują one działki o łącznej powierzchni ok. 353 ha. Jednakże, żaden ze sporządzonych i obowiązujących planów swym zasięgiem nie obejmuje żadnych obiektów i założeń zabytkowych jak również zabytków archeologicznych.

5.2. Charakterystyka zasobów, analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

5.2.1. Charakterystyka gminy

Gmina Przechlewo zlokalizowana jest w północno-wschodniej części Powiatu Człuchowskiego, w południowo-zachodniej części Województwa Pomorskiego, w dawnym Regionie Słupskim, na granicy mezoregionów Pojezierza Krajeńskiego i Równiny Charzykowskiej. W skład powiatu Człuchowskiego wchodzi jeszcze pięć gmin (Debrzno, Człuchów, Koczała, Czarne, Rzeczenica) oraz miasto Człuchów.

Gmina Przechlewo sąsiaduje:

- ✓ od wschodu z gminą Konarzyny (Powiat Chojnicki),
- ✓ od północy z gminą Lipnica (Powiat Bytowski) i Koczała,
- ✓ od południa z gminą Człuchów,
- ✓ od zachodu z gminą Rzeczenica.

Obszar gminy wynosi 24 388 ha (tj. 243,88 km²), liczba ludności 6 315 mieszkańców. Gęstość zaludnienia wynosi 26 mieszkańca/km², co sprawia, że gmina zalicza się do grupy gmin o najniższym zaludnieniu w Województwie Pomorskim (najniższa gęstość zaludnienia występuje w gminie Smołdzino 13,2 M/km² i Rzeczenica 14 M/km², największa w mieście Tczew 2692 M/km², a średnia gęstość zaludnienia w woj. Pomorskim wynosi 120,7 M/km²).

Przechlewo to gmina o przewadze gruntów leśnych i zadrzewionych, które stanowią 52,53% obszaru gminy. Jest to wyjątkowo duży wskaźnik gruntów leśnych na terenie woj. Pomorskiego, porównywany z udziałem gruntów leśnych w powiecie Bytowskim, w którym grunty leśne i zadrzewione stanowią ok. 53,3% obszaru. Na drugim miejscu plasuje się powiat Słupski o udziale gruntów leśnych na poziomie 36,7%.

Grunty rolne stanowią 36,42% powierzchni gminy, wody 5,35% i nieużytki 3,41%. W krajobrazie gminy przeważają grunty leśne skupione w zachodniej i północnej części gminy oraz duże arealy pól uprawnych. Krajobrazy pól i lasów poprzecinane są dolinami rzecznyymi głównych rzek: Brda, Lipczynka, Ruda, Modra i kanał Nowa Wieś oraz licznymi innymi naturalnymi ciekami powierzchniowymi.

Otwarte panoramy pól, poprzecinane dolinami rzecznyymi, zbiornikami wodnymi jezior i użytkami ekologicznymi, w otoczeniu dużych skupisk leśnych, stanowią niezaprzeczalny walor krajobrazu przyrodniczego gminy, który w połączeniu z historycznie ukształtowanym osadnictwem skupionym we wsiach i przysiółkach, stanowi z kolei wyjątkową wartość kulturowo-przyrodniczą gminy.

Krajobraz przyrodniczy i kulturowy nie zostały nadmiernie przekształcone procesami współczesnej chaotycznej urbanizacji. Udział terenów zurbanizowanych w gminie stanowi 2,28% całej powierzchni.

O wyjątkowych walorach gminy, obok wspomnianych panoram leśno-rolnych, stanowią liczne jeziora w naturalnym przyrodniczym otoczeniu pól lub lasów, o brzegach niezabudowanych zabudową rekreacyjną. Nieliczna zabudowa występuje w sąsiedztwie n/w

jezior: Lipczyno Wielkie, Garbek, Liny, Szczytno Wielkie i Końskie, a większe skupisko zabudowy wokół j. Przechlewskiego.

Stan ładu przestrzennego gminy charakteryzuje się najwyższymi walorami, szczególnie w zakresie:

- ✓ zróżnicowanego krajobrazu przyrodniczego, prawie wcale niezakłóconego współczesnymi procesami inwestycyjno – osadniczymi niezwiązanymi z gospodarką rolno-leśną,
- ✓ zachowania historycznie ukształtowanej struktury zabudowy ruralistycznej: zwartej i rozproszonej,
- ✓ występowania całych zespołów ruralistycznej zabudowy z zachowanymi nieprzekształconymi historycznymi formami i detalem architektonicznym,
- ✓ występowania niewielkich ilości substandardowych form zabudowy poza popegeerowskimi zespołami.

Tak więc, stan ładu przestrzennego charakteryzuje się najwyższymi walorami, szczególnie w zakresie zachowania naturalnego krajobrazu i rzeźby terenu pól, łąk, lasów oraz jezior (położonych w naturalnym otoczeniu), które nie są praktycznie zniekształcone nadmierną ingerencją człowieka, zarówno w zakresie ich użytkowania (np. uprawy, pasterstwo itp.), eksploatacji górniczej (nieliczne przykłady eksploatacji kruszywa), czy też osadnictwa realizowanego w oparciu o wydane decyzje o warunkach zabudowy, nieopowiedzone projektami urbanistycznymi.

Można stwierdzić, że znaczne oddalenie gminy od aglomeracji miejskich i położenie w oddaleniu od szlaków komunikacyjnych przelotowych, pomimo występowania dużej liczby jezior w gminie, uchroniło ją od nadmiernej ekspansji - niekontrolowanej urbanizacji. Urbanizacji, która w innych gminach w sposób drastyczny i bardzo szybki doprowadziła do degradacji środowiska przyrodniczego i kulturowego obszarów wiejskich w bliskim sąsiedztwie miejskich aglomeracji lub też na obszarach posiadających duże walory dla intensywnej turystyki stacjonarnej, jaką jest zabudowa letniskowa powstająca w pobliżu zbiorników wodnych.

Można stwierdzić, że gmina zachowała swój naturalny urok i wszelkie walory klasycznego krajobrazu wiejskiego, z licznymi otwartymi rozłogami pól i ze skoncentrowaną zabudową ruralistyczną skupioną w niewielkich historycznych ośrodkach wiejskich.

Ochrona omówionego wyżej ładu przestrzennego, przyrodniczo-kulturowego powinna stanowić jeden z głównych celów polityki przestrzennej gminy.

Dla porządku należy dodać, że na terenie gminy występują również relikty substandardowej zabudowy popegeerowskiej, które powinny zostać poddane zabiegom rehabilitacji i estetyzacji.

Ponadto zachowały się liczne zespoły lub tylko ruiny zabudowy podworskiej i parkowej, które generalnie pozostawione bez opieki uległy i nadal ulegają degradacji albo niekiedy nieprawidłowej z punktu widzenia konserwatorskiego - restauracji. Jest to kolejny problem z zakresu ładu przestrzennego i jego kulturowej ochrony.

5.2.2. Rys historyczny

Pierwsze ślady penetracji grup ludzkich na obszarze gminy pochodzą ze środkowej epoki kamienia. Już w młodej epoce kamienia (neolicie) osiedlił się tu człowiek, który przybył z południa. Podstawą utrzymania społeczeństw pierwotnych była prymitywna uprawa roli oraz hodowla zwierząt.

W okresie kształtowania się Państwa Polskiego, Przechlewo i okolice (w ramach Pomorza Gdańskiego) weszły w skład wczesnofeudalnej monarchii Piastów już w latach 955-960. Jednak dopiero około 1120 r. Bolesław Krzywousty zdołał w sposób trwały umocnić związki z Polską. W XII stuleciu dotarło tutaj chrześcijaństwo (z chwilą osiedlenia się w pobliskich Swornigaciach zakonników Św. Augustyna), a w Szczytnie założono siedzibę kasztelanii.

Ziemia Człuchowska wraz z Przechlewem przed zajęciem jej przez Krzyżaków była częścią Wschodniej Pomeranii, a Kasztelania w Szczytnie podlegała pod Palatynat w Świeciu.

W XIII w., w okresie rozbitcia dzielnicowego na Pomorzu Gdańskim, kasztelania szczycieńska wchodziła w skład księstwa naczelnego z siedzibą w Gdańsku. Ostatni z książąt gdańskich, Mściwój II przekazał testamentem swoje ziemie Przemysłowi II. Po śmierci Mściwoja, w 1294 r. Pomorze Gdańskie (w tym kasztelania szczycieńska) zostały wcielone do Wielkopolski. Ziemie te stanowiły przedmiot przetargów książąt wielkopolskich, Brandenburczyków i Krzyżaków jak również polskiego króla Kazimierza Wielkiego. Krzyżacy kupili te ziemie za sumę 10 000 marek, wg innych kronikarzy za 5 000 marek. Odpowiedni kontrakt między Wielkim Mistrzem Krzyżackim i Margrabią Brandenburskim podpisany został w Soldinie z 1309 r. Rycerze zakonni, po zajęciu kasztelanii szczycieńskiej, utworzyli komturstwo człuchowskie.

Dekret o lokacji wsi Przechlewo podpisany został w 1350 r. przez ówczesnego komtura człuchowskiego Ludolfa Hake. Za jego czasów nastąpiło zasiedlanie ziem człuchowskich, głównie imigrantami z obecnej Brandenburgii. Oprócz Przechlewa były też w sąsiedztwie osady Dąbrowa, Sapólno, Konarzyny i inne. Po upadku kasztelanii, gród w Szczytnie powoli chylił się ku upadkowi, a samo Szczytno stało się z biegiem czasu bardzo małą wioską. Natomiast Przechlewo z każdym rokiem się powiększało.

Po wojnie trzynastoletniej (1454-1466) podpisano 19 października 1466 r. pokój toruński, na mocy którego Zakon Krzyżacki oddał Polsce Pomorze Gdańskie, Ziemię Chełmińską i Michałowską, Malbork, Elbląg i Warmię. Ziemie przechlewskie wróciły pod polskie panowanie. W okresie kiedy powiat człuchowski oraz Przechlewo znajdowały się pod panowaniem królów polskich, utworzona została w Przechlewie parafia p.w. Świętej Anny oraz wybudowano także kościół. W XV-XVI wieku nastąpił szybki rozwój gospodarczy Polski i Prus Królewskich (ziemie oddane Polsce w pokoju toruńskim). Dla Ziemi Przechlewskiej był to okres bardzo pomyślnej koniunktury w rolnictwie.

Okres rozwoju skończył się w XVII stuleciu pod wpływem klęsk w wojnach polsko-szwedzkich. W czasie najazdu szwedzkiego szwedzcy żołdacy grasowali i rabowali co się dało we wsiach w pobliżu Człuchowa, także w Przechlewie. Okolica została zniszczona przez pożary, rabunki, rekwizycje, datki i zarazy.

W wyniku pierwszego rozbioru Polski Przechlewo zostało zagarnięte przez Prusy. Nowo przyłączone ziemie traktowane były ze szczególną troską, urzędnicy traktowali mieszkańców tych ziem łagodniej przy ustalaniu podatków. Wprowadzona została na tereny powiatu człuchowskiego uprawa ziemniaków, dotychczas na tych terenach nie znana. Zaczęto też likwidować (spuszczać) niektóre jeziora i stawy. Zlikwidowano leżące odłogiem grunty i nieużytki. Dokonano urzędowych pomiarów gruntów.

W epoce napoleońskiej Ziemia Przechlewska nie weszła w skład Księstwa Warszawskiego. Jednak przez te tereny wiodły szlaki żołnierzy Napoleona. Mieszkańcy przyjęli życzliwie wojska, do których przyłączali się synowie okolicznej szlachty. Kwaterowały tutaj wojska francuskie i pruskie.

Traktat wersalski z 1919 r. kończący I wojnę światową, pozostawił Przechlewo i okolice w państwie niemieckim. Granica przebiegała 8 km od Przechlewa. Po wojnie miały miejsce migracje ludności na obszar gminy. Z polski przybywała ludność niemiecka do obozu przejściowego w Czarnem, gdzie oczekiwała na przydział ziemi i mieszkań. W ramach tej akcji osiedleńczej w latach 1920-1925 do Przechlewa trafiło 10 osób, do Nowej Wsi 21, do Sapolna 49, do Łubianki 4.

Na obszarze Przechlewa przez cały czas panowania niemieckiego podstawowy dział gospodarki stanowiło rolnictwo. Wykształciły się następujące kierunki produkcji rolniczej: produkcja zbóż i pasz oraz hodowla ziemniaków sadzeniaków, a także ziemniaków przemysłowych. Istotny też był chów trzody chlewnej oraz bydła rogatego. Wg danych z 1939 r. liczba osób zatrudnionych w rolnictwie i leśnictwie stanowiła 33,4% ogólnej liczby mieszkańców. Ziemia Przechlewska w okresie międzywojennym miała słabo rozwinięty przemysł, wg danych z 1939 r. we wszystkich zakładach przemysłowych i rzemieślniczych zatrudnionych było ok. 13% ogólnej liczby mieszkańców. Najwięcej zatrudniały zakłady przemysłu drzewnego. Natomiast zatrudnienie w handlu znalazło 1,6% ogółu ludności. Wszystkie placówki handlowe znajdowały się w prywatnych rękach. Słaby rozwój przemysłowy Ziemi Przechlewskiej potwierdza przede wszystkim niekorzystna struktura zatrudnienia. Wyrażała się ona stosunkowo wysokim odsetkiem zatrudnionych w rolnictwie i leśnictwie, przy jednoczesnym niskim odsetku zatrudnionych w przemyśle. Kolejnym działem gospodarki, który dobrze prosperował na obszarze gminy przed II wojną światową była komunikacja. Linia kolejowa była dobrze utrzymana i wykorzystywana. Linie tę, łączącą Człuchów z Miastkiem, wybudowano w latach 1902-1903 dzięki inicjatywie przedstawicieli miejscowych władz. Wybudowanie jej otworzyło nowe możliwości przed gospodarką gminy. Miejscowości gminy łączyła też gęsta sieć dróg, głównie bitych. Łącznie w komunikacji kolejowej i drogowej było zatrudnionych 2% ogółu mieszkańców. Istotny dla gospodarki był fakt, iż w Przechlewie znajdował się oddział człuchowskiego banku – kasy oszczędnościowo pożyczkowej. Placówce w Przechlewie podległy punkty kasowe w Koczale, Cierzniach i Rzeczenicy. W Przechlewie istniał punkt kasowy nadleśnictwa, w Pawłówku i Sapolnie działały również kasy oszczędnościowe.

Po wybuchu II wojny światowej Ziemia Przechlewska była rejonem koncentracji niemieckich wojsk. W Zawadzie zorganizowano nawet lotnisko polowe z dużą ilością

samolotów pościgowych i zwiadowczych. Druga wojna światowa spowodowała ogromne zniszczenia we wszystkich działach gospodarki całego Pomorza Zachodniego. Od wpływ mężczyzn na front starano się nadrobić skierowaniem na Ziemię Przechlewską robotników przymusowych. W majątkach pracowali jeńcy z Polski, Związku Radzieckiego, Francji a nawet Włoch. Od 1943 roku na teren gminy Przechlewo zaczęła napływać ludność niemiecka z bombardowanych dużych miast, szczególnie z Berlina. Natomiast jesienią 1944 r. przybyła ludność uciekająca przed Armią Czerwoną z Prus Wschodnich.

Wyzwolenie Przechlewa rozpoczęło się 25 lutego 1945 r. i trwało 3 dni. Pierwsi osadnicy przybywali do Przechlewa zaraz po wyzwoleniu, na początku marca 1945 r., zajmowali oni ogołocone i zdewastowane domy i gospodarstwa. Po 173 latach Przechlewo wróciło do Polski.

Sytuacja gospodarcza w gminie po zakończeniu wojny była katastrofalna, straty dotknęły w zasadzie każdej dziedziny życia – ludzkiej, gospodarczej, rolniczej, komunikacyjnej itp. Istotną przyczyną wielu strat w gospodarce był właściwie brak zabezpieczenia pozostawionego mienia poniemieckiego. Wiele cennych urządzeń i narzędzi zostało wywiezionych przez szabrowników, którzy wykorzystywali brak władzy oraz fakt opuszczenia tych terenów przez ludność. Zubożenie majątku obszaru gminy spowodował także demontaż i wywóz obiektów przemysłowych przez Armię Czerwoną.

Po wojnie rozpoczęła się odbudowa gospodarcza, infrastrukturalna i społeczna Przechlewa. Dziś gmina Przechlewo liczy ponad 6300 mieszkańców, a głównym źródłem utrzymania ludności jest rolnictwo.

5.2.3. Zabytki nieruchomości wpisane do Rejestru Zabytków Województwa Pomorskiego

Na terenie gminy zlokalizowanych jest 6 obiektów wpisanych do rejestru zabytków Województwa Pomorskiego. Są to: kościół parafialny w Przechlewie p.w. Św. Anny wraz z terenem przykościelnym, zespół dworsko-parkowy w Płaszczycy, zespół pałacowo-parkowy w Wandzinie, park w Zawadzie, kościół filialny p.w. Matki Boskiej Częstochowskiej w Przechlewie oraz kościół parafialny p.w. Św. Wawrzyńca w Sapolnie.

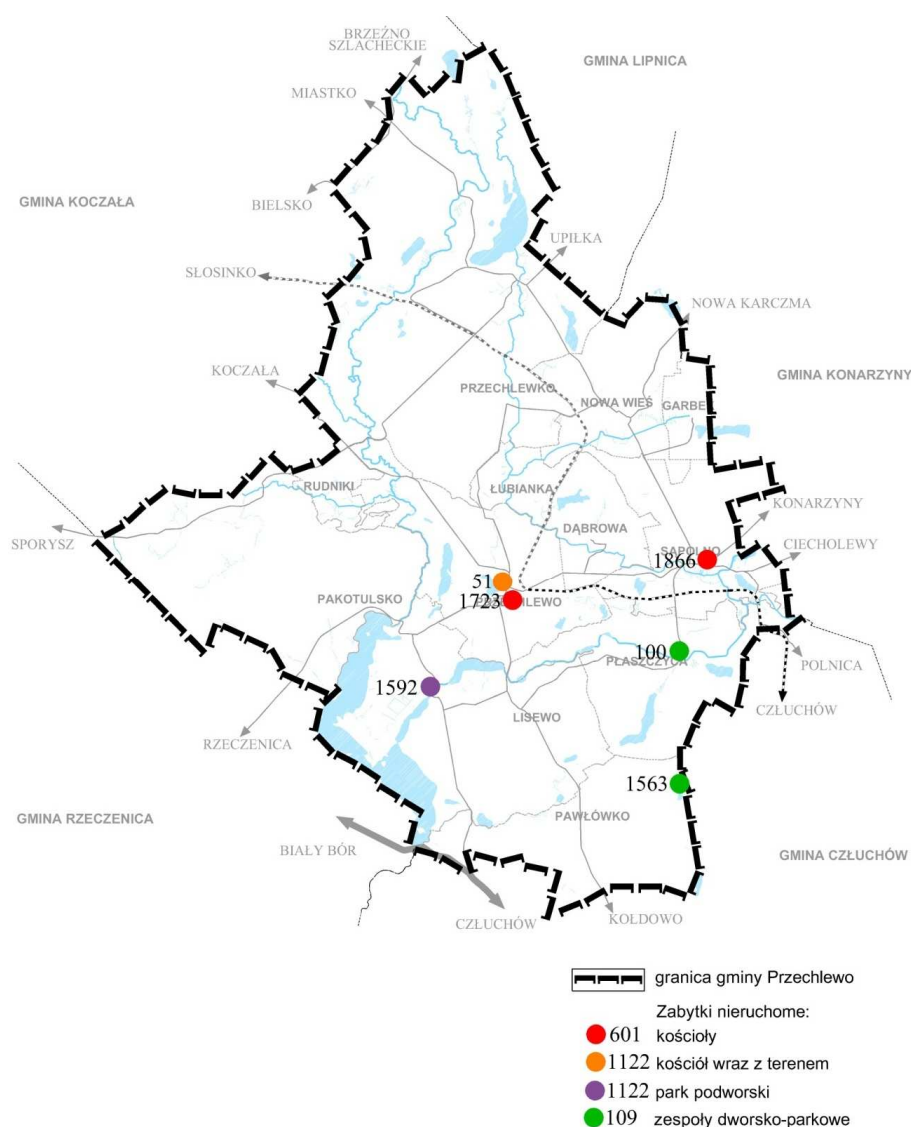
Wszystkie obiekty wpisane do rejestru zabytków Województwa Pomorskiego otoczone są ochroną konserwatorską w granicach określonych w decyzjach o wpisie. Prowadzenie wszelkich działań inwestycji na terenach objętych decyzjami o wpisie do rejestru zabytków i/lub na samych obiektach musi odbywać się po uzyskaniu decyzji Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Gdańsku.

Schemat rozmieszczenia w gminie obiektów wpisanych do rejestru zabytków Województwa Pomorskiego przedstawiono na rysunku nr 1.

Tab.1. Obiekty wpisane do rejestru zabytków nieruchomych województwa pomorskiego.

L p.	Aktualny nr rejestru	Dawny nr rejestru	Wpis do rejestru	Przedmiot ochrony	Zakres ochrony	Lokalizacja
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1.	A-51	A-111	Decyzja Nr 63 Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Koszalinie z 04.12.1954 r.	Kościół parafialny p.w. Św. Anny wraz z terenem przykościelnym	Kościół parafialny p.w. Św. Anny wraz z terenem przykościelnym	Przechlewo
2.	A-100	A-57	Decyzja Nr 169 Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Koszalinie z 21.02.1959 r.	Zespół dworsko-parkowy (dwór i park)	Zespół dworsko-parkowy (dwór i park)	Płaszczycza (dawne Imielno)
3.	A-1563	A-335	Decyzja PSOZ-I-5340/16/95 Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Słupsku z 20.09.1995 r.	Zespół pałacowo-parkowy (pałac i park)	Zespół pałacowo-parkowy (pałac i park) w obrębie działki 147/7L	Wandzin
4.	A-1592	A-341	Decyzja PSOZ-I-5340/6/96 Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Słupsku z 23.04.1996 r.	Park	Park w granicy działki nr 266/13	Zawada
5.	A-1723	A-382	Decyzja SOZ/D-I-5340/3/2001 Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Gdańsku z 21.03.2001 r.	Kościół filialny p.w. Matki Boskiej Częstochowskiej	Kościół filialny p.w. Matki Boskiej Częstochowskiej w granicach obrysu budynku	Przechlewo
6.	A-1866	-	Decyzja PWKZ.R.4190/5/1697/2010 Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Gdańsku z 18.08.2010 r.	Kościół parafialny p.w. Św. Wawrzyńca	Kościół parafialny p.w. Św. Wawrzyńca w granicach obrysu budynku	Sąpolno

Źródło: Wojewódzki Konserwator Zabytków w Słupsku.

Rys. 1. Schemat rozmieszczenia na terenie Gminy Przechlewo obiektów wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych Województwa Pomorskiego.

5.2.4. Zabytki ruchome wpisane do Rejestru Zabytków Województwa Pomorskiego

W Gminie Przechlewo do rejestru zabytków ruchomych województwa pomorskiego wpisano głównie obiekty sakralne. Jest to większość wyposażenia z kościoła parafialnego p.w. Św. Anny w Przechlewie. Poniżej wykaz 48 zabytków wpisanych do rejestru zabytków oraz 2 zabytki wpisane do wojewódzkiej ewidencji zabytków: (stan zachowania i wykaz zabytków ruchomych, przy których konieczne jest przeprowadzenie prac konserwatorskich znajduje się w Załączniku Nr 2 - Wykaz obiektów przeznaczonych do konserwacji i restauracji).

Tab. 2. Zabytki ruchome Gminy Przechlewo wpisane do rejestru zabytków woj. pomorskiego

Lp.	Nowy nr rejestru	Nr decyzji	Organ	Przedmiot ochrony – rodzaj zabytku	Przedmiot ochrony – określenie szczegółowe zabytku	Data powstania	Styl
1	32	Kl.IV-660/20/71	Prez.W.R.N. Wydz.Kult.;Kons.Zab. w Koszalinie	wyposażenie kościoła	wyposażenie kościoła	-----	-----
2	32	Kl.IV-660/20/71	Prez.W.R.N. Wydz.Kult.;Kons.Zab. w Koszalinie	malowidło	malowidło na stropie „Wniebowzięcie NMP”	1720	barok
3	32	Kl.IV-660/20/71	Prez.W.R.N. Wydz.Kult.;Kons.Zab. w Koszalinie	malowidło	malowidło na stropie „Gwiazda Przewodnia”	1720	barok
4	32	Kl.IV-660/20/71	Prez.W.R.N. Wydz.Kult.;Kons.Zab. w Koszalinie	malowidło	malowidło na stropie „Arka Przymierza”	1720	barok
5	32	Kl.IV-660/20/71	Prez.W.R.N. Wydz.Kult.;Kons.Zab. w Koszalinie	malowidło	malowidło na stropie, korona w wieńcu laurowym	1720	barok
6	32	Kl.IV-660/20/71	Prez.W.R.N. Wydz.Kult.;Kons.Zab. w Koszalinie	malowidło	malowidło na stropie „Ceder Libanu”	1720	barok
7	32	Kl.IV-660/20/71	Prez.W.R.N. Wydz.Kult.;Kons.Zab. w Koszalinie	malowidło	malowidło na stropie „Port Zbawienia”	1720	barok
8	32	Kl.IV-660/20/71	Prez.W.R.N. Wydz.Kult.;Kons.Zab. w Koszalinie	ołtarz	ołtarz główny	I poł. XVIII w.	rokoko
9	32	Kl.IV-660/20/71	Prez.W.R.N. Wydz.Kult.;Kons.Zab. w Koszalinie	balustrada	balustrada ołtarza głównego	XVIII w.	barok
10	32	Kl.IV-660/20/71	Prez.W.R.N. Wydz.Kult.;Kons.Zab. w Koszalinie	ołtarz	ołtarz boczny płn. „Św. Anny”	XVIII w.	rokoko
11	32	Kl.IV-660/20/71	Prez.W.R.N. Wydz.Kult.;Kons.Zab. w Koszalinie	ołtarz	ołtarz boczny „Św. Józef z Dzieciatkiem”	XVIII w.	barok
12	32	Kl.IV-660/20/71	Prez.W.R.N. Wydz.Kult.;Kons.Zab. w Koszalinie	ambona	ambona	XVIII w.	rokoko
13	32	Kl.IV-660/20/71	Prez.W.R.N. Wydz.Kult.;Kons.Zab. w Koszalinie	chrzcielnica	chrzcielnica	ok.XVII w.	wczesny barok
14	32	Kl.IV-660/20/71	Prez.W.R.N. Wydz.Kult.;Kons.Zab. w Koszalinie	prospekt organowy	prospekt organowy	II poł. XVIII w.	rokoko
15	32	Kl.IV-660/20/71	Prez.W.R.N. Wydz.Kult.;Kons.Zab. w Koszalinie	empora muzyczna	empora muzyczna - elementy	XVIII w.	barok
16	32	Kl.IV-660/20/71	Prez.W.R.N. Wydz.Kult.;Kons.Zab. w	portal	portal	XVIII w.	barok

			Koszalinie				
17	32	Kl.IV-660/20/71	Prez.W.R.N. Wydz.Kult.;Kons.Zab. w Koszalinie	feretron	feretron	II poł. XVIII w.	rokoko
18	32	Kl.IV-660/20/71	Prez.W.R.N. Wydz.Kult.;Kons.Zab. w Koszalinie	obraz	obraz Św. Jan Ewangelista	XIX w.	-----
19	32	Kl.IV-660/20/71	Prez.W.R.N. Wydz.Kult.;Kons.Zab. w Koszalinie	obraz	obraz „Zwiastowanie”	XIX w.	-----
20	32	Kl.IV-660/20/71	Prez.W.R.N. Wydz.Kult.;Kons.Zab. w Koszalinie	obraz	obraz „Św. Jan Nepomucen”	XIX w.	neoklasy cyzm
21	32	Kl.IV-660/20/71	Prez.W.R.N. Wydz.Kult.;Kons.Zab. w Koszalinie	obraz	obraz Św. Jakub Starszy	I poł. XIX w.	-----
22	32	Kl.IV-660/20/71	Prez.W.R.N. Wydz.Kult.;Kons.Zab. w Koszalinie	rzeźba	rzeźba „Św. Biskup”	pocz. XVIII w.	barok
23	32	Kl.IV-660/20/71	Prez.W.R.N. Wydz.Kult.;Kons.Zab. w Koszalinie	rzeźba	rzeźba „Św. Biskup”	pocz. XVIII w.	barok
24	32	Kl.IV-660/20/71	Prez.W.R.N. Wydz.Kult.;Kons.Zab. w Koszalinie	rzeźba	rzeźba „Św. Wojciech”	pocz. XVIII w.	barok
25	32	Kl.IV-660/20/71	Prez.W.R.N. Wydz.Kult.;Kons.Zab. w Koszalinie	rzeźba	rzeźba „Św. Norbert”	pocz. XVIII w.	barok
26	32	Kl.IV-660/20/71	Prez.W.R.N. Wydz.Kult.;Kons.Zab. w Koszalinie	rzeźba	rzeźba „Chrystus Zmartwychwstały”	pocz. XVIII w.	barok
27	32	Kl.IV-660/20/71	Prez.W.R.N. Wydz.Kult.;Kons.Zab. w Koszalinie	rzeźba	rzeźba „Krucyfiks”	pocz. XVIII w.	barok
28	32	Kl.IV-660/20/71	Prez.W.R.N. Wydz.Kult.;Kons.Zab. w Koszalinie	rzeźba	rzeźba „Krucyfiks”	pocz. XVIII w.	barok
29	32	Kl.IV-660/20/71	Prez.W.R.N. Wydz.Kult.;Kons.Zab. w Koszalinie	rzeźba	rzeźba „Krucyfiks”	pocz. XVIII w.	barok
30	32	Kl.IV-660/20/71	Prez.W.R.N. Wydz.Kult.;Kons.Zab. w Koszalinie	ołtarz	ołtarz pñ. – Krucyfiks ołtarzowy	XVIII w.	rokoko
31	32	Kl.IV-660/20/71	Prez.W.R.N. Wydz.Kult.;Kons.Zab. w Koszalinie	płyta nagrobna	płyta nagrobna	XVIII w.	barok
32	32	Kl.IV-660/20/71	Prez.W.R.N. Wydz.Kult.;Kons.Zab. w Koszalinie	złotnictwo	monstrancja	XVIII w.	barok
33	32	Kl.IV-660/20/71	Prez.W.R.N. Wydz.Kult.;Kons.Zab. w	złotnictwo	kielich	1617 r.	renesans

			Koszalinie				
34	32	Kl.IV-660/20/71	Prez.W.R.N. Wydz.Kult.;Kons.Zab. w Koszalinie	złotnictwo	puszka	1756 r.	rokoko
35	32	Kl.IV-660/20/71	Prez.W.R.N. Wydz.Kult.;Kons.Zab. w Koszalinie	złotnictwo	pacyfikał	1617 r.	barok
36	32	Kl.IV-660/20/71	Prez.W.R.N. Wydz.Kult.;Kons.Zab. w Koszalinie	złotnictwo	świecznik wiszący pajak	XVIII w.	rokoko
37	32	Kl.IV-660/20/71	Prez.W.R.N. Wydz.Kult.;Kons.Zab. w Koszalinie	złotnictwo	kinkiet	XIX w.	-----
38	32	Kl.IV-660/20/71	Prez.W.R.N. Wydz.Kult.;Kons.Zab. w Koszalinie	złotnictwo	Świeczniki (2 szt.)	XVII i XVIII w.	późny barok
39	32	Kl.IV-660/20/71	Prez.W.R.N. Wydz.Kult.;Kons.Zab. w Koszalinie	złotnictwo	Świeczniki (2 szt.)	XVIII w.	barok
40	32	Kl.IV-660/20/71	Prez.W.R.N. Wydz.Kult.;Kons.Zab. w Koszalinie	złotnictwo	Świeczniki (2 szt.)	XVIII w.	barok
41	32	Kl.IV-660/20/71	Prez.W.R.N. Wydz.Kult.;Kons.Zab. w Koszalinie	złotnictwo	Świeczniki (2 szt.)	XVIII w.	barok
42	32	Kl.IV-660/20/71	Prez.W.R.N. Wydz.Kult.;Kons.Zab. w Koszalinie	ludwisarstwo	dzwon	XV w.	gotyk
43	32	Kl.IV-660/20/71	Prez.W.R.N. Wydz.Kult.;Kons.Zab. w Koszalinie	złotnictwo	kielich	1624 r.	renesans
44	32	PWKZ.ZR.5140.1 31.2013.KB	PWKZ Gdańsk	instrument	Instrument organowy 10 – głosowy firmy Sauer – Frankfurt a. Oder, Op. 818, 1903 r.	1903 r.	-----
45	32	PWKZ.ZR.5140.1 31.2013.KB	PWKZ Gdańsk	tabernakulum	tabernakulum	poł. XVIII w.	rokoko
46	32	PWKZ.ZR.5140.1 31.2013.KB	PWKZ Gdańsk	feretron	Feretron z obrazami Św. Anna nauczająca NMP oraz Matka Boska - Immaculata	pocz. XX w.	neobarok
47	32	PWKZ.ZR.5140.1 31.2013.KB	PWKZ Gdańsk	ławy	ławy	poł. XVIII w., XIX/XX w.	-----
48	32	PWKZ.ZR.5140.1 31.2013.KB	PWKZ Gdańsk	konfesjonał	konfesjonał	k. XIX w./pocz. XX w.	-----
49	32	PWKZ.ZR.5140.1 31.2013.KB	PWKZ Gdańsk	konfesjonał	konfesjonał	k. XIX w./pocz. XX w.	-----

Źródło: Wojewódzki Konserwator Zabytków w Słupsku.

Tab. 3. Zabytki ruchome Gminy Przechlewo wpisane do wojewódzkiej ewidencji zabytków.

Lp.	Nowy nr rejestru	Nr decyzji	Miejsce przechowywania/ lokalizacja	Przedmiot ochrony – rodzaj zabytku	Przedmiot ochrony – określenie szczegółowe zabytku	Data powstania	Styl
1	-----	-----	Przechlewo, Kościół parafialny pw. Św. Anny	kociołek na wodę	kociołek	XVIII w.	barok
2	-----	-----	Przechlewo, Kościół parafialny pw. Św. Anny	naczynie na oleje	naczynie	1762 r.	barok
3	-----	-----	Jemielno, kapliczka przy szosie	Rzeźba Św. Jan Nepomucen	rzeźba	XVIII w.	Ludowy
4	-----	-----	Sapolno, kapliczka	Rzeźba Św. Szczepan	rzeźba	XIX w.	ludowy

Źródło: *Wojewódzki Konserwator Zabytków w Słupsku.*

5.2.5. Zabytki wpisane do Ewidencji Zabytków

Gmina Przechlewo posiada opracowaną Gminną Ewidencję Zabytków (październik 2013 r., marzec 2014). GEZ stanowi podstawę do sporządzania niniejszego programu oraz do ustalania zapisów formy ochrony zabytków w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Nie jest to dokument zamknięty i powinien podlegać okresowej aktualizacji, polegającej m.in. na uzupełnianiu jej o kolejne budynki oraz na wykreśleniu z ewidencji obiektów nieistniejących oraz gruntownie przebudowanych (zmiana bryły budynku, układu i wielkości otworów okiennych, skucie wystroju elewacji itp).

Do 2010 r. Gminna Ewidencja Zabytków traktowana była wyłącznie jako materiał informacyjny – dokumentacyjny, a ujęcie zabytku nieruchomego w Ewidencji nie stanowiło jeszcze formy jego ochrony. Po nowelizacji ustawy o ochronie zabytków zmienił się jej charakter prawny. Wojewódzcy Konserwatorzy Zabytków mieli przekazać w terminie 6 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy samorządom gminnym i staroście wykaz zawierający zestawienie zabytków – wpisanych do rejestru, ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz zabytków nieruchomości wyznaczonych przez WKZ do ujęcia w wojewódzkiej ewidencji zabytków. W odniesieniu do wskazanych wyżej zabytków do czasu złożenia gminnej ewidencji zabytków, decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz decyzje o warunkach zabudowy wydawało się po uzgodnieniu z WKZ. Natomiast decyzje o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzje o ustaleniu lokalizacji kolejowej oraz decyzje o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska publicznego wydaje się po uzyskaniu opinii WKZ.

Zmiany w gminnej ewidencji zabytków nie powodują nieważności ustaleń studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz gminnego programu opieki nad zabytkami. Przy

obiektach ujętych w ewidencji zabytków oraz posiadających zapisy w m.p.z.p. ochronie podlega forma architektoniczna obiektu (gabaryty wysokościowe, forma dachu i rodzaj pokrycia, kompozycja i wystrój elewacji, forma stolarki okiennej i drzwiowej).

Wykaz zabytków ujętych w gminnej ewidencji zabytków zawierają niżej wymienione zarządzenia Wójta Gminy Przechlewo:

- **Zarządzenie Nr 275/2013 Wójta Gminy Przechlewo z dnia 28 października 2013 r. w sprawie założenia gminnej ewidencji zabytków Gminy Przechlewo;**
- **Zarządzenie Nr 311/2014 Wójta Gminy Przechlewo z dnia 24 marca 2014 r. w sprawie zmian w gminnej ewidencji zabytków Gminy Przechlewo;**
- **Zarządzenie Nr 318/2014 Wójta Gminy Przechlewo z dnia 15 kwietnia 2014 r. w sprawie zmian w gminnej ewidencji zabytków Gminy Przechlewo.**

5.2.6. Zabytki archeologiczne wpisane do Rejestru Zabytków Województwa Pomorskiego

Na obszarze gminy Przechlewo znajduje się 390 stanowisk archeologicznych objętych ochroną konserwatorską oraz wymagających objęcia ochroną. Wyznaczono 378 stref archeologicznej ochrony konserwatorskiej w tym: obiekty objęte prawną ochroną konserwatorską w rejestrze zabytków archeologicznych województwa pomorskiego – strefa W pełnej ochrony archeologiczno – konserwatorskiej (4 strefy 6 stanowisk) Strefa W pełnej ochrony archeologiczno – konserwatorskiej obejmuje stanowiska archeologiczne o własnej formie krajobrazowej wpisane do rejestru zabytków województwa pomorskiego. Celem ochrony jest zachowanie istniejącego zasobu kulturowego i topograficznego wraz ze strefą ochrony krajobrazowej. Obiekty te istniały i będą istnieć w krajobrazie kulturowym gminy. Bez możliwości zainwestowania.

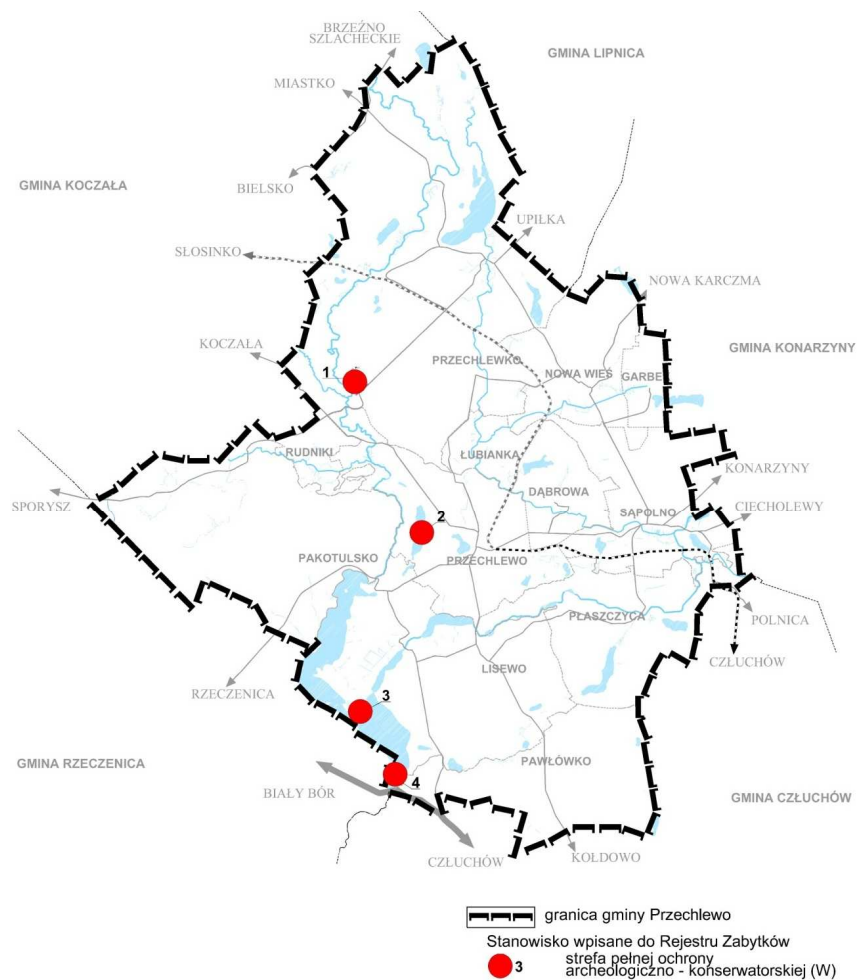
Schemat rozmieszczenia w gminie obiektów wpisanych do rejestru zabytków Województwa Pomorskiego przedstawiono na rysunku nr 1.

Tab. 4. Stanowiska archeologiczne Gminy Przechlewo wpisane do rejestru zabytków.

Lp.	Nr strefy na rysunku studium	Obręb	Nr stanowiska w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków AZP	Funkcja	Chronologia – kultura archeologiczna	Wpis do rejestru zabytków
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1.	W.1	Przechlewko	AZP 22-30/1	Cmentarzysko kurhanowe	Kultura wielbarska	Decyzja Wojewódzkiego Konserwatora w Słupsku Nr P\SOZ-VI-5350/8/96 z dnia 06.03.1996 r. poz rej. zab. A-a- 125/S
2.	W.2	Przechlewo	AZP 23-30/51	Grodzisko	Wczesnośredniowieczne	Decyzja Wojewódzkiego Konserwatora w Koszalinie Nr KLIV-Oa/58/66 z dnia 11.03.1966 r.

						poz rej.z ab. A-a-17/40/K
3.	W.3	Lisewo	AZP 24-30/108	Grodzisko ; siedziba kasztelani szczycieńskiej	Wczesnośredniowieczne ; siedziba kasztelani szczycieńskiej od k. XII-XIV w.	Decyzja Wojewódzkiego Konservatora w Słupsku Nr P\SOZ- VI-5350/7/96 z dnia 06.03.1996 r. poz rej. Zab. A-a- 119/S
4.	W.4	Lisewo	AZP 24- 30/81,82,83	Osada przygodowa Grodzisko Osada Osada przygodowa	Średniowieczna Wczesnośredniowieczne f. D-E, kultury łużycko – pomorskiej Wczesnośredniowieczna f.E,	Decyzja Wojewódzkiego Konservatora w Koszalinie Nr KLIV-Oa/53/66 z dnia 04.03.1966 r. poz rej.z ab. A-a-12/35K

Dane z opracowania „Uwarunkowania ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego do Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Przechlewo”, Iwona Kozerska, 2011r.

Rys.2. Schemat rozmieszczenia stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków województwa pomorskiego.

Powyżej wymienione zostały tylko strefy W, natomiast zabytki archeologiczne w pozostałych strefach W.I., W.II. i W.III. ujęte zostały w Załączniku nr 4 do niniejszego programu tj. Zarządzenie Nr 275/2013 Wójta Gminy Przechlewo z dnia 28 października 2013 r. w sprawie założenia gminnej ewidencji zabytków Gminy Przechlewo. W obszarze administracyjnym Gminy Przechlewo znajdują się następujące strefy ochrony archeologiczno – konserwatorskiej:

- **strefa W pełnej ochrony archeologiczno – konserwatorskiej** obejmuje stanowiska archeologiczne o własnej formie krajobrazowej wpisane do rejestru zabytków województwa pomorskiego. Celem ochrony jest zachowanie istniejącego zasobu kulturowego i topograficznego wraz ze strefą ochrony krajobrazowej. Obiekty te istniały i będą istnieć w krajobrazie kulturowym gminy. Bez możliwości zainwestowania
- **strefa W.I. pełnej ochrony archeologiczno – konserwatorskiej** obejmuje stanowiska archeologiczne o własnej formie krajobrazowej o znaczących regionalnych i ponadregionalnych wartościach kulturowych ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków . Celem ochrony jest zachowanie istniejącego zasobu kulturowego topograficznego wraz ze strefą ochrony krajobrazowej. Bez możliwości zainwestowania.
- **strefa W.II. częściowej ochrony archeologiczno – konserwatorskiej** obejmuje stanowiska archeologiczne ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków, posiadające istotne wartości dla dziedzictwa kulturowego gminy i budujące jej lokalną tożsamość. Dopuszcza się zainwestowanie terenu po przeprowadzeniu archeologicznych badań ratowniczych przeprowadzonych w zasięgu występowania stanowisk. Celem ochrony jest wszechstronne udokumentowanie reliktyw prądziejowej i średniowiecznej przestrzeni osadniczej narażonych na zniszczenie w trakcie prowadzenia inwestycyjnych prac ziemnych.
- **strefa W.III. ograniczonej ochrony archeologiczno – konserwatorskiej** obejmuje stanowiska o mniejszej lub nierozpoznanej wartości kulturowej. Dopuszcza się zainwestowanie terenu poprzez przeprowadzenie archeologicznych badań interwencyjnych w formie nadzoru archeologicznego realizowanego w trakcie procesu inwestycyjnego. Po rozpoznaniu wartości kulturowych stanowiska na podstawie archeologicznych badań interwencyjnych, w szczególnych przypadkach, może być niezbędne przeprowadzenie archeologicznych badań ratowniczych. Celem ochrony jest wszechstronne udokumentowanie reliktyw prądziejowej i średniowiecznej przestrzeni osadniczej narażonych na zniszczenie w trakcie prowadzenia inwestycyjnych prac ziemnych.

5.2.7. Zabytkowe cmentarze

Na terenie gminy znajduje się łącznie 20 cmentarzy, z których 4 są obecnie jeszcze użytkowane, w tym 3 są to cmentarze parafialne, a 1 to cmentarz komunalny. W gminie nie występują współczesne cmentarze. Spośród pozostałych 16 cmentarzy nieczynnych 4 są rodowe, 10 jest ewangelicka, 2 zlokalizowane są przy kościołach. Spośród 20 cmentarzy jeden wpisany jest do rejestru zabytków, 18 znajduje się w ewidencji zabytków, natomiast 1 nie został zewidencjonowany.

Cmentarz wpisany do rejestru zabytków:

1. Przechlewo- dawny cmentarz rodowy właścicieli dóbr szlacheckich.

Cmentarze wpisane do ewidencji zabytków:

1. Dąbrowa Człuchowska- cmentarz katolicki.
2. Dąbrowa Człuchowska- dawny cmentarz rodowy właścicieli dóbr szlacheckich.
3. Lisewo- dawny cmentarz ewangelicki.
4. Nowa Brda- dawny cmentarz ewangelicki.
5. Pakotulsko- dawny cmentarz ewangelicki.
6. Pakotulsko- dawny cmentarz ewangelicki.
7. Pawłówko- dawny cmentarz ewangelicki.
8. Płaszczycza- dawny cmentarz rodowy.
9. Przechlewko- dawny cmentarz ewangelicki.
10. Przechlewko- dawny cmentarz rodowy.
11. Suszka (dawn. Rudawa)- dawny cmentarz ewangelicki.
12. Rudniki- cmentarz katolicki.
13. Rudniki- dawny cmentarz ewangelicki.
14. Sapolno- cmentarz katolicki.
15. Sapolno- dawny cmentarz przykościelny.
16. Szczytno- dawny cmentarz ewangelicki.
17. Zawada- dawny cmentarz ewangelicki.
18. Przechlewo- dawny cmentarz katolicko-ewangelicki, obecnie komunalny.

Cmentarze nieczynne bardzo często znajdują się w złym stanie, ze zdewastowanymi nagrobkami zachowanymi w niewielkiej ilości i częściowo wyciętym starodrzewem. Niektóre cmentarze praktycznie już nie istnieją, tylko dzięki dokumentacji historycznej i miejscowej ludności można wskazać ślad ich występowania.

Niemal wszystkim cmentarzom nieczynnym brakuje bieżącej opieki, co powoduje że zarastają i często gubią się w lasach. Należałoby poddać renowacji całe założenia cmentarne i objąć je ochroną lub przekształcić w parki lub udokumentować ślad ich występowania np. tablicą pamiątkową lub innym znakiem informacyjnym (np. kamień). Takie działania, razem z włączeniem cmentarzy do tras turystyki kwalifikowanej, pozwoliłoby na ich wyeksponowanie i zachowanie.

Cmentarze czynne, tj. 3 parafialne i 1 komunalny są w dobrym stanie technicznym i posiadają rezerwy grzebalne, poza 1 cmentarzem w Dąbrowie, który nie posiada już wolnych miejsc grzebalnych.

Pozostałe cmentarze posiadają wolne miejsca na pochówkowe, przy czym łączna rezerwa jest wystarczająca na najbliższe 20 lat. Schemat lokalizacji cmentarzy przedstawiono na rysunku nr 3.

1) **Cmentarze czynne** - na terenie gminy znajdują się 4 czynne cmentarze, założone przed 1945 r. Znajdują się one w miejscowościach: Sapolno, Dąbrowa, Rudniki i Przechlewo. Łączna powierzchnia tych cmentarzy wynosi 3,28 ha, z czego rezerwa grzebalna wynosi łącznie 0,78 ha (jedynie cmentarz w Dąbrowie nie posiada wolnych miejsc grzebalnych).

CM1 Sapolno – cmentarz katolicki założony na początku XX w., znajduje się w północnej części wsi przy drodze do Nowej Wsi. Cmentarz parafialny położony jest na skarpie nachylonej w kierunku zachodnim (do drogi). Obszar cmentarza jest ogrodzony; ogrodzenie wykonane jest z kamienia a przęsła ze stali. Ogrodzenie to jest współczesne i zastąpiło zabytkowy ceglany mur. Najstarsze istniejące nagrobki pochodzą z lat 1936-1937, niestety są one opuszczone i zaniedbane. Drzewostan jest silnie przerzedzony. Układ cmentarza jest wielokwaterowy, czytelne są granice pierwotnego układu przestrzennego. Powierzchnia ogólna cmentarza wynosi 0,78 ha, z czego czynna stanowi 0,38 ha. Cmentarz widnieje w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

CM2 Dąbrowa – cmentarz katolicki założony na pocz. XX w., znajduje się w północnej części wsi przy drodze polnej. Cmentarz parafialny położony jest na terenie równinnym, w otoczeniu pól. Najstarsze istniejące nagrobki pochodzą z 1936 i 1938 r. Układ cmentarza jest dwukwaterowy, czytelne są granice pierwotnego układu przestrzennego, drzewostan został przerzedzony. Obszar cmentarza wynosi 0,45ha, nie ma już na nim wolnej powierzchni grzebalnej. Cmentarz widnieje w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

CM3 Rudniki – cmentarz katolicki założony na pocz. XX w., znajduje się w północnej części wsi, przy drodze gminnej. Cmentarz parafialny położony jest na terenie równinnym nachylonym w kierunku wschodnim, w otoczeniu pól. Najstarsze istniejące nagrobki pochodzą z 1939 r. Cmentarza posiada jednokwaterowy układ, czytelny jest pierwotny układ przestrzenny. Stan zachowania nagrobków i drzewostanu jest całkiem dobry. Największe zgrupowanie drzewostanu występuje w pierwszym rzędzie przy ogrodzeniu. Obszar cmentarza wynosi 0,30 ha, z czego rezerwa pochówkowa 0,10 ha. Cmentarz widnieje w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

CM4 Przechlewo - dawny cmentarz katolicko-ewangelicki, obecnie komunalny, zlokalizowany przy ul. Młyńskiej założony został w poł. XIX w. Cmentarz komunalny położony jest w północnej części wsi, na obszarze równinnym, w sąsiedztwie zabudowy i terenów rolnych, przy drodze powiatowej do Przechlewka. Najstarsze istniejące nagrobki pochodzą z lat 1877-1897. Teren posiada układ alejowo-kwaterowy, czytelny jest pierwotny układ przestrzenny cmentarza. Zachowała się większa część zabytkowego drzewostanu, głównie w formie klonowych alei oraz rzędów świerków. Większość starych nagrobków została usunięta, pozostałe są zniszczone lub niekompletne. Obszar cmentarza wynosi 1,75 h, z czego wolna rezerwa pochówkowa 0,30 ha. Cmentarz widnieje w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

2) **Cmentarze nieczynne** - na terenie gminy znajduje się 16 nieczynnych cmentarzy, założonych przed 1945 r. Znajdują się one w miejscowościach: Sapolno, Pakotulsko, Nowa Brda, Lisewo, Pawłówku, Przechlewko, Suszka, Rudniki, Zawada, Szczytno, Płaszczycza, Dąbrowa i Przechlewo. Są to cmentarze ewangelickie, rodowe i przykościelne. Łączna ich powierzchnia wynosi 3,68 ha.

CM5 Pakotulsko – dawny cmentarz ewangelicki założony na początku XX w., znajduje się za zachód od wsi przy drodze polnej, w sąsiedztwie terenów rolnych i kompleksów leśnych. Układ cmentarza jest jednokwaterowy, czytelny jest pierwotny układ przestrzenny, nie zachowały się nagrobki, natomiast występują ślady dwóch mogił ziemnych. Drzewostan został przerzedzony. Ogólnie cmentarz jest zdewastowany. Powierzchnia 0,21 ha. Cmentarz widnieje w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

CM6 Pakotulsko – dawny cmentarz ewangelicki założony na pocz. XX w., znajduje się na południowy-wschód od pierwszych zabudowań wsi, w otoczeniu terenów rolnych. Dawna droga dojazdowa do cmentarza i terenów rolnych została zlikwidowana. Układ cmentarza jest jednokwaterowy i czytelne są granice pierwotnego układu przestrzennego, nagrobki zostały usunięte a drzewostan uległ pełnemu rozwojowi. Powierzchnia 0,15 ha. Cmentarz widnieje w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

CM7 Suszka (dawn. Rudawa) – dawny cmentarz ewangelicki założony w 2 połowie XIX w., znajduje się 100 m na zachód od leśniczówki, na granicy lasu i łąki. Układ cmentarza jest zatarty, czytelny jest tylko zarys granic, nagrobki zostały zniszczone a drzewa wycięte. Powierzchnia 0,06 ha. Cmentarz widnieje w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

CM8 Przechlewko – dawny cmentarz rodowy założony na koniec XIX w., zlokalizowany jest w zachodniej części wsi, 100 m od drogi gminnej. Obszar znajduje się w otoczeniu lasu. Układ cmentarza jest jednokwaterowy i czytelne są granice pierwotnego układu przestrzennego. Nie zachowały się żadne nagrobki. Obecnie teren porastają drzewa. Powierzchnia 0,03 ha. Cmentarz widnieje w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

CM9 Przechlewko – dawny cmentarz ewangelicki założony na koniec XIX w. zlokalizowany jest we wschodniej części wsi, na zapleczu zabudowy wiejskiej. Układ cmentarza jest jednokwaterowy i czytelne są granice pierwotnego układu przestrzennego. Na obszarze cmentarza brak jest nagrobków a teren porasta zwarty drzewostan. Powierzchnia cmentarza 0,09 ha. Cmentarz widnieje w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

CM10 Nowa Brda – dawny cmentarz ewangelicki założony w 1787 r. położony jest w północnej części wsi, na skraju lasu. Układ cmentarza jest jednokwaterowy i czytelne są granice pierwotnego układu przestrzennego. Najstarsze istniejące nagrobki (jedyne, które się zachowały) pochodzą z 1787 r. i 1941 r. Drzewostan znajduje się w pełnym rozwoju. Powierzchnia cmentarza 0,22 ha. Cmentarz widnieje w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

CM11 Lisewo – dawny cmentarz ewangelicki założony został na początku XX w., zlokalizowany jest na północ od wsi na krawędzi doliny rzecznej. Cmentarz posiada czytelne granice pierwotnego układu przestrzennego, zachował się tam tylko 1 nagrobek pochodzący z 1928 r., ponadto występuje kilka mogił. Drzewostan na teren znajduje się w pełnym rozwoju. Powierzchnia cmentarza 0,25 ha. Cmentarz widnieje w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

CM12 Rudniki – dawny cmentarz ewangelicki założony na koniec XIX w. zlokalizowany jest w zachodniej części wsi, na skraju lasu. Cmentarz posiada układ alejowo-kwaterowy i czytelne są granice pierwotnego układu przestrzennego. Nie zachowały się żadne nagrobki ani mogiły. Natomiast drzewostan występuje w pierwotnym układzie alei i szpalerów lipowych udziałem świerka i modrzewia. Powierzchnia cmentarza 0,18 ha. Cmentarz widnieje w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

CM13 Pawłówko – dawny cmentarz ewangelicki założony w połowie XIX w., zlokalizowany jest w południowo-wschodniej części wsi, za ostatnimi zabudowaniami wiejskimi. Cmentarz posiada czytelne granice pierwotnego układu przestrzennego. Najstarszy nagrobek pochodzi z 1892 r., drzewostan zachował się w 60%. Powierzchnia cmentarza 0,30 ha. Cmentarz widnieje w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

CM14 Zawada – dawny cmentarz ewangelicki założony został na początku XX w., zlokalizowany jest przy drodze polnej prowadzącej do Pakotulska, w otoczeniu pól uprawnych. Cmentarz posiada czytelne granice pierwotnego układu przestrzennego, nagrobki zostały usunięte, a drzewostan znajduje się w pełnym rozwoju. Obszar cmentarza wynosi 0,20 ha. Cmentarz widnieje w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

CM15 Szczytno – dawny cmentarz ewangelicki założony na początku XX w., zlokalizowany jest w południowo-zachodniej części wsi przy drodze polnej wśród terenów leśnych. Cmentarz jest dwukwaterowy i posiada czytelne granice pierwotnego układu przestrzennego. Na cmentarzu nie ma już nagrobków, mogiły są rozkopane, a drzewostan znajduje się w pełnym rozwoju. Obszar cmentarza wynosi 0,28 ha. Cmentarz widnieje w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

CM16 Płaszczycza – dawny cmentarz rodowy założony w połowie XIX w., zlokalizowany jest na skarpie północnej dochodzącej do linii zabudowań gospodarczych. Cmentarz nosi ślady silnego zniszczenia, a grobowiec wewnątrz został splądrowany. Zachowały się tylko elementy starodrzewu parkowego otaczającego grobowiec. Obszar cmentarza wynosi ok. 0,1 ha. Cmentarz widnieje w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

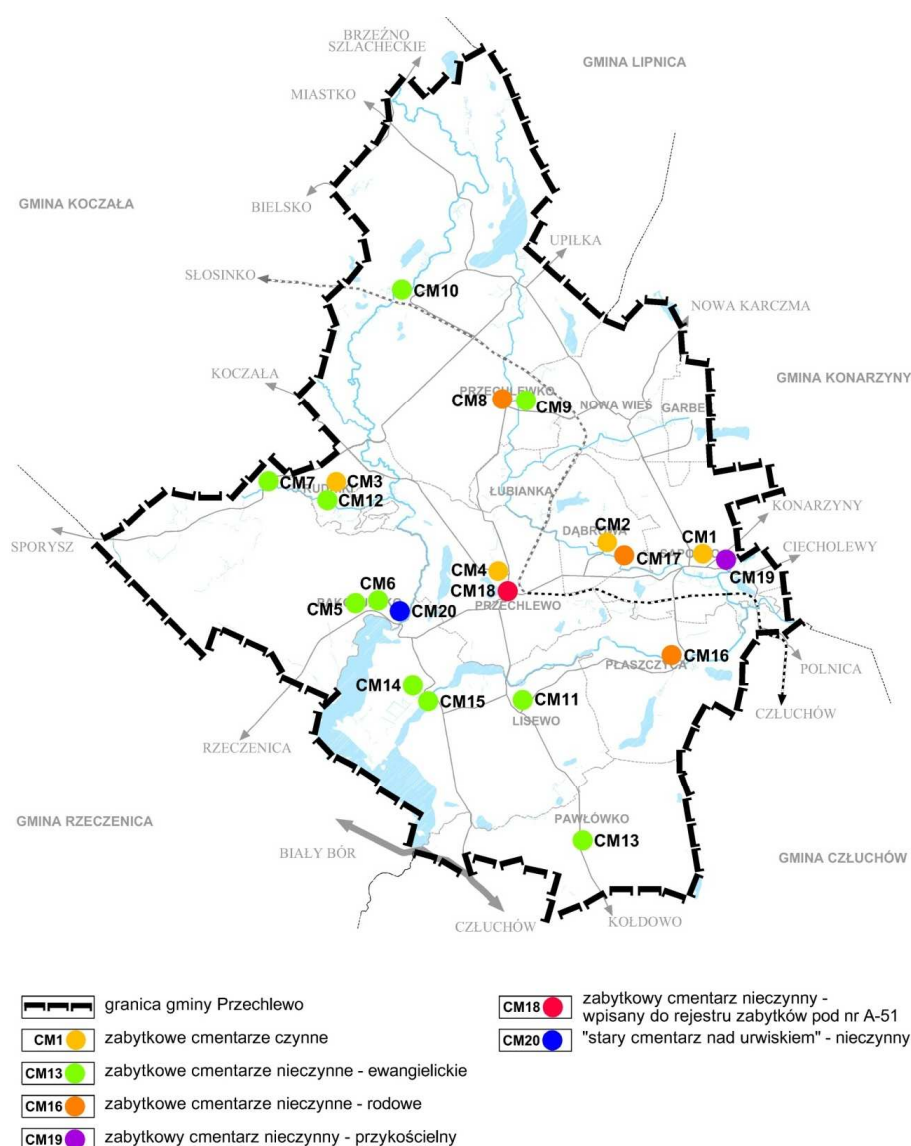
CM17 Dąbrowa Człuchowska – dawny cmentarz rodowy właścicieli dóbr szlacheckich założony został na początku XX w., zlokalizowany jest na południowy-wschód od dawnego dziedzińca gospodarczego. Cmentarz jest 1-kwaterowy i posiada czytelny układ przestrzenny. Najstarsze nagrobki pochodzą z 1922, 1925 i 1934 roku i wszystkie się zachowały. Natomiast drzewostan został wycięty, pozostały jedynie pojedyncze drzewa. Powierzchnia cmentarza wynosi 0,16 ha. Cmentarz widnieje w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

CM18 Przechlewo – dawny cmentarz przykościelny (wpisany do rejestru zabytków pod nr A-51) założony został w XVIII w., znajduje się w centrum wsi przy ul. Człuchowskiej przy kościele parafialnym p.w. Św. Anny. Cmentarz jest 1-kwaterowy i posiada czytelne granice pierwotnego układu przestrzennego. Nagrobki zostały usunięte, drzewostan zachował się w 70%. Powierzchnia cmentarza wynosi 0,33 ha.

CM19 Sapolno – dawny cmentarz przykościelny założony został na początku XIX w., zlokalizowany jest w północno-wschodniej części wsi, przy drodze powiatowej Sapolno-Konarzyny. Kościół został rozebrany w 1980 r. Zachowały się czytelne granice pierwotnego

układu przestrzennego. Nagrobki zostały usunięte, drzewostan znajduje się w pełnym rozwoju. Obszar cmentarza wynosi 1,21 ha. Cmentarz widnieje w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

CM20 Pakotulsko tzw. „stary cmentarz nad urwiskiem” .Jest to obiekt, który nie został zewidencjonowany w archiwach dokumentalnych instytucji państwowych, a o jego istnieniu dowiedziano się od entuzjastów pieszych wycieczek po Ziemi Przechlewskiej. Z zebranych informacji jednoznacznie wynika, że jest to **dawny cmentarz rodowy dziedziców majątku w Pakotulsku** (ród von der Goltz). Cmentarz ten nie figuruje w ewidencji zabytków.

Rys.3. Schemat lokalizacji zabytkowych cmentarzy w Gminie Przechlewo.

5.2.8. Zabytkowe założenia ruralistyczne

Na terenie gminy występuje zabudowa zagrodowa w formie rozproszonej i zwartej. Zabudowę rozproszoną reprezentują zagrody o bardzo wysokich zachowanych walorach zabytkowych, charakteryzujących się tradycyjnym układem budynków wokół podwórza. Budynki w przeważającej mierze zachowały swoją oryginalną formę, materiał oraz bardzo często detal architektoniczny. Nie wszystkie są w dobrym stanie technicznym. Występuje niewielki procent zagród opuszczonych i mocno przebudowanych. Zwarta zabudowa powstawała jako kolonia mieszkalna dla pracowników folwarcznych przy dworach lub jako zabudowa indywidualnych gospodarstw rolnych. Później także zabudowa mieszkaniowa folwarczna uzupełniana była zabudową indywidualnych gospodarstw.

Drugą formą zabudowy wiejskiej na terenie gminy jest 14 zwartych założeń ruralistycznych we wsiach:

- wieś Dąbrowa Człuchowska (obręb Dąbrowa Człuchowska),
- wieś Garbek (obręb Garbek),
- wieś Lisewo (obręb Lisewo),
- wieś Szczytno (obręb Lisewo),
- wieś Zawada (obręb Lisewo),
- wieś Nowa Wieś (obręb Nowa Wieś),
- wieś Pakotulsko (obręb Pakotulsko),
- wieś Pawłówko (obręb Pawłówko),
- wieś Płaszczycza (obręb Płaszczycza),
- wieś Imielno - obecnie przyłączona do wsi Płaszczycza (obręb Płaszczycza),
- Wieś Przechlewo (obręb Przechlewo),
- Wieś Przechlewko (obręb Przechlewko),
- Wieś Rudniki (obręb Rudniki),
- Wieś Sapolno (obręb Sapolno).

Schemat zabytkowych założeń ruralistycznych przedstawiono na rysunku nr 4.

Wieś Dąbrowa Człuchowska – Dąbrowa Człuchowska jest starym osiedlem szlacheckim, o którym wzmianki pojawiły się pierwszy raz w 1373 roku. Wtedy to Wielki Mistrz zakonu Krzyżackiego nadał wsi prawa chełmskie. Pod koniec XIX wieku powstał folwark, który posiadał wszelkie elementy funkcjonalne: pałac z parkiem, podwórze gospodarcze oraz kolonię mieszkalną. Kolonia zlokalizowana została na zachód i na północ od pałacu. Po stronie zachodniej zachowały się tylko dwa domy mieszkalne, natomiast po stronie północnej zachowały się trzy budynki mieszkalne. Zachowała się także część zabudowań gospodarczych. Większość domów mieszkalnych usytuowano kalenicowo do ulicy. Pracownicy folwarku zamieszkiwali w zabudowie o zróżnicowanej formie. Występują

tu pojedyncze domy mieszkalne oraz dwojaki. Obecnie zabudowania wiejskie ciągną się w formie zabudowy ulicowej wzdłuż dwóch prostopadłych do siebie ulic, zbiegających się w miejscu tworzącym niewielki centralny plac, położony przy skrzyżowaniu z pozostałymi dwiema drogami: jedną prowadzącą do dworu i drugą zabytkową aleją dojazdową do wsi, przecinającą dolinę rzeki Lipczynki i łączącą się z szosą drogi powiatowej Nr 2512G. Zabudowania wiejskie zachowały historyczny układ zagrody z zabudową wznoszoną wokół prostokątnego podwórza. Niestety we wsi występuje kilka obiektów przebudowanych na modę współczesną tj. w formie pseudodworków. Występuje również kilka obiektów z lat 70-tych w formie blokowisk popegeerowskich lub jednorodzinnych „klocków”. Przy przestrzeganiu odpowiednich rygorów przestrzennych w przyszłym działaniu inwestycyjnym, wieś może aspirować do zaliczenia jej do wsi o najwyższych walorach kulturowych. Do elementów podnoszących te walory zaliczyć należy malownicze położenie na skarpie oraz liczne malownicze drogi polne gęsto obsadzone alejami przydrożnymi.

Wieś Garbek – Zwartą zabudowę Garbka tworzą zagrody indywidualnych gospodarstw rolnych, przepięknie położone wokół Jeziora Garbek. Położenie wsi wokół jeziora otoczonego pofalowanym pojeziernym krajobrazem stanowiło o unikalnej wartości kulturowo – przyrodniczej tego miejsca powoduje, że wieś Garbek zaliczyć należy do miejscowości o najwyższych walorach przyrodniczych, które należy objąć ochroną tj. układ ruralistyczny, historyczne formy zabudowy łącznie z historycznym układem dróg i starodrzewem. Na terenie obrębu nie występują obiekty objęte ochroną konserwatorską, tzn. obiekty wpisane do rejestru zabytków oraz obiekty występujące w ewidencji zabytków. Natomiast sama wieś, jak wspomniano powyżej, posiada układ ruralistyczny stanowiący unikalną, niepowtarzalną jakość kulturową, którą w studium przeznacza się do zachowania i ochrony.

Wieś Lisewo – Pierwsze wzmianki na temat Wsi Lisewo pojawiły się już w 1340 r. natomiast zespół folwarczny powstał na początku XX w. W 1935 r. folwark został rozparcelowany na 25 osadników. Pierwotnie zespół składał się ze wszystkich elementów funkcjonalnych folwarku: dworu wraz z niewielkim parkiem, podwórza gospodarczego oraz kolonii mieszkalnej. Zachowała się kolonia mieszkalna, która została zorganizowana wzdłuż drogi z Człuchowa do Przechlewa. Po jednej i po drugiej stronie pozostało po kilka domów mieszkalnych, prawie wszystkie zlokalizowano kalenicowo do drogi. Ze związanych z zabudową mieszkaniową budynków gospodarczych zachował się jedynie chlewik, pozostałe zostały zlikwidowane. W późniejszym okresie zabudowa mieszkaniowa folwarczna uzupełniana była zabudową indywidualnych gospodarstw. W konsekwencji powstała wieś, która ukształtowała się w formie zabudowy zagrodowej zwartej zlokalizowanej wzdłuż jednej ulicy.

Wieś Szczytno – Szczytno posiada najstarszą metrykę wśród miejscowości ziemi człuchowskiej. We wczesnym średniowieczu była tu siedziba kasztelańska. Pierwsze wzmianki pochodzą z roku 1198. Już wtedy istniał zapewne kościół parafialny. Później powstał tu zespół folwarczny, który posiadał wszystkie elementy funkcjonalne: pałac z

parkiem, podwórze gospodarcze i kolonie mieszkalną. Historycznie kolonia mieszkalna znajdowała się w dwóch miejscach, przy wyjeździe z podwórza gospodarczego oraz przy głównej drodze. Zabudowania zlokalizowane przy wyjeździe z podwórza gospodarczego nie przetrwały. Natomiast zabudowa zlokalizowana przy głównej drodze zachowała się w małym stopniu. Później została uzupełniona współczesną zabudową PGR-u przez co utraciła wszelkie wartości estetyczne. Obecnie krajobraz Szczytna to typowa zabudowa popegeerowska.

Wieś Zawada – Nazwa wsi prawdopodobnie pochodzi od słów za wodą, tj. za Brdą. Pierwotnie Zawada należała do Szczytna. Na początku XX w. Powstał tu folwark., który posiadał wszystkie elementy funkcjonalne: dwór z parkiem, podwórze gospodarcze oraz kolonię mieszkalną. Zabudowa mieszkaniowa nie rozwinęła się tu wzdłuż głównej drogi, ale wzdłuż krawędzi urwiska spadającego ku rzece Brdzie. Zachowały się tu cztery domy mieszkalne oraz kilka zabudowań gospodarczych. Wszystkie domy mieszkalne usytuowano kalenicowo do krawędzi urwiska. Pracownicy folwarku zamieszkiwali w zabudowie o zróżnicowanej formie. Występują tu pojedyncze domy mieszkalne oraz dwojaki, trojaki i czworaki. Zatem przysiółek Zawada ukształtował się w formie zwartej zabudowy wsi zlokalizowanej wzdłuż krawędzi urwiska. Cały zespół stanowi dużą wartość krajobrazowo-przestrzenną, lecz wymaga dużych nakładów i świadomych działań konserwatorskich.

Wieś Nowa Wieś – Stosunkowo duża miejscowość, której zabudowa zlokalizowana jest wzdłuż drogi powiatowej nr 2510G. Zabudowania reprezentują historyczne formy zabudowy wiejskiej od form licowanych cegłą poprzez mur pruski po konstrukcję drewnianą. Większość budynków zachowała oryginalną formę, materiał i detal. Niewielka ich część została przebudowana. W związku z tym wieś należy zaliczyć do historycznych założeń o wysokich walorach ruralistycznych.

Wieś Pakotulsko – Wieś istniała już od XII wieku. Natomiast założenie folwarczne istniało od lat 20-tych XX w. Pierwotnie składało się ze wszystkich elementów funkcjonalnych folwarku : pałacu z parkiem, podwórza gospodarczego i kolonii mieszkalnej. Kolonia mieszkalna zlokalizowana została wzdłuż drogi prowadzącej na podwórze gospodarcze. W największym stopniu zachowała się zabudowa mieszkaniowa po wschodniej stronie drogi, natomiast z zabudowy po zachodniej stronie drogi przetrwały jedynie dwa domy mieszkalne. Większość z nich usytuowano kalenicowo do drogi. Pracownicy folwarczni zamieszkiwali w pojedynczych domach lub w dwojakach. Zachowało się także kilka budynków gospodarczych. W późniejszym okresie zabudowa mieszkaniowa folwarczna uzupełniana była zabudową indywidualnych gospodarstw. W konsekwencji powstała wieś, która ukształtowała się w formie zabudowy zagrodowej zwartej zlokalizowanej wzdłuż ulicy.

Wieś Pawłówko – Pierwsze wzmianki o miejscowości Pawłówko pojawiły się w roku 1344. W późniejszym okresie składało się z trzech części: dóbr rycerskich (od 1812 r. zwanych obszarami dworskimi), wsi włościańskiej i młyna. Wieś Pawłówko na przestrzeni lat ukształtowała się jako zespół dworsko-parkowy i malowniczo położona wieś folwarczna. Historyczna zabudowa mieszkaniowa wsi zachowała się w dość dużym stopniu. Podobnie jak

w przypadku innych wsi folwarcznych budynki mieszkalne zlokalizowane zostały kalenicowo do drogi. Pracownicy folwarku mieszkali w budynkach o zróżnicowanej formie. Wyodrębnić można tu zarówno pojedyncze domy mieszkalne jak i dwojaki. W konsekwencji wieś ukształtowała się w formie zabudowy zwartej zlokalizowanej wzdłuż ulicy. Ze względu na swoje malownicze położenie posiada wartość kulturową, którą należy objąć ochroną.

Wieś Płaszczycza – W Płaszczycy folwark istniał od dawna. Natomiast w połowie XVII wieku powstały też osady gburskie. Historycznie Wieś Płaszczycza podzielona była na dwa majątki: Płaszczycza i Imielno. Zespół folwarczy w Płaszczycy usytuowano na południowym brzegu rzeki Brdy i pierwotnie składał się ze wszystkich elementów funkcjonalnych folwarku: założenia dworsko-parkowego, podwórza gospodarczego oraz kolonii mieszkalnej. Kolonia mieszkalna zachowała się w dużej części, w ramach niej można wyróżnić trzy zgrupowania budynków: kolonia mieszkalna A, B i C. Kolonię A zlokalizowano przy drodze do dawnego Imielna. Wszystkie budynki wybudowano kalenicowo do drogi, do dziś zachowały się cztery domy mieszkalne oraz dwa budynki inwentarskie. Kolonia mieszkalna B znajduje się na południe od tego miejsca przy obecnej drodze gminnej nr 222023G, gdzie zachowały się dwa domy mieszkalne oraz dwie chlewnie i związany z nim budynek mieszkalny. Natomiast po przeciwnej stronie tej drogi zlokalizowano kolonię mieszkalną C, w której skład obecnie wchodzi tylko dwa domy mieszkalne i odpowiednio dwie chlewnie. Pracownicy folwarku zamieszkiwali w zabudowie o zróżnicowanej formie. Występują tu pojedyncze domy mieszkalne oraz dwojaki. W późniejszym okresie zabudowa mieszkaniowa folwarczna uzupełniana była zabudową indywidualnych gospodarstw. W konsekwencji powstała wieś (z połączenia dwóch założeń Płaszczycza i Imielno), która ukształtowała się w formie zabudowy zagrodowej zwartej zlokalizowanej wzdłuż ulicy.

Wieś Imielno (obecnie przyłączona do wsi Płaszczycza) – pierwsze wzmianki o miejscowości Imielno pojawiły się w 1326r. natomiast zespół folwarczy i dworsko-parkowy istniał od połowy XVIII w. W przeszłości istniały dwie miejscowości (Płaszczycza i Imielno) położone na dwóch brzegach rzeki. Współcześnie zostały połączone i posiadają jedną nazwę Płaszczycza. Zespół w Imielnie składa się z założenia dworsko-parkowego, części gospodarczej oraz kolonii mieszkalnej. Kolonia mieszkalna znajduje się po wschodniej stronie założenia przy drodze Człuchów Sapolno. Zachowały się dwa budynki mieszkalne oraz budynki gospodarcze. Domy mieszkalne posiadają wydłużoną formę przekryta dachem dwuspadowym. Pracownicy folwarku zamieszkiwali w zabudowie o zróżnicowanej formie. Występują tu pojedyncze domy mieszkalne oraz dwojaki i czworaki. W późniejszym okresie zabudowa mieszkaniowa folwarczna uzupełniana była zabudową indywidualnych gospodarstw. W konsekwencji powstała wieś (z połączenia dwóch założeń Płaszczycza i Imielno), która ukształtowała się w formie zabudowy zagrodowej zwartej zlokalizowanej wzdłuż ulicy.

Wieś Przechlewo – Pierwsze wzmianki o wsi Przechlewo pojawiają się już w średniowieczu. Wtedy Przechlewo składało się z trzech organizacji terytorialnych: dobra

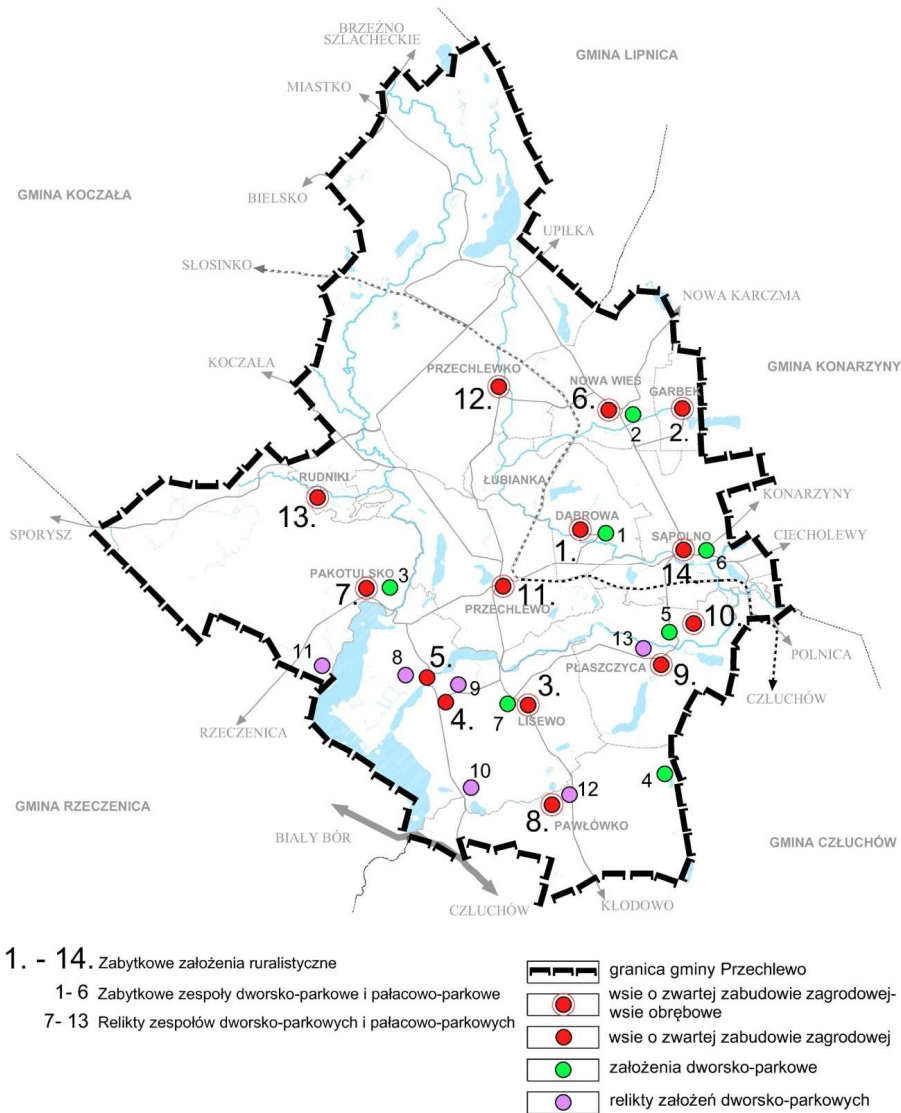
rycerskie (później szlacheckie), wieś włościańska (wzmiankowana już w 1341 roku) i Przechlewski Młyn (obecne Przechlewko). Na przestrzeni następných wieków majątek Przechlewo ulegało kolejnym podziałom. Natomiast wieś włościańska rozbudowywała się. W XIV wieku nad Brdą założono młyn. Na przełomie XVII i XVIII wieku powstał kościół parafialny św. Anny. Później w 1911 roku powstał kościół pomocniczy p.w. MB Jasnogórskiej w Przechlewie. Już w połowie XIX wieku Przechlewo sprawiało wrażenie dużej miejscowości. Istotnym wydarzeniem była budowa szkoły w latach 1912-1913. Ponadto w latach 1902-1903 wieś otrzymała połączenie kolejowe z Człuchowem i Miastkiem. Zabudowa wsi Przechlewo kształtowała się na przestrzeni lat głównie w formie skoncentrowanej ulicowej zabudowy wzdłuż szlaków komunikacyjnych, przybierając w centralnej części wsi formy małomiasteczkowych kamienic dwu-trzy kondygnacyjnych (często również w zwartych pierzejach) oraz jednokondygnacyjnych budynków z poddaszem nieużytkowym na obrzeżach miasta. W latach powojennych w południowej części Przechlewa, przy drodze prowadzącej do Człuchowa powstało osiedle zabudowy wielorodzinnej w formie bloków trzykondygnacyjnych.

Wieś Przechlewko - Powstała jako część majątku wsi Przechlewo. Historycznie nazywała się Przechlewski Młyn. Jedną z pierwszych wzmianek (1570 r.) informuje o istnieniu tutaj młyna. Po pożarze w 1745 r. wybudowano nowy młyn, który na przełomie XIX i XX wieku został zamknięty. Przy młynie działał też tartak. Oba budynki nie przetrwały do czasów obecnych. Ciekawostką jest, że do połowy XIX wieku poszukiwano tutaj bursztynu. Zachowały się jeszcze ślady po kopalni. Szkołę założono tu w 1909 roku. Natomiast z historycznej zabudowy zachowały się tu kilka budynków mieszkalnych pochodzących z XIX w. oraz ślady cmentarza katolickiego i ewangelickiego z XIX w. Zatem Przechlewko to niewielka osada leśnych gospodarstw położonych na niewielkiej polanie w otoczeniu lasów, nad rzeką Brdą i Lipczynką. Malownicze położenie i zabytkowe formy zabudowy stanowią wartość kulturową, którą należy objąć ochroną.

Wieś Rudniki – Jest to stara wieś królewska położona nad rzeką Rudą, wzmiankowana w dokumencie z 1624 roku. W 1816 r. wieś składała się z dwunastu, a w 1864 roku z 30 gospodarstw. W 1817 roku powstała tutaj szkoła. Znajdował się tu także cmentarz ewangelicki (XIXw.) i katolicki (XXw.). Obecnie zlokalizowana jest tu zwarta ulicowa zabudowa zagrodowa indywidualnych gospodarstw rolnych, składających się z kilkunastu, często bardzo zniszczonych zagród. Wieś wymaga rehabilitacji zabytkowej zabudowy ruralistycznej.

Wieś Sapolno – Pierwsze dokumenty o wsi Sapolno pochodzą z 1326r. Wieś folwarczna powstała pod koniec XIX wieku na skrzyżowaniu dróg Przechlewo-Konarzyny i Sapolno-Nowa Wieś. Pierwotnie majątek folwarku składał się z założenia dworsko-parkowego, oraz kolonii mieszkalnej. Kolonia mieszkalna zachowała się, do dziś przetrwały zabytkowe domy mieszkalne oraz budynki inwentarskie i gospodarcze. Charakterystycznym elementem zabudowy jest ustawienie budynków mieszkalnych kalenicowo do drogi. W późniejszym okresie zabudowa mieszkaniowa folwarczna uzupełniana była zabudową

indywidualnych gospodarstw. Wieś także rozwijała się w kierunku północnym i wschodnim, powstawały nowe gospodarstwa indywidualne. Na skraju wsi zlokalizowany był młyn oraz magazyn zbożowy, które powstały na początku XX w. W konsekwencji powstała wieś, która ukształtowała się w formie zabudowy zagrodowej zwartej zlokalizowanej wzdłuż ulicy z zabytkowym kościołem i dworem przeznaczonym obecnie na cele oświaty.

Rys. 4. Schemat lokalizacji zabytkowych założeń ruralistycznych w Gminie Przechlewo.

5.2.9. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych

Na terenie Gminy Przechlewo nie występują zabytki w zbiorach muzealnych, obiekty o takiej wartości stanowią wyposażenie Kościoła parafialnego p.w. Św. Anny w Przechlewie.

5.2.10. Dziedzictwo niematerialne

Niematerialne dziedzictwo kulturowe to kultywowanie oraz przekazywanie tradycyjnej kultury ludowej. Wpływ na różnorodność tej kultury na terenie gminy Przechlewo miały przemiany społeczne, a także zróżnicowanie etniczne. Na niewielkiej przestrzeni przenikały się wpływy różnych grup ludnościowych.

Wielkim bogactwem kulturowym są miejsca pochówku. W przeważającej części gminy są to cmentarze katolickie z zachowanymi nagrobkami dawnych jej mieszkańców.

Najcenniejszym dziedzictwem niematerialnym ziemi przechlewskiej jest kultywowanie tradycji haftu kaszubskiego. Na terenie gminy przy Gminnym Centrum Kultury w Przechlewie aktywnie działa Koło Hafciarskie. W kalendarz imprez gminnych na stałe wpisała się wystawa haftu, która z roku na rok cieszy się coraz większym zainteresowaniem.

Na uwagę zasługuje również istniejąca od kilkadziesiąt lat w Zespole Szkół w Przechlewie Izba Pamięci, w której miejscowy historyk gromadzi różne historyczne znaleziska oraz przedmioty przekazane przez najstarszych mieszkańców gminy.

Jednocześnie niematerialnymi elementami dziedzictwa kulturowego są historyczne i geograficzne nazwy miejscowości.

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami przewiduje cztery formy prawnej ochrony zabytków (Dz.U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568, z późn. zm.):

1. wpis do rejestru zabytków,
2. uznanie za pomnik historii,
3. utworzenie parku kulturowego,
4. ustalenia w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

Zabytki nieruchome, ruchome oraz archeologiczne z terenu gminy Przechlewo chronione są poprzez wpis do rejestru zabytków województwa pomorskiego.

Zgodnie z art. 21 ustawy, „ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy”.

Określone zasady i warunki zagospodarowania wynikające z potrzeb ochrony środowiska kulturowego przewidują miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. We wprowadzonych strefach ochrony konserwatorskiej uzgodnienia z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków w Gdańsku, Delegatura w Słupsku wymagają wszelkie działania inwestycyjne powodujące zmianę zagospodarowania terenu, wpływające na kształt i charakter zabudowy, a także wygląd elewacji.

W przypadkach gdy zabytki ujęte w gminnej ewidencji zabytków nie wpisane do rejestru zabytków województwa pomorskiego, nie są chronione na podstawie ustaleń miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, ich ochronę stanowią przepisy karne ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art. 108 i 110), które przewidują kary za

niedopełnienie obowiązku właścicieli zabezpieczenia tych zabytków. Rejestr zabytków na terenie województwa pomorskiego prowadzi Pomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków.

5.4. Zabytki w Gminnej Ewidencji Zabytków

Zgodnie z art. 22 ust. 5 pkt 1-3 ustawy w Gminnej Ewidencji Zabytków powinny być ujęte:

- zabytki nieruchome wpisane do rejestru,
- inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

W dotychczasowej gminnej ewidencji zabytków znajduje się 504 zabytków. Wykaz obiektów ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Przechlewo przedstawiają:

- **Zarządzenie Nr 275/2013 Wójta Gminy Przechlewo z dnia 28 października 2013 r. w sprawie założenia gminnej ewidencji zabytków Gminy Przechlewo**
- **Zarządzenie Nr 311/2014 Wójta Gminy Przechlewo z dnia 24 marca 2014 r. w sprawie zmian w gminnej ewidencji zabytków Gminy Przechlewo**
- **Zarządzenie Nr 318/2014 Wójta Gminy Przechlewo z dnia 15 kwietnia 2014 r. w sprawie zmian w gminnej ewidencji zabytków Gminy Przechlewo.**

Do Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Przechlewo włączonych jest: 126 obiektów nieruchomości (6 – rejestr zabytków, 108 – wojewódzka ewidencja zabytków i 12 – wyznaczone przez Wójta w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków). Ponadto GEZ obejmuje 378 zabytków archeologicznych:

- 4 stanowiska archeologiczne objęte strefa W pełnej ochrony archeologiczno – konserwatorskiej (wpisane do rejestru zabytków),
- 12 stanowisk archeologicznych objętych 9 strefami W.I. pełnej ochrony archeologiczno – konserwatorskiej,
- 45 stanowisk archeologicznych objętych 40 strefami W.II. częściowej ochrony archeologiczno – konserwatorskiej,
- 327 stanowisk archeologicznych objętych 325 strefami W.III. ograniczonej ochrony archeologiczno – konserwatorskiej.

Ewidencję zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków w formie kart ewidencyjnych (art. 22 ust. 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami), zaś ewidencję z terenu gmin prowadzi wójt (burmistrz, prezydent miasta) w formie zbioru kart adresowych zabytków, objętych wojewódzką ewidencją zabytków (art. 22 ust. 4).

Obok zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia oraz parków kulturowych ochronę zabytków objętych gminną ewidencją uwzględnia się w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego (art.19 ust. 1).

Ewidencja zabytków jest podstawą dla sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy (art. 21). Rozpoznanie zasobów, stanu zachowania

obiektów zabytków pozwala na wskazanie zagrożeń oraz sposobów reagowania w celu ochrony i powstrzymania degradacji zewidencjonowanych zabytków oraz ich otoczenia. Dlatego obiekty te ujęte zostają w programach opieki oraz wskazane są do ochrony w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Jeżeli gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami ustalenia tego programu uwzględnia się zarówno w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, jak i w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego (art. 19ust. 2).

Tab.5. Wykaz zabytków nieruchomości ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Przechlewo.

Lp.	ew. woj. (W), rejestr zabytków (RZ)	Wyzn. przez wójta (G)	miejsowość	obiekt	ulica	nr	data powstania	uwagi
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1	1.RZ	----	Przechlewo	Kościół parafialny p.w. Św. Anny wraz z terenem przykościelnym	Człuchowska	2	1720 r.	Numer rejestru zabytków Woj. Pomorskiego A - 51
2	2.RZ	----	Płaszczycza	Zespół dworsko – parkowy (dwór i park)	-----	22	II poł. XVIII w. (1745 r.)	Numer rejestru zabytków Woj. Pomorskiego A - 100
3	3.RZ	----	Wandzin	Zespół pałacowo – parkowy (pałac i park)	-----	1	I ćw. XIX w.	Numer rejestru zabytków Woj. Pomorskiego A - 1563
4	4.RZ	----	Zawada	park	-----	----	I poł. XIX w.	Numer rejestru zabytków Woj. Pomorskiego A – 1592
5	5.RZ	----	Przechlewo	Kościół filialny p.w. Matki Boskiej Częstochowskiej	Człuchowska	13	1911 r.	Numer rejestru zabytków Woj. Pomorskiego A – 1723
6	6.RZ	----	Sapolno	Kościół parafialny p.w. Św. Wawrzyńca	-----	24	1933 – 1934 r.	Numer rejestru zabytków Woj. Pomorskiego A – 1866
		----	Czosnowo	zespół folwarczny	-----	1	4 ćw. XIXw.	-----
7	1.W.	----	Czosnowo	1. budynek mieszkalny	-----	1	-----	-----
8	2.W.	----	Czosnowo	2. stajnia ob. budynek inwent. – gosp.	-----	1	-----	-----
9	3.W.	----	Czosnowo	leśniczówka	-----	6	-----	-----
		----	Dabrowa Człuchowska	zespół pałacowo - folwarczny	-----	----	k. XIX 30 XX w.	-----
10	4.W.	----	Dabrowa Człuchowska	1. Pałac	-----	28	1914-1917r.	murowany/ ceglany
11	5.W.	----	Dabrowa Człuchowska	2. Magazyn zbożowy	-----	----	1922r.	murowany/ ceglany

12	6.W.	----	Dabrowa Człuchowska	3. Budynek mieszk. na terenie podwórza folwarcznego	-----	----	1919 r.	murowany
13	7.W.	----	Dabrowa Człuchowska	4. Stodoła stojąca w polu	-----	----	-----	drewniana
14	8.W.	----	Dabrowa Człuchowska	5. Transformator	-----	----	-----	-----
15	9.W.	----	Dabrowa Człuchowska	szkoła	-----	19	l. 20 XX w.	murowany
16	10.W.	----	Lipczynek	leśniczówka	-----	----	-----	-----
		----	Lisewo	zespół folwarczny	-----	----	pocz. XXw.	-----
17	11.W.	----	Lisewo	1. obora	-----	----	-----	murowany
18	12.W.	----	Nowa Brda	leśniczówka	-----	----	-----	-----
19	-----	1.G.	Nowa Wieś	budynek gospodarczy	-----	5	2 poł. XIXw.	drewniany
20	13.W.	----	Nowa Wieś	budynek mieszkalny	-----	10	2 poł. XIXw.	drewniany
21	14.W.	----	Nowa Wieś	dom	-----	11	k. XIXw.	drewniany
22	15.W.	----	Nowa Wieś	budynek mieszkalny	-----	16	XIX/XXw.	drewniany
23	16.W.	----	Nowa Wieś	budynek mieszkalny	-----	17	pocz. XXw.	szachulcowy
24	17.W.	----	Nowa Wieś	budynek mieszkalny	-----	28	k. XIXw.	szachulcowy
25	18.W.	----	Nowa Wieś	budynek mieszkalny	-----	30	poł. XIXw.	szachulcowy
26	19.W.	----	Nowa Wieś	budynek mieszkalny	-----	40	XIX/XXw.	drewniany
27	20.W.	----	Nowa Wieś	budynek mieszkalny	-----	41	2 poł. XIXw.	szachulcowy
28	21.W.	----	Nowa Wieś	budynek mieszkalny	-----	52	k. XIXw.	szachulcowy
29	22.W.	----	Nowa Wieś	budynek mieszkalny	-----	53	poł. XIXw.	szachulcowy
		----	Pakotulsko	zespół folwarczny	-----	----	l.20 i 30 XXw.	-----
30	23.W.	----	Pakotulsko	1. pałac	-----	7	-----	-----
31	24.W.	----	Pakotulsko	2. wielofunkcyjny budynek gosp. - mieszkalny	-----	----	1923 r.	murowano/ ceglany
32	25.W.	-----	Pakotulsko	3. dwa silosy	-----	----	-----	murowano/ drewniane
33	26.W.	----	Pakotulsko	wielofunkcyjny budynek gospodarczo-mieszkalny	-----	7	1923r.	murowany/ ceglany
		----	Płaszczycza	zespół folwarczny	-----	----	1900-1930r.	-----
34	27.W.	----	Płaszczycza	1. stajnia wraz z magazynem zbożowym	-----	----	1911r.	murowany/ ceglany
35	28.W.	----	Płaszczycza	2. obora	-----	----	-----	-----
36	30.W.	----	Płaszczycza	3. budynek gospodarczy przy oborze j.w.	-----	----	-----	-----
37	31.W.	----	Płaszczycza	4. obora-owczarnia	-----	----	-----	-----
38	32.W.	----	Płaszczycza	5. budynek gospodarczy	-----	----	-----	-----
39	33.W.	----	Płaszczycza	6. transformator	-----	----	-----	-----
40	34.W.	-----	Płaszczycza	7. budynek mieszkalny na terenie podwórza	-----	----	-----	-----
41	35.W.	----	Przechlewo	budynek mieszkalno-usługowy	Człuchowska	3	XIX-XXw.	murowany

42	36.W.	----	Przechlewo	budynek mieszkalno-usługowy	Człuchowska	7	XIX-XXw.	murowany
43	37.W.	----	Przechlewo	budynek poczty	Człuchowska	9	XIX-XXw.	murowany
44	38.W.	----	Przechlewo	budynek mieszkalno-usługowy	Człuchowska	10	pocz. XXw.	murowany
45	----	2.G.	Przechlewo	budynek mieszkalny	Człuchowska	17	pocz. XIXw.	murowany
46	39.W.	----	Przechlewo	budynek mieszkalny	Człuchowska	24	l. 20 XX w.	murowany
47	40.W.	----	Przechlewo	urząd	Człuchowska	26	k. XIX w.	murowany
48	41.W.	----	Przechlewo	budynek mieszkalny	Dworcowa	1	XIX/XXw.	murowany
49	42.W.	----	Przechlewo	budynek mieszkalny	Dworcowa	3	1896r.	murowany
50	----	3.G.	Przechlewo	budynek mieszkalny	Dworcowa	4	XIX/XXw.	murowany
51	----	4.G.	Przechlewo	budynek mieszkalny	Dworcowa	5	XIX/XXw.	murowany
52	43.W.	----	Przechlewo	budynek mieszkalny	Dworcowa	6	pocz. XXw.	murowany
53	44.W.	----	Przechlewo	budynek mieszkalny	Dworcowa	8	XIX/XXw.	murowany
54	45.W.	----	Przechlewo	budynek mieszkalny	Dworcowa	10	XIX/XXw.	murowany
55	46.W.	----	Przechlewo	budynek mieszkalny	Dworcowa	12	XIX/XXw.	murowany
56	----	5.G.	Przechlewo	budynek mieszkalny	Dworcowa	14	XIX/XXw.	murowany
57	47.W.	----	Przechlewo	budynek mieszkalny	Dworcowa	16	XIX/XXw.	murowany
58	48.W.	----	Przechlewo	budynek mieszkalny	Dworcowa	27	l. 20 XXw.	murowany
59	----	6.G.	Przechlewo	budynek mieszkalny	Dworcowa	28	4 ćw. XIXw.	murowany
60	49.W.	----	Przechlewo	budynek mieszkalny	Dworcowa	29	XIX/XXw.	murowany
61	50.W.	----	Przechlewo	budynek mieszkalny	Młyńska	2	XIX/XXw.	murowany
62	51.W.	----	Przechlewo	budynek mieszkalny	Młyńska	4	XIX/XXw.	murowany
63	52.W.	----	Przechlewo	budynek mieszkalny	Młyńska	6	XIX/XXw.	murowany
64	53.W.	----	Przechlewo	budynek mieszkalny	Młyńska	7	l. 20 XXw.	murowany
65	54.W.	----	Przechlewo	budynek mieszkalny	Młyńska	11	pocz. XXw.	murowany
66	----	7.G.	Przechlewo	budynek mieszkalny	Młyńska	15	XIX/XXw.	murowany
67	----	8.G.	Przechlewo	budynek mieszkalny	Młyńska	16	XIX/XXw.	murowany
68	----	9.G.	Przechlewo	budynek mieszkalny	Młyńska	23	XIX/XXw.	murowany
69	55.W.	----	Przechlewo	budynek mieszkalny	Młyńska	26	XIX/XXw.	murowany
70	56.W.	----	Przechlewo	budynek mieszkalny	Rzeczenicka	2	k. XIXw.	murowany
71	57.W.	----	Przechlewo	budynek mieszkalny	Młyńska	49	poł. XIXw.	szachulcowy
72	58.W.	----	Przechlewo	leśniczówka	Szkolna	1	-----	-----
73	59.W.	----	Przechlewko	budynek mieszkalny	-----	1	poł. XIXw.	szachulcowy
74	60.W.	----	Przechlewko	budynek mieszkalny	-----	2	poł. XIXw.	szachulcowy
75	61.W.	----	Przechlewko	budynek mieszkalny	-----	3	1830r.	drewniany
76	62.W.	----	Przechlewko	budynek mieszkalny	-----	6	XVIIIw.	drewniany
77	63.W.	----	Przechlewko	budynek mieszkalny	-----	11	XIX/XXw.	drewniany
78	64.W.	----	Przechlewko	budynek mieszkalny	-----	16	XIX/XXw.	drewniany

79	65.W.	----	Przechlewo	budynek mieszkalny	-----	17	poł XIXw.	drewniany/ szachulcowy
80	66.W.	----	Przechlewo	budynek mieszkalny	-----	19	XIX/XXw.	szachulcowy
81	67.W.	----	Przechlewo	leśniczówka	-----	----	-----	-----
82	68.W.	----	Rudniki	budynek mieszkalny	-----	14	2 poł. XIXw.	szachulcowy
83	69.W.	----	Sąpolno	młyn	-----	----	pocz. XXw.	murowany/ ceglany
		----	Sąpolno	zespół folwarczny	-----	----	4 ćw XIXw. l. 20 XXw.	-----
84	----	10.G.	Sąpolno	1. pałac	-----	47	-----	-----
85	70.W.	----	Sąpolno	2. magazyn zbożowy	-----	----	1924 r.	murowany/ ceglany
86	71.W.	----	Sąpolno	3. budynek mieszkalny i gospodarczy	-----	48	-----	-----
87	72.W.	----	Sąpolno	4. budynek mieszkalny	-----	60	-----	-----
88	73.W.	----	Sąpolno	5. budynek miesz. i budynek gosp.	-----	66	-----	-----
89	74.W.	----	Sąpolno	budynek mieszkalny	-----	29	pocz. XXw.	murowany/ ceglany
90	75.W.	----	Sąpolno	budynek mieszkalny	-----	31	pocz. XXw.	murowany
92	76.W.	----	Sąpolno	szkoła	-----	45	l. 30 XXw.	murowany
93	77.W.	----	Susza	budynek mieszkalny	-----	3	pocz. XXw.	szachulcowy
94	78.W.	----	Susza	budynek mieszkalny	-----	4	XIX/XXw.	szachulcowy
95	79.W.	----	Susza	leśniczówka	-----	----	-----	-----
96	80.W.	----	Szyszka	leśniczówka	-----	----	-----	-----
		----	Szczytno	zespół folwarczny	-----	----	pocz. XXw.	-----
97	81.W.	----	Szczytno	1. baszta	-----	----	-----	-----
98	82.W.	----	Szczytno	2. stodoła	-----	----	-----	-----
99	83.W.	----	Szczytno	3. transformator	-----	----	-----	-----
100	84.W.	----	Trzęsacz	leśniczówka	-----	----	-----	-----
101	85.W.	----	Wiśnica	leśniczówka	-----	----	-----	-----
		----	Zawada	zespół folwarczny	-----	----	pocz. XXw.	-----
102	86.W.	----	Zawada	1. magazyn zbożowy	-----	----	1920 r.	murowany
103	87.W.	----	Zawada	2. stodoły przy magazynie zbożowym	-----	----	-----	drewniane
104	88.W.	----	Żoła	leśniczówka	-----	----	-----	-----
105	89.W.	----	Dąbrowa Człuchowska	Park	-----	----	XIXw.	-----
106	90.W.	----	Sąpolno	Park	-----	----	XIX/XXw.	-----
107	91.W.	----	Dąbrowa Człuchowska	Cmentarz	-----	----	pocz. XXw.	-----
108	92.W.	----	Dąbrowa Człuchowska	Cmentarz	-----	----	koniec XIXw.	-----
109	93.W.	----	Lisewo	Cmentarz	-----	----	pocz. XXw.	-----

110	94.W.	----	Nowa Brda	Cmentarz	-----	----	1787r.	-----
111	95.W.	----	Pakotulsko	Cmentarz	-----	----	pocz. XXw.	-----
112	96.W.	----	Pakotulsko	Cmentarz	-----	----	pocz. XXw.	-----
113	97.W.	----	Pawłówko	Cmentarz	-----	----	poł. XIXw.	-----
114	98.W.	----	Płaszczycza	Cmentarz	-----	----	poł. XIXw.	-----
115	99.W.	----	Przechlewo	Cmentarz	-----	----	koniec XIXw.	-----
116	100.W.	----	Przechlewo	Cmentarz	-----	----	koniec XIXw.	-----
117	101.W.	----	Suszka (dawn. Rudawa)	Cmentarz	-----	----	2 poł. XIXw.	-----
118	102.W.	----	Rudniki	Cmentarz	-----	----	pocz. XXw.	-----
119	103.W.	----	Rudniki	Cmentarz	-----	----	koniec XIXw.	-----
120	104.W.	----	Sąpolno	Cmentarz	-----	----	pocz. XXw.	-----
121	105.W.	----	Sąpolno	Cmentarz	-----	----	pocz. XIXw.	-----
122	106.W.	----	Szczytno	Cmentarz	-----	----	pocz. XXw.	-----
123	107.W.	----	Zawada	Cmentarz	-----	----	pocz. XXw.	-----
124	108.W.	----	Przechlewo	Cmentarz	Młyńska	----	pocz. XIXw.	-----
125	----	11.G.	Przechlewo	budynek mieszkalny/budynek GOPS	Szkolna	4	1913 r.	murowany, ceglany
126	----	12.G.	Przechlewo	budynek mieszkalny	Człuchowska	12	pocz. XX w.	murowany, ceglany

Źródło: Wojewódzki Konserwator Zabytków w Słupsku.

Tab.6. Wykaz archeologicznych zabytków nieruchomych włączone do gminnej ewidencji zabytków Gminy Przechlewo

Stanowiska archeologiczne objęte strefą W pełnej ochrony archeologiczno-konserwatorskiej						
Lp.	Nr strefy na rysunku studium	Obręb	Nr stanowiska w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków AZP	Funkcja	Chronologia – kultura archeologiczna	Wpis do rejestru zabytków
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1.	W.1	Przechlewo	AZP 22-30/1	Cmentarzysko kurhanowe	Kultura wielbarska	Decyzja Wojewódzkiego Konserwatora w Słupsku Nr P\SOZ-VI-5350/8/96 z dnia 06.03.1996 r. poz rej. zab. A-a- 125/S
2.	W.2	Przechlewo	AZP 23-30/51	Grodzisko	Wczesnośredniowieczne	Decyzja Wojewódzkiego Konserwatora w Koszalinie Nr KLIV-Oa/58/66 z dnia 11.03.1966 r. poz rej.z ab. A-a-17/40/K
3.	W.3	Lisewo	AZP 24-30/108	Grodzisko ; siedziba kasztelani szczycieńskiej	Wczesnośredniowieczne; siedziba kasztelani szczycieńskiej od k. XII- XIV w.	Decyzja Wojewódzkiego Konserwatora w Słupsku Nr P\SOZ-VI-5350/7/96 z dnia 06.03.1996 r. poz rej. Zab. A-a- 119/S
4.	W.4	Lisewo	AZP 24-30/81,82,83	Osada przyrodowa Grodzisko	Średniowieczna Wczesnośredniowieczne f. D-E,	Decyzja Wojewódzkiego Konserwatora w Koszalinie Nr KLIV-

				Osada Osada przyrodowa	kultury łużycko – pomorskiej Wczesnośredniowieczna f.E,	Oa/53/66 z dnia 04.03.1966 r. poz rej.z ab. A-a-12/35K
Stanowiska archeologiczne objęte strefą W.I. pełnej ochrony archeologiczno-konserwatorskiej						
Lp.	Nr strefy na rysunku studium	Obręb	Nr stanowiska w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków AZP	Funkcja	Kultura archeologiczna - chronologia	Wpis do rejestru zabytków
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1.	W.I.1	Garbek	22-31/109	Cmentarzysko płaskie	Kultura pomorska	-----
2.	W.I.2	Lisewo	23-30/9	Grobla	XVIII/XIX w	-----
3.	W.I.3	Lisewo	23-31/72	Osada	Mezolit, kultura łużycko – pomorska	-----
4.	W.I.4	Płaszczycza	23-31/80 23-31/83 23-31/84	Osada	Epoka kamienia, kultury łużyckiej, wczesnośredniowieczna, Epoka kamienia, kultury łużyckiej, wczesnośredniowieczna Epoka kamienia, kultury łużyckiej, wczesnośredniowieczna późnośredniowieczna	-----
5.	W.I.5	Płaszczycza	23-31/81 23-31/82	Osada	Neolityczna, kultury łużycko – pomorskiej, wczesnośredniowieczna VIII-IX w.	-----
6.	W.I.6	Sąpolno	23-32/25	Grodzisko ?, osada obronna?	Średniowiecze, późne średniowiecze	-----
7.	W.I.7	Płaszczycza	23-32/35	Osada cmentarzysko	Kultury pomorskiej, wczesnośredniowieczna, późnośredniowieczna Kultury pomorskiej	-----
8.	W.I.8	Pawłówko	24-30/96	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej, wczesnośredniowieczna VIII-IX w., późnośredniowieczna, nowożytna	-----
9.	W.I.9	Pawłówko	24-30/98	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej, wczesnośredniowieczna VIII-IX, XI-XIII w., późnośredniowieczna, nowożytna	-----
Stanowiska archeologiczne objęte strefą W.II. częściowej ochrony archeologiczno-konserwatorskiej						
Lp.	Nr strefy na rysunku studium	Obręb	Nr stanowiska w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków AZP	Funkcja	Kultura archeologiczna - chronologia	Wpis do rejestru zabytków
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1.	W.II.1	Łubianka	22-31/31	Osada Osada produkcyjna	Kultury łużycko – pomorskiej, wielbarskiej, wczesnośredniowieczna (fazy A-B) Kultury wielbarskiej	-----
2.	W.II.2	Łubianka	22-31/33	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej, wielbarskiej, wczesnośredniowieczna	-----
3.	W.II.3	Łubianka	22-31/39	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej, wielbarskiej, wczesnośredniowieczna	-----
4.	W.II.4	Nowa Wieś	22-31/65	Osada	Schyłowoneolityczno - wczesnobrazowa, kultury łużycko – pomorskiej, wielbarskiej, wczesnośredniowieczna	-----
5.	W.II.5	Nowa Wieś	22-31/66	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej, pradziej	-----
6.	W.II.6	Nowa Wieś	22-31/67	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej, oksywsko – wielbarskiej, nowożytna	-----
7.	W.II.7	Garbek/ Nowa Wieś	22-31/61	Osada	Kultury amfor kulistych, łużycko – pomorskiej,	-----
8.	W.II.8	Garbek	22-31/118	Osada	Kultury wielbarskiej, wczesnośredniowieczna (fazy A-B)	-----
9.	W.II.9	Garbek	22-31/124	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej, wielbarskiej, nowożytna	-----
10.	W.II.10	Lisewo	23-30/39	Cmentarzysko	Kultury łużycko – pomorskiej, wczesnośredniowieczna, nowożytna	-----
11.	W.II.11	Lisewo	23-30/40	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej,	-----

					wielbarskiej, nowożytna	
12.	W.II.12	Lisewo	23-30/41	Osada Dwór	Kultury łużycko – pomorskiej, późnośredniowieczna nowożytna	-----
13.	W.II.13	Lisewo	23-30/44	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej, wielbarskiej	-----
14.	W.II.14	Lisewo	23-30/45	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej, wielbarskiej, późnośredniowieczna, nowożytna	-----
15.	W.II.15	Przechlewo	23-31/10	Osada	Epoka kamienia, kultury łużyckiej, wczesnośredniowieczna	-----
16.	W.II.16	Przechlewo	23-31/44	Cmentarzysko	neolit	-----
17.	W.II.17	Dąbrowa	23-31/48	Osada	Epoka kamienia, kultury łużycko-pomorskiej, średniowieczna	-----
18.	W.II.18	Dąbrowa	23-31/50	Osada	Epoka kamienia, kultury łużycko-pomorskiej, średniowieczna	-----
19.	W.II.19	Sąpolno	23-31/63	Osada	Epoka kamienia, kultury łużyckiej, wczesnośredniowieczna	-----
20.	W.II.20	Sąpolno	23-31/64	Osada? Cmentarzysko?	Kultury łużyckiej	-----
21.	W.II.21	Sąpolno	23-31/67	Osada	Neolit, wczesnośredniowieczna	-----
22.	W.II.22	Płaszczycza	23-31/75	Osada	Wczesnośredniowieczna, późnośredniowieczna	-----
23.	W.II.23	Płaszczycza	23-31/76	Osada	Kultury pomorskiej	-----
24.	W.II.24	Płaszczycza	23-31/88	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej, późnośredniowieczna,	-----
25.	W.II.25	Lisewo/ Płaszczycza	23-31/92	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej, wczesnośredniowieczna,	-----
26.	W.II.26	Płaszczycza	23-31/97	Osada	Wczesnośredniowieczna	-----
27.	W.II.27	Płaszczycza	23-31/98	Osada	Wczesnośredniowieczna, późnośredniowieczna	-----
28.	W.II.28	Dąbrowa	23-31/149	1 cmentarzysko pł. 2 cmentarzysko pł. 3 cmentarzysko pł. 4 cmentarzysko kurhanowe ? 5 osada	Ciałopalne kultury łużyckiej Ciałopalne kultury łużyckiej Kultury pomorskiej Kurhan? Kultury łużyckiej	-----
29.	W.II.29	Sąpolno	23-32/1	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej, oksywo – wielbarskiej, wczesnośredniowieczna,	-----
30.	W.II.30	Sąpolno	23-32/5	Osada	Wczesnośredniowieczna	-----
31.	W.II.31	Sąpolno	23-32/8	Osada	Wczesnośredniowieczna, późnośredniowieczna	-----
32.	W.II.32	Sąpolno	23-32/9	Osada	Wczesnośredniowieczna XI-XII w., późnośredniowieczna	-----
33.	W.II.33	Sąpolno	23-32/23	Osada	Epoka kamienia, wczesnośredniowieczna, późnośredniowieczna , nowożytna	-----
34.	W.II.34	Lisewo	24-30/101	Osada	Kultury pucharów lejkowatych, kultury łużycko – pomorskiej, wczesnośredniowieczna, nowożytna	-----
35.	W.II.35	Lisewo	24-30/102	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej, wczesnośredniowieczna	-----
36.	W.II.36	Lisewo	24-30/125	Osada	Kultury wielbarskiej, wczesnośredniowieczna (fazy D-E) , nowożytna	-----
37.	W.II.37	Lisewo	23-40/42	Osada	Pradzieje, neolit/mezolit, wczesnośredniowieczna, późnośredniowieczna, nowożytna	-----
38.	W.II.38	Pawłówko	24-30/97	Osada	Schyłoweoneolityczno - wczesnobrazowa, kultury łużycko – pomorskiej, wczesnośredniowieczna VIII-IX w. późnośredniowieczna, nowożytna	-----
39.	W.II.39	Płaszczycza	24-31/127	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej, wielbarskiej, wczesnośredniowieczna, nowożytna	-----
40.	W.II.40	Przechlewo	23-31/16	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej	-----

Stanowiska archeologiczne objęte strefą W.III. ograniczonej ochrony archeologiczno-

konserwatorskiej						
Lp.	Nr strefy na rysunku studium	Obręb	Nr stanowiska w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków AZP	Funkcja	Kultura archeologiczna - chronologia	Wpis do rejestru zabytków
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1.	W.III.1	Rudniki	22-30/29A	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej, wczesnośredniowieczna, późnośredniowieczna	-----
2.	W.III.2	Rudniki	22-30/30A	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej, wczesnośredniowieczna, późnośredniowieczna	-----
3.	W.III.3	Rudniki	22-30/31A	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej	-----
4.	W.III.4	Rudniki	22-30/32A	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej	-----
5.	W.III.5	Przechlewo	22-30/33A	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej	-----
6.	W.III.6	Przechlewo	22-30/35A	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej	-----
7.	W.III.7	Przechlewo	22-30/16A	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej	-----
8.	W.III.8	Przechlewko	22-31/1	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej	-----
9.	W.III.9	Przechlewko	22-31/2	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej	-----
10.	W.III.10	Przechlewko	22-31/3	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej	-----
11.	W.III.11	Przechlewko	22-31/4	Osada	Kultury wielbarskiej	-----
12.	W.III.12	Przechlewko	22-31/5	Osada	Kultury wielbarskiej	-----
13.	W.III.13	Przechlewko	22-31/6	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej	-----
14.	W.III.14	Przechlewko	22-31/7	Osada	Wczesnośredniowieczna	-----
15.	W.III.15	Przechlewko	22-31/8	Osada	Wczesnośredniowieczna	-----
16.	W.III.16	Przechlewko	22-31/9	Osada	Kultury wielbarskiej, wczesnośredniowieczna	-----
17.	W.III.17	Przechlewko	22-31/10	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej	-----
18.	W.III.18	Przechlewko	22-31/11	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej	-----
19.	W.III.19	Przechlewko	22-31/12	Osada	pradzieje	-----
20.	W.III.20	Przechlewko	22-31/13	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej	-----
21.	W.III.21	Przechlewko	22-31/14	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej	-----
22.	W.III.22	Łubianka	22-31/15	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej, pradzieje	-----
23.	W.III.23	Łubianka	22-31/16	Osada	Pradzieje	-----
24.	W.III.24	Łubianka	22-31/17	Osada	Kultury pucharów lejkowatych	-----
25.	W.III.25	Łubianka	22-31/18	Osada	Kultury wielbarskiej	-----
26.	W.III.26	Łubianka	22-31/19	Osada	pradzieje	-----
27.	W.III.27	Łubianka	22-31/20	Osada	Kultury wielbarskiej	-----
28.	W.III.28	Łubianka	22-31/21	Osada	Pradzieje	-----
29.	W.III.29	Łubianka	22-31/22	Osada	Pradzieje	-----
30.	W.III.30	Łubianka	22-31/23	Osada	Kultury wielbarskiej	-----
31.	W.III.31	Łubianka	22-31/24	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej	-----
32.	W.III.32	Łubianka	22-31/25	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej	-----
33.	W.III.33	Łubianka	22-31/26	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej	-----
34.	W.III.34	Łubianka	22-31/27	Osada	Kultury wielbarskiej, wczesnośredniowieczna	-----
35.	W.III.35	Łubianka	22-31/28	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej	-----
36.	W.III.36	Łubianka	22-31/29	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej	-----
37.	W.III.37	Łubianka	22-31/30	Osada	Kultury wielbarskiej	-----
38.	W.III.38	Łubianka	22-31/32	Osada	Wczesnośredniowieczna	-----
39.	W.III.39	Łubianka	22-31/34	Osada	Kultury wielbarskiej	-----
40.	W.III.40	Łubianka	22-31/35	Osada	Kultury wielbarskiej	-----
41.	W.III.41	Łubianka	22-31/36	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej	-----
42.	W.III.42	Łubianka	22-31/37	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej	-----
43.	W.III.43	Łubianka	22-31/38	Osada	Kultury wielbarskiej	-----
44.	W.III.44	Łubianka	22-31/40	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej, wielbarskiej	-----
45.	W.III.45	Łubianka	22-31/41	Osada	Pradzieje	-----
46.	W.III.46	Łubianka	22-31/42	Osada	Wczesnośredniowieczna	-----
47.	W.III.47	Łubianka	22-31/43	Osada	Pradzieje	-----

48.	W.III.48	Łubianka	22-31/44	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej, pradzieje	-----
49.	W.III.49	Łubianka	22-31/45	Osada	Kultury pucharów lejkowatych	-----
50.	W.III.50	Łubianka	22-31/46	Osada	Pradzieje	-----
51.	W.III.51	Łubianka	22-31/47	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej, wielbarskiej	-----
52.	W.III.52	Łubianka	22-31/48	Osada	Kultury wielbarskiej	-----
53.	W.III.53	Łubianka	22-31/49	Osada	Pradzieje	-----
54.	W.III.54	Łubianka	22-31/50	Osada	Kultury oksywskiej	-----
55.	W.III.55	Łubianka	22-31/51	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej	-----
56.	W.III.56	Łubianka	22-31/52	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej, wielbarskiej	-----
57.	W.III.57	Łubianka	22-31/53	Osada	Pradzieje	-----
58.	W.III.58	Dąbrowa	22-31/54	Osada	Kultury oksywsko – wielbarskiej, nowożytna	-----
59.	W.III.59	Dąbrowa	22-31/55	Osada	Pradzieje	-----
60.	W.III.60	Dąbrowa	22-31/56	Osada	Neolit/mezolit	-----
61.	W.III.61	Dąbrowa	22-31/57	Osada	Pradzieje	-----
62.	W.III.62	Dąbrowa	22-31/58	Osada	Kultury oksywskiej	-----
63.	W.III.63	Nowa Wieś	22-31/60	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej, nowożytna	-----
64.	W.III.64	Nowa Wieś	22-31/61	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej	-----
65.	W.III.65	Nowa Wieś	22-31/62	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej, nowożytna	-----
66.	W.III.66	Nowa Wieś	22-31/63	Osada	Kultury wielbarskiej	-----
67.	W.III.67	Nowa Wieś	22-31/68	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej	-----
68.	W.III.68	Nowa Wieś	22-31/69	Osada	Pradzieje , nowożytna	-----
69.	W.III.69	Niwa Wieś	22-31/70	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej	-----
70.	W.III.70	Nowa Wieś	22-31/71	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej	-----
71.	W.III.71	Sapolno	22-31/72	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej	-----
72.	W.III.72	Nowa Wieś	22-31/73	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej	-----
73.	W.III.73	Nowa Wieś	22-31/74	Osada	Kultury łużyckiej, wielbarskiej, późnośredniowieczna	-----
74.	W.III.74	Nowa Wieś	22-31/75	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej	-----
75.	W.III.75	Nowa Wieś	22-31/76	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej, wczesnośredniowieczna	-----
76.	W.III.76	Nowa Wieś	22-31/77	Osada	Pradzieje , późnośredniowieczna /nowożytna	-----
77.	W.III.77	Nowa Wieś	22-31/78	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej, oksywsko – wielbarskiej wczesnośredniowieczna	-----
78.	W.III.78	Nowa Wieś	22-31/79	Osada	Nowożytna	-----
79.	W.III.79	Nowa Wieś	22-31/80	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej, wczesnośredniowieczna, nowożytna	-----
80.	W.III.80	Nowa Wieś	22-31/81	Osada	Kultury wielbarskiej, późnośredniowieczna/nowożytna	-----
81.	W.III.81	Nowa Wieś	22-31/82	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej, późnośredniowieczna	-----
82.	W.III.82	Nowa Wieś	22-31/85	Osada	Kultury oksywsko – wielbarskiej , nowożytna	-----
83.	W.III.83	Nowa Wieś	22-31/86	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej	-----
84.	W.III.84	Nowa Wieś	22-31/87	Osada	Późnośredniowieczna, nowożytna	-----
85.	W.III.85	Nowa Wieś	22-31/88	Osada	Nowożytna	-----
86.	W.III.86	Nowa Wieś	22-31/89	Osada	Nowożytna	-----
87.	W.III.87	Nowa Wieś	22-31/91	Osada	Nowożytna	-----
88.	W.III.88	Nowa Wieś	22-31/92	Osada	Nowożytna	-----
89.	W.III.89	Garbek/ Nowa Wieś	22-31/95	Osada	Kultury oksywsko - wielbarskiej, wczesnośredniowieczna późnośredniowieczna/nowożytna	-----
90.	W.III.90	Nowa Wieś	22-31/96	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej,	-----

					nowożytna	
91.	W.III.91	Nowa Wieś	22-31/99	Osada	pradzieje, nowożytna	-----
92.	W.III.92	Nowa Wieś	22-31/101	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej, wielbarskiej, nowożytna	-----
93.	W.III.93	Garbek/ Nowa Wieś	22-31/120	Osada	Późnośredniowieczna/nowożytna	-----
94.	W.III.94	Nowa Wieś	22-31/104	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej	-----
95.	W.III.95	Nowa Wieś	22-31/106	Osada	Kultury oksywskiej	-----
96.	W.III.96	Nowa Wieś	22-31/90	Osada	Wczesnośredniowieczna	-----
97.	W.III.97	Nowa Wieś	22-31/107	Osada	Wczesnośredniowieczna	-----
98.	W.III.98	Nowa Wieś	22-31/108	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej	-----
99.	W.III.99	Garbek	22-31/111	Osada	Kultury oksywsko - wielbarskiej	-----
100.	W.III.100	Garbek	22-31/112	Osada	Kultury oksywskiej	-----
101.	W.III.101	Garbek	22-31/113	Osada	Pradzieje	-----
102.	W.III.102	Garbek	22-31/114	Osada	Pradzieje, wczesnośredniowieczna późnośredniowieczna/nowożytna	-----
103.	W.III.103	Garbek	22-31/115	Osada	Pradzieje	-----
104.	W.III.104	Garbek	22-31/116	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej	-----
105.	W.III.105	Garbek	22-31/117	Osada	Kultury oksywskiej, późnośredniowieczna/nowożytna	-----
106.	W.III.106	Garbek	22-31/119	Osada	Kultury łużyckiej, nowożytna	-----
107.	W.III.107	Garbek	22-31/120	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej, wielbarskiej	-----
108.	W.III.108	Garbek	22-31/121	Osada	Wczesnośredniowieczna ,nowożytna	-----
109.	W.III.109	Garbek	22-31/122	Osada	Kultury wielbarskiej, nowożytna	-----
110.	W.III.110	Garbek	22-31/123	Osada	Schyłkowoneolityczno - wczesnobrazowa, wczesnośredniowieczna XII - XIII w. późnośredniowieczna, nowożytna	-----
111.	W.III.111	Garbek	22-31/125	Osada	Kultury wielbarskiej, wczesnośredniowieczna ,nowożytna	-----
112.	W.III.112	Garbek	22-31/126	Osada	Pradzieje, późnośredniowieczna, nowożytna	-----
113.	W.III.113	Garbek	22-31/127	Osada	Pradzieje, późnośredniowieczna, nowożytna	-----
114.	W.III.114	Garbek	22-31/128	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej	-----
115.	W.III.115	Sapolno	22-31/129	Osada	Pradzieje	-----
116.	W.III.116	Sapolno	22-31/130	Osada	Pradzieje	-----
117.	W.III.117	Sapolno	22-31/131	Osada	Pradzieje, nowożytna	-----
118.	W.III.118	Sapolno	22-31/132 22-31/134	Osada	Pradzieje wczesnośredniowieczna XII - XIII w. późnośredniowieczna, nowożytna	-----
119.	W.III.119	Sapolno	22-31/135	Osada	Schyłkowoneolityczno - wczesnobrazowa	-----
120.	W.III.120	Sapolno	22-31/136	Osada	Pradzieje	-----
121.	W.III.121	Sapolno	22-31/137	Osada	Pradzieje	-----
122.	W.III.122	Sapolno	22-31/138	Osada	wczesnośredniowieczna	-----
123.	W.III.123	Sapolno	22-31/139	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej, wielbarskiej, wczesnośredniowieczna	-----
124.	W.III.124	Nowa Wieś	22-31/142	Osada	późnośredniowieczna	-----
125.	W.III.125	Sapolno	22-31/143	Osada	późnośredniowieczna	-----
126.	W.III.126	Sapolno	22-31/144	Osada	wczesnośredniowieczna	-----
127.	W.III.127	Sapolno	22-31/145	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej	-----
128.	W.III.128	Sapolno	22-31/140	Osada	wczesnośredniowieczna XII - XIII w. późnośredniowieczna,	-----

					nowożytna	
129.	W.III.129	Pakotulsko	23-30/3	Osada	Pradzieje, wczesnośredniowieczna	-----
130.	W.III.130	Pakotulsko	23-30/4	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej	-----
131.	W.III.131	Pakotulsko	23-30/5	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej	-----
132.	W.III.132	Pakotulsko	23-30/6	Osada	Kultury wielbarskiej, wczesnośredniowieczna	-----
133.	W.III.133	Pakotulsko	23-30/7	Osada	Pradzieje, wczesnośredniowieczna, późnośredniowieczna	-----
134.	W.III.134	Pakotulsko	23-30/8	Osada	nowożytna	-----
135.	W.III.135	Pakotulsko	23-30/9	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej, wielbarskiej	-----
136.	W.III.136	Pakotulsko	23-30/10	Osada	Pradzieje,nowożytna	-----
137.	W.III.137	Pakotulsko	23-30/11	Osada	Schyłkowoneolityczno - wczesnobrazowa, kultury łużycko – pomorskiej	-----
138.	W.III.138	Pakotulsko	23-30/12	Osada	Schyłkowoneolityczno - wczesnobrazowa, kultury łużycko – pomorskiej	-----
139.	-----	-----	-----	-----	-----	-----
140.	W.III.140	Pakotulsko	23-30/13	Osada	Kultury wielbarskiej	-----
141.	W.III.141	Pakotulsko	23-30/14	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej	-----
142.	W.III.142	Pakotulsko	23-30/15	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej, wczesnośredniowieczna	-----
143.	W.III.143	Pakotulsko	23-30/17	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej, wczesnośredniowieczna	-----
144.	W.III.144	Pakotulsko	23-30/18	Osada	Schyłkowoneolityczno - wczesnobrazowa	-----
145.	W.III.145	Pakotulsko	23-30/19	Osada	Pradzieje	-----
146.	W.III.146	Pakotulsko	23-30/20	Osada	Kultury wielbarskiej	-----
147.	W.III.147	Pakotulsko	23-30/21	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej	-----
148.	W.III.148	Pakotulsko	23-30/22	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej, wczesnośredniowieczna	-----
149.	W.III.149	Pakotulsko	23-30/23	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej, wielbarskiej	-----
150.	W.III.150	Pakotulsko	23-30/24	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej, wczesnośredniowieczna, nowożytna	-----
151.	W.III.151	Pakotulsko	23-30/25	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej, wczesnośredniowieczna, nowożytna	-----
152.	W.III.152	Pakotulsko	23-30/26	Osada	Wczesnobrazowa , kultury łużycko – pomorskiej, nowożytna	-----
153.	W.III.153	Pakotulsko	23-30/27	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej, wczesnośredniowieczna, nowożytna	-----
154.	W.III.154	Lisewo	23-30/31	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej, nowożytna	-----
155.	W.III.155	Lisewo	23-30/32		Kultury ceramiki sznurowej, nowożytna	-----
156.	W.III.156	Lisewo	23-30/33	Obozowisko ? osada?	Mezolit/neolit	-----
157.	W.III.157	Lisewo	23-30/34	Osada	Nowożytna	-----
158.	W.III.158	Lisewo	23-30/35	Osada	Nowożytna	-----
159.	W.III.159	Lisewo	23-30/36	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej, wielbarskiej, nowożytna	-----
160.	W.III.160	Lisewo	23-30/37	Osada	Wczesnośredniowieczna, nowożytna	-----
161.	W.III.161	Lisewo	23-30/38	Osada	Kultury wielbarskiej, nowożytna	-----
162.	W.III.162	Lisewo	23-30/43	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej,	-----

					późnośredniowieczna, nowożytna	
163.	W.III.163	Lisewo	23-30/46	Osada	Późnośredniowieczna	-----
164.	W.III.164	Lisewo	23-30/47	Osada	Kultury oksywsko – wielbarskiej, nowożytna	-----
165.	W.III.165	Lisewo	23-30/48	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej	-----
166.	W.III.166	Przechlewo	23-30/52	Osada	Schyłkowoneolityczno - wczesnobrazowa, kultury łużycko – pomorskiej, nowożytna	-----
167.	W.III.167	Lisewo/ Przechlewo	23-30/54	Osada	Kultury łużycko – pomorskiej	-----
168.	W.III.168	Przechlewo	23-30/53	Osada	Nowożytna	-----
169.	W.III.169	Przechlewo	23-30/55	Osada	Wczesnośredniowieczna	-----
170.	W.III.170	Przechlewo	23-30/56	Osada	Wczesnośredniowieczna	-----
171.	W.III.171	Przechlewo	23-30/57	Osada	Kultury oksywsko – wielbarskiej	-----
172.	W.III.172	Przechlewo	23-30/58		Kultury łużycko – pomorskiej, pradzieje kultury pucharów lejkwatych	-----
173.	W.III.173	Przechlewo	23-30/59		Kultury łużycko – pomorskiej	-----
174.	W.III.174	Przechlewo	23-30/60		Kultury pucharów lejkwatych	-----
175.	W.III.175	Przechlewo	23-30/61		Wczesnośredniowieczna	-----
176.	W.III.176	Przechlewo	23-30/62		Wczesnośredniowieczna	-----
177.	W.III.177	Przechlewo	23-30/63		Kultury łużycko – pomorskiej	-----
178.	W.III.178	Przechlewo	23-30/64		Kultury łużycko – pomorskiej	-----
179.	W.III.179	Przechlewo	23-30/65		Kultury łużycko – pomorskiej	-----
180.	W.III.180	Przechlewo	23-30/66		Pradzieje	-----
181.	W.III.181	Przechlewo	23-30/67		Kultury łużycko – pomorskiej, wczesnośredniowieczna	-----
182.	W.III.182	Przechlewo	23-30/68		Kultury łużycko – pomorskiej	-----
183.	W.III.183	Przechlewo	23-30/69		Wczesnośredniowieczna	-----
184.	W.III.184	Przechlewo	23-30/70		Kultury łużycko – pomorskiej	-----
185.	W.III.185	Przechlewo	23-30/71		Wczesnośredniowieczna	-----
186.	W.III.186	Przechlewo	23-30/72		Wczesnośredniowieczna	-----
187.	W.III.187	Przechlewo	23-30/73		Pradzieje	-----
188.	W.III.188	Przechlewo	23-30/74		Kultury łużycko – pomorskiej, pradzieje	-----
189.	W.III.189	Lisewo	23-30/50		Epoka kamienia, wczesnośredniowieczna X-XI w.	-----
190.	W.III.190	Lisewo	23-30/49		Kultury łużycko – pomorskiej	-----
191.	W.III.191	Przechlewo	23-31/1		Epoka kamienia , kultura łużycka	-----
192.	W.III.192	Przechlewo	23-31/2		Wczesnośredniowieczna	-----
193.	W.III.193	Przechlewo	23-31/3		Epoka kamienia , kultura pomorska	-----
194.	W.III.194	Przechlewo	23-31/4		Wczesnośredniowieczna	-----
195.	W.III.195	Przechlewo	23-31/5		Kultury łużycko – pomorskiej	-----
196.	W.III.196	Przechlewo	23-31/6		Późnośredniowieczna, nowożytna	-----
197.	W.III.197	Przechlewo	23-31/7		Kultury łużycko – pomorskiej, wczesnośredniowieczna	-----
198.	W.III.198	Przechlewo	23-31/11		Kultury łużyckiej	-----
199.	W.III.199	Przechlewo	23-31/12		Pradzieje	-----
200.	W.III.200	Przechlewo	23-31/13		Pradzieje	-----
201.	W.III.201	Przechlewo	23-31/14		Kultury łużycko – pomorskiej, wczesnośredniowieczna	-----
202.	W.III.202	Przechlewo	23-31/15		Kultury łużyckiej	-----
203.	W.III.203	Przechlewo	23-31/18		Wczesnośredniowieczna	-----
204.	W.III.204	Przechlewo	23-31/19		Wczesnośredniowieczna	-----
205.	W.III.205	Przechlewo	23-31/20		Wczesnośredniowieczna	-----
206.	W.III.206	Przechlewo	23-31/21		Epoka kamienia, kultura pomorska, późnośredniowieczna.	-----
207.	W.III.207	Przechlewo	23-31/22		Kultura łużycko - pomorska, późnośredniowieczna.	-----
208.	W.III.208	Przechlewo	23-31/23		Epoka kamienia, średniowieczna,	-----

					nowożytna	
209.	W.III.209	Przechlewo	23-31/24		Pradzieje, średniowieczna	-----
210.	W.III.210	Przechlewo	23-31/25		Średniowieczna, nowożytna	-----
211.	W.III.211	Przechlewo	23-31/26		Średniowieczna	-----
212.	W.III.212	Przechlewo	23-31/27		Pomorska	-----
213.	W.III.213	Przechlewo	23-31/30		Epoka kamienia	-----
214.	W.III.214	Przechlewo	23-31/31		Pradzieje, epoka kamienia	-----
215.	W.III.215	Przechlewo	23-31/32		Epoka kamienia, późnośredniowieczna	-----
216.	W.III.216	Przechlewo	23-31/33		Wczesnośredniowieczna	-----
217.	W.III.217	Przechlewo	23-31/38		Średniowieczna, nowożytna	-----
218.	W.III.218	Przechlewo	23-31/39		pradzieje	-----
219.	W.III.219	Przechlewo	23-31/40		Wczesnośredniowieczna	-----
220.	W.III.220	Łubianka	23-31/46		pradzieje	-----
221.	W.III.221	Dąbrowa	23-31/47		Średniowieczna	-----
222.	W.III.222	Dąbrowa	23-31/52		Wczesnośredniowieczna	-----
223.	W.III.223	Dąbrowa	23-31/54		Pradzieje	-----
224.	W.III.224	Dąbrowa	23-31/55		Średniowieczna	-----
225.	W.III.225	Dąbrowa	23-31/56		Kultura łużycka, wczesnośredniowieczna	-----
226.	W.III.226	Dąbrowa	23-31/57		Pradzieje	-----
227.	W.III.227	Dąbrowa	23-31/58		Pradzieje	-----
228.	W.III.228	Dąbrowa	23-31/59		Pradzieje, średniowieczna	-----
229.	W.III.229	Dąbrowa	23-31/60		Średniowieczna	-----
230.	W.III.230	Dąbrowa	23-31/61		Średniowieczna	-----
231.	W.III.231	Sąpolno	23-31/65		Mezolit, późnośredniowieczna	-----
232.	W.III.232	Sąpolno	23-31/69		Pradzieje, wczesnośredniowieczna	-----
233.	W.III.233	Sąpolno	23-31/70		Pradzieje, wczesnośredniowieczna	-----
234.	W.III.234	Sąpolno	23-31/71		Pradzieje	-----
235.	W.III.235	Lisewo	23-31/74		Pradzieje	-----
236.	W.III.236	Płaszczycza	23-31/77		Kultura łużycka	-----
237.	W.III.237	Płaszczycza	23-31/78		Epoka kamienia, wczesnośredniowieczna	-----
238.	W.III.238	Płaszczycza	23-31/79		Wczesnośredniowieczna	-----
239.	W.III.239	Płaszczycza	23-31/85		Średniowieczna	-----
240.	W.III.240	Płaszczycza	23-31/86		Średniowieczna	-----
241.	W.III.241	Płaszczycza	23-31/87		Wczesnośredniowieczna	-----
242.	W.III.242	Płaszczycza	23-31/89		Średniowieczna	-----
243.	W.III.243	Płaszczycza	23-31/91		Wczesnośredniowieczna, późnośredniowieczna	-----
244.	W.III.244	Płaszczycza	23-31/93		Kultura łużycka	-----
245.	W.III.245	Płaszczycza	23-31/95		Kultura łużycka, średniowieczna	-----
246.	W.III.246	Płaszczycza	23-31/96		Kultura łużycka, wczesnośredniowieczna	-----
247.	W.III.247	Płaszczycza	23-31/99		Pradzieje , wczesnośredniowieczna, późnośredniowieczna	-----
248.	W.III.248	Płaszczycza	23-31/100		Kultura łużycka, wczesnośredniowieczna	-----
249.	W.III.249	Płaszczycza	23-31/101		Wczesnośredniowieczna	-----
250.	W.III.250	Płaszczycza	23-31/102		Neolit	-----
251.	W.III.251	Sąpolno	23-32/2		Wczesnośredniowieczna	-----
252.	W.III.252	Sąpolno/ Płaszczycza	23-32/3		Pradzieje	-----
253.	W.III.253	Sąpolno	23-32/4		Kultura łużycka, pradzieje	-----
254.	W.III.254	Sąpolno	23-32/7		Kultura łużycka – pomorska, wczesnośredniowieczna IX w.	-----
255.	W.III.255	Sąpolno	23-32/15		Wczesnośredniowieczna, późnośredniowieczna	-----

256.	W.III.256	Sapolno	23-32/16		Późnośredniowieczna	-----
257.	W.III.257	Sapolno	23-32/17		Epoka kamienia, późnośredniowieczna	-----
258.	W.III.258	Sapolno	23-32/18		Wczesnośredniowieczna, późnośredniowieczna	-----
259.	W.III.259	Sapolno	23-32/19		Mezolit, wczesnośredniowieczna	-----
260.	W.III.260	Sapolno	23-32/20		Wczesnośredniowieczna	-----
261.	W.III.261	Sapolno	23-32/21		Wczesnośredniowieczna	-----
262.	W.III.262	Sapolno	23-32/22		Późnośredniowieczna	-----
263.	W.III.263	Sapolno	23-32/24		Epoka kamienia, późnośredniowieczna	-----
264.	W.III.264	Sapolno	23-32/26		Pradzieje	-----
265.	W.III.265	Sapolno	23-32/27		Późnośredniowieczna	-----
266.	W.III.266	Sapolno	23-32/28		Wczesnośredniowieczna	-----
267.	W.III.267	Sapolno	23-32/29		Kultury łużycko – pomorskiej, wczesnośredniowieczna	-----
268.	W.III.268	Sapolno	23-32/30		Kultury łużycko – pomorskiej	-----
269.	W.III.269	Sapolno	23-32/31		Późnośredniowieczna	-----
270.	W.III.270	Sapolno	23-32/32		Kultury łużycko – pomorskiej	-----
271.	W.III.271	Sapolno	23-32/33		Kultury łużycko – pomorskiej	-----
272.	W.III.272	Sapolno	23-32/34		Epoka kamienia, kultura łużycka, wczesnośredniowieczna	-----
273.	W.III.273	Sapolno	23-32/37		Epoka kamienia, późnośredniowieczna	-----
274.	W.III.274	Sapolno	23-32/38		Kultury łużyckiej	-----
275.	W.III.275	Sapolno	23-32/39		Kultury łużyckiej	-----
276.	W.III.276	Płaszczycza	23-32/82		Kultury łużyckiej	-----
277.	W.III.277	Płaszczycza	23-32/83		Kultury łużyckiej	-----
278.	W.III.278	Płaszczycza	23-32/84		Kultury łużyckiej	-----
279.	W.III.279	Sapolno	23-32/36		Epoka kamienia, kultury łużyckiej, późnośredniowieczna	-----
280.	W.III.280	Pawłówko	24-30/89		Wczesnośredniowieczna, późnośredniowieczna	-----
281.	W.III.281	Pawłówko	24-30/90		Wczesnośredniowieczna	-----
282.	W.III.282	Pawłówko	24-30/92		Wczesnośredniowieczna	-----
283.	W.III.283	Pawłówko	24-30/91		Wczesnośredniowieczna	-----
284.	W.III.284	Pawłówko	24-30/93		Wczesnośredniowieczna, późnośredniowieczna	-----
285.	W.III.285	Pawłówko	24-30/95		Kultury łużycko – pomorskiej, wczesnośredniowieczna	-----
286.	W.III.286	Pawłówko	24-30/94		Późnośredniowieczna	-----
287.	W.III.287	Pawłówko	24-30/99		Wczesnośredniowieczna	-----
288.	W.III.288	Lisewo	24-30/103		Kultury łużycko – pomorskiej	-----
289.	W.III.289	Lisewo	24-30/105		Wczesnośredniowieczna	-----
290.	W.III.290	Lisewo	24-30/106		Wczesnośredniowieczna	-----
291.	W.III.291	Lisewo	24-30/107		Kultury łużycko – pomorskiej, wczesnośredniowieczna	-----
292.	W.III.292	Lisewo	24-30/110		Wczesnośredniowieczna	-----
293.	W.III.293	Lisewo	24-30/111		Wczesnośredniowieczna, nowozytna	-----
294.	W.III.294	Lisewo	24-30/112		Wczesnośredniowieczna, późnośredniowieczna	-----
295.	W.III.295	Lisewo	24-30/114		Wczesnośredniowieczna, późnośredniowieczna	-----
296.	W.III.296	Lisewo	24-30/115		Kultury łużycko – pomorskiej	-----
297.	W.III.297	Lisewo	24-30/116		Wczesnośredniowieczna	-----
298.	W.III.298	Lisewo	24-30/118		Wczesnośredniowieczna	-----
299.	W.III.299	Lisewo	24-30/119		Kultury oksywijskiej, późnośredniowieczna	-----
300.	W.III.300	Lisewo	24-30/121		Późnośredniowieczna	-----
301.	W.III.301	Lisewo	24-30/122		Wczesnośredniowieczna,	-----

					późnośredniowieczna	
302.	W.III.302	Lisewo	24-30/123		Późnośredniowieczna, nowożytna	-----
303.	W.III.303	Lisewo	24-30/124		Późnośredniowieczna	-----
304.	W.III.304	Lisewo	24-30/127		Wczesnośredniowieczna, późnośredniowieczna, nowożytna	-----
305.	W.III.305	Lisewo	24-30/129		Kultury łużycko – pomorskiej, nowożytna	-----
306.	W.III.306	Lisewo	23-30/30		Wczesnośredniowieczna pradzieje	-----
307.	W.III.307	Lisewo	24-31/2		Wczesnośredniowieczna, późnośredniowieczna	-----
308.	W.III.308	Lisewo	24-31/3		Nowożytna	-----
309.	W.III.309	Lisewo	24-31/1		Wczesnośredniowieczna, nowożytna	-----
310.	W.III.310	Lisewo	24-31/8		Kultury amfor kulistych, łużycko – pomorskiej	-----
311.	W.III.311	Lisewo	24-31/9		Kultury łużycko – pomorskiej	-----
312.	W.III.312	Lisewo	24-31/10		Pradzieje	-----
313.	W.III.313	Pawłówko	24-31/13		Kultury łużycko – pomorskiej, nowożytna	-----
314.	W.III.314	Pawłówko	24-31/14		Wczesnośredniowieczna, późnośredniowieczna	-----
315.	W.III.315	Pawłówko	24-31/15		Późnośredniowieczna	-----
316.	W.III.316	Pawłówko	24-31/16		Kultury wielbarskiej, wczesnośredniowieczna, późnośredniowieczna, nowożytna	-----
317.	W.III.317	Pawłówko	24-31/17		Kultury pucharów lejkowatych, nowożytna	-----
318.	W.III.318	Pawłówko	24-31/19		Nowożytna	-----
319.	W.III.319	Pawłówko	24-31/21		Wczesnośredniowieczna, późnośredniowieczna	-----
320.	W.III.320	Pawłówko	24-31/22		Wczesnośredniowieczna, późnośredniowieczna	-----
321.	W.III.321	Pawłówko	24-31/23		Kultury wielbarskiej, późnośredniowieczna	-----
322.	W.III.322	Pawłówko	24-31/25		Wczesnośredniowieczna, późnośredniowieczna	-----
323.	W.III.323	Płaszczycza	24-31/28		Kultury łużycko – pomorskiej, wczesnośredniowieczna	-----
324.	W.III.324	Płaszczycza	24-31/29		Kultury łużycko – pomorskiej	-----
325.	W.III.325	Płaszczycza	24-31/30		Kultury łużycko – pomorskiej	-----

Źródło: Wojewódzki Konserwator Zabytków w Słupsku.

5.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

Zabytkami o najwyższym znaczeniu dla gminy są obiekty, które pokrywają się głównie z tymi wpisanymi do rejestru zabytków nieruchomych. W szczególności są to:

1. Kościół parafialny p.w. Św. Anny w Przechlewie wraz z terenem przykościelnym.

Kościół parafialny w Przechlewie p.w. Św. Anny wraz z otoczeniem oraz wystrojem wnętrza, znajdujący się przy ul. Młyńskiej. Figuruje w rejestrze zabytków pod numerem: obecny A-51, dawny A-111, wpisany przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Koszalinie decyzją nr 63 z dnia 04.12.1954 r.

Kościół jest zabytkiem budownictwa sakralnego (barok) z przełomu XVII i XVIII w. Nie znana jest dokładna data wybudowania kościoła. Wzmianka z 1653 r. mówi, że pierwsza przechlewska świątynia była drewniano-murowana, salowa z dwoma ołtarzami. Na początku XVII w. była bogata w przedmioty liturgiczne: cztery wielkie lichtarze i kielich, a także srebrny kielich, pozłacany krzyż z relikwiami i monstrancją. W 1688 roku świątynia spłonęła, odbudowana padła ofiarą kolejnego pożaru w 1714 r. Ponownie kościół odbudowano w 1720 r. zwracając go ku wschodowi. Konstrukcja wykonana była częściowo z drewna, częściowo z cegły. W latach 1898-1901 do szkieletowej świątyni dobudowano ceglana nawę poprzeczną i prezbiterium. Po rozbudowie świątynia uzyskała plan krzyża łacińskiego, prezbiterium zamknięte jest trójbocznie we wschodniej części. Przy północnym ramieniu transeptu od wschodu znajduje się zakrystia, odpowiednio po południowej stronie – niska wieżyczka na planie koła, ze schodami na emporę w transepcie. Zachodnia, starsza część kościoła jest konstrukcji szkieletowej z murem wypełniającym z cegły. Ściany zwieńczone są profilowanym, belkowym gzymsem podokapowym. Elewacja zachodnia oszalowana jest deskami. W części zachodniej znajduje się dzwonnica wtopiona w połacie dachu, ustawiona bezpośrednio na belkach stropu nad nawą główną. Dzwonnica zwieńczona jest barokowym hełmem z ośmioboczną latarnią. Na suficie, w nawie znajdują się dekoracje malarskie o charakterze narracyjnym, z motywem roślinnym. W witrażowych oknach w transepcie utrwalone nazwiska fundatorów rozbudowy kościoła. Wyposażenie późnobarokowe składało się z 3 ołtarzy, ambony z wyrzeźbionym Chrystusem i ewangelistami, chrzcielnicy oraz organów. Na placu kościelnym zawieszono na dzwonnicy gotycki dzwon z 1405 r. z minuskułową inskrypcją i drugi, ulany w 1909 r. w Szczecinie.

Fot. 1. Kościół parafialny p.w. Św. Anny w Przechlewie

2. Zespół dworsko – parkowy w Płaszczycy (dwór i park).

Dawny dwór w Płaszczycy (Imielno) wraz z otaczającym go parkiem. Figuruje w rejestrze zabytków pod numerem: obecny A-100, dawny A-57, wpisany przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Koszalinie decyzją nr 169 z dnia 21.02.1959 r.

Jest to rzadko spotykany przykład barokowej, reprezentacyjnej budowli mieszkalnej z XVIII w. z ciekawą dekoracją sztukateryjną obramień okiennych i drzwiowych i tympanonu. Istniejący do dzisiaj budynek dworu pochodzi z II poł. XVIII w. (1745 r.) posiada bryłę parterową, podpiwniczoną w kształcie wydłużonego prostopadłościanu, nakrytego dachem czterospadowym, z szerokimi wystawkami z dwóch stron. Park obejmuje teren w kształcie nieregularnym, wydłużonym w kierunku południowo-północnym. Park otacza dwór z trzech stron. Drzewostan parku jest zróżnicowany, występują m.in. buki, klony, kasztany, sosny, dęby, jesiony. W części północno-zachodniej występują stare dęby i buki. Po stronie zachodniej dworu zlokalizowana jest polana z wnętrzem krajobrazowym na planie prostokąta, która otoczona jest z trzech stron ścianami drzew. Po stronie północnej parku znajduje się ogród.

Fot.2. Zespół dworsko – parkowy w Płaszczycy.

3. Zespół pałacowo – parkowy w Wandzinie (pałac i park).

Pałac i park w Wandzinie w obrębie działki nr 147/7L. Figuruje w rejestrze zabytków pod numerem: obecny A-1563, dawny A-335, wpisany przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Słupsku decyzją nr PSOZ-I-5340/16/95 z dnia 20.09.1995 r.

Pałac jest przykładem rezydencji myśliwieckiej powstałej w 1 ćw. XIX w., usytuowanej wśród rozległych kompleksów leśnych, w otoczeniu parku o czytelnym założeniu z pojedynczymi drzewami pomnikowymi – dęby, modrzewie, jodła. Obiekt o niewielkich gabarytach i skromnej formie, wyróżnia się wyjątkowym wyważeniem proporcji poszczególnych elementów bryły i ich połączenia. Pałac wraz z parkiem, na tle otaczającej przyrody, stanowi zespół o wysokich wartościach architektoniczno-krajobrazowych.

Rezydencję myśliwską w I połowie XIX w. wybudował Andreas von Steckert. Stąd organizował wyprawy na łowy dla szlachty pruskiej. Pod koniec tegoż wieku okoliczne lasy (Puszcza Wandzińska) stały się własnością „Berliner Holzkontor A.G.” (Berliński Kantor Drzewny). Po szybkim wykarczowaniu lasów, ziemia została podzielona między kilkunastu osadników. W 1871 r. mieszkało tutaj 29 osób. Rabunkowa gospodarka doprowadziła do upadku majątku Dobro Leśne, który w 1928 r. został przekazany Wspólnocie Rady Gminnej w Przechlewie. W 1945 r. po opuszczeniu majątku przez wyzwolicieli, którzy doszczętnie zdewastowali zabudowania z pałacem włącznie, Wandzin przekazano Państwowemu Gospodarstwu Rolnemu w Płaszczycy. Kolejnymi właścicielami pałacu byli: MPGK Bydgoszcz i Bydgoska Fabryka Kabli, która miała tutaj swój ośrodek wypoczynkowy (do 1980 r.). Przez blisko 12 lat pałac ulegał powolnej ruinie. Aktem notarialnym 5 listopada 1992 r., pałac i budynki gospodarcze wraz z 9,59 ha ziemi zostały przekazane w wieczyste użytkowanie Zarządowi Głównemu Stowarzyszenia „Solidarni Plus” w Warszawie. Uchwałą nr 18/92 ZG Stowarzyszenia utworzyła w Wandzinie ośrodek EKO „Szkołę życia” pod patronatem Marka Kotańskiego.

Fot.3. Zespół pałacowo – parkowy w Wandzinie.

4. Kościół filialny p.w. Matki Bożej Częstochowskiej w Przechlewie.

Kościół filialny p.w. Matki Boskiej Częstochowskiej w Przechlewie (parafia rzymskokatolicka w Przechlewie), znajdujący się przy ul. Młyńskiej został wybudowany w 1911 r. Figuruje w rejestrze zabytków pod numerem: obecny A-1723, dawny A-382, wpisany przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Gdańsku decyzją SOZ/D-I-5340/3/2001 z dnia 31.03.2001 r.

Kościół wybudowany został na planie wydłużonego prostokąta z węższym prostokątnym prezbiterium od południowego-wschodu i kwadratową wieżą od południowego-zachodu. Przy prezbiterium od północnego-wschodu występuje zakrystia na planie prostokąta, wychodząca poza linię murów nawy; od południowego-zachodu znajduje się prostokątna klatka schodowa. Świątynia to obiekt jednonawowy z emporą przy trzech bokach nawy.

Planem, użyciem przypór, zastosowaniem ostrołukowego zamknięcia otworów okiennych, drzwiowych i blend – budowla nawiązuje jeszcze do XIX-wiecznego historyzmu. Już jednak opracowanie elewacji jest wynikiem nowych tendencji w architekturze XX w., dążących do uproszczenia formy. Płaski detal architektoniczny, uproszczone poprzez brak profilowania wykroje, operowanie dużymi płaszczyznami to m.in. nowe środki w opracowaniu architektury.

Bryła kościoła jest I-kondygnacyjna z IV-kondygnacyjną wieżą oraz niższymi od nawy klatkami schodowymi i zakrystią. Bryła główna nakryta jest dachem dwuspadowym o dużym spadku, wieża i prezbiterium odrębnymi dachami dwuspadowymi, klatki schodowe i zakrystia posiadają dachy pulpitarne. Pokrycie dachu stanowi dachówka ceramiczna układana w podwójną łuskę.

Elewacja obiektu podzielona jest 2 rzędami otworów okiennych; w przyziemiu występują małe okna zgrupowane po trzy, nad nimi duże otwory okienne zamknięte łukami

ostrymi. Na wieży elewacje podzielone są ostrołukowymi, otynkowanymi blendami, biegnącymi przez trzy kondygnacje.

Nad nawą i prezbiterium występuje sklepienie drewniane, podniebienie wykonane jest z desek ze współczesnymi malowidłami. W kruchcie i zakrystii występuje strop belkowy, w kruchcie podsufitka wykonana jest z desek z dekoracją płycinową (krótsze boki płycin zamknięte są parami łuków pełnych).

Fundamenty kościoła są kamienne, ściany murowane z cegły, więźba dachowa jest drewniana, schody zewnętrzne wykonane są z granitu, natomiast wewnętrzna są drewniane. Stolarka drzwiowa i okienna jest autentyczna, wykonana z drewna; drzwi ramowo-płycinowe posiadają ozdobne szyldy i rozgałęzione zawiasy.

Na wyposażeniu kościoła jest chrzcielnica ze sztucznego kamienia ze srebrną misą, krucyfiks, 2 świeczniki korpusowe, empora z 6 malowidłami, ławki z czasów budowy kościoła.

Fot. 4. Kościół filialny p.w. Matki Bożej Częstochowskiej w Przechlewie.

5. Kościół parafialny p.w. Św. Wawrzyńca w Sapolnie.

Kościół parafialny p.w. Św. Wawrzyńca wraz ze znajdującym się pod nim gruntem, położony na części dz. nr 326 w Sapolnie. Figuruje w rejestrze zabytków pod numerem: A-1866, wpisany przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Gdańsku decyzją PWKZ.R.4/90/5/1697/2010 z dnia 19.08.2010 r.

Kościół wybudowany został w latach 1933-1934 i poświęcony 6 czerwca 1934 r. Należał do parafii katolickiej, której historia w tej miejscowości sięga poł. XVI w. W Sapolnie istniał kościół katolicki do początku XIX w. Nową, obecną świątynię katolicy wybudowali po ponad stuletniej przerwie, w nowoczesnym stylu, nawiązującym do modernizmu. Budowla o uproszczonej formie bryły i kompozycji została wzniesiona na planie prostokąta z półokrągłą apsydą i dostawioną do korpusu wysoką wieżą na planie kwadratu. Elewacje pozbawione detalu architektonicznego podkreślają prosta formę budowli. Dostawiony do fasady

trójarkadowy portyk i jednoskokowe szkarpy korpusu stanowią jedyny element rozczłonkowania i podziału elewacji. Wnętrze zachowane bez zmian – jednoprzestrzenne, nakryte surowym, belkowym stropem, podzielone regularnie przyściennymi filarami, z zamykającą ścianę południową (kościół nie orientowany) emporą organową z prospektem o modernistycznych formach. Surowość wnętrza podkreśla nie wyodrębnione prezbiterium. W kościele zachowana została pierwotna stolarka drzwiowa i ławki.

Wewnątrz absyda nie otwiera się na nawę i oddzielona jest od prezbiterium ścianą. W absydzie zlokalizowana jest zakrystia. Prezbiterium nie jest specjalnie wyodrębnione a ołtarz znajduje się w północnej części nawy. Od południowego-wschodu dostawiona jest do korpusu kwadratowa wieża. Wejścia główne w elewacji frontowej (południowej) poprzedzone są portykiem. W absydzie występują dwa wejścia boczne.

Bryła główna kościoła jest I-kondygnacyjna z niższą apsydą, natomiast wieża kościelna jest IV-kondygnacyjna. Nawa kościoła pokryta jest dachem dwuspadowym, natomiast wieża dachem czterospadowym.

Otwory okienne korpusu są duże i zamknięte łukami pełnymi. Elewacje budynku są gładkie, bez detalu architektonicznego. Portyk przy elewacji frontowej jest 3-arkadowy, a arkady o gładkich słupach z pełnymi łukami.

Ściany obiektu są murowane z cegły i otynkowane, cokół fundamentowy posiada okładzinę kamienną.

Więźba dachowa obiektu jest drewniana, strop nad nawą drewniany, belkowy, nagi z powałą z desek. W absydzie i kruchcie występuje strop drewniany z otynkowaną podsufitką. Nawa główna kościoła pokryta jest współczesną dachówką, absyda i wieża blachą, natomiast portyk blachodachówką.

Schody zewnętrzne wykonane są z betonu i wyłożone płytkami z gresu, natomiast schody wewnętrzne są drewniane, policzkowe, zabiegowe a balustrada jest pełna i drewniana. Posadzkę stanowią autentyczne kwadratowe płytki w kolorze piaskowym, natomiast w zakrystii podłoga jest drewniana.

Drzwi zewnętrzne są autentyczne i wykonane z drewna. Główne drzwi wejściowe są 2-skrzydłowe z zamkniętym łukiem pełnym naświetlem, podzielonym dwiema poziomymi i jedną pionową szczebliną, natomiast drzwi boczne są 1-skrzydłowe. Drzwi wykonane są w konstrukcji ramowo-płycinowej. Każde skrzydło jest 4-płycinowe a płycina posiada wykrój leżącego prostokąta; w drzwiach głównych płycina ma kształt zbliżony do kwadratu. Zawiasy występujące w drzwiach są czopowe, a klamki i szyldy mosiężne.

Drzwi wewnętrzne są również drewniane o konstrukcji ramowo-płycinowej. Z kruchty do nawy założone są drzwi wahadłowe, 2 –skrzydłowe z zamkniętym łukiem pełnym naświetlem podzielonym dwiema poziomymi i jedną pionową szczebliną. Skrzydła drzwi są 2-płycinowe. Dolna płycina posiada wykrój leżącego prostokąta zbliżonego do kwadratu, natomiast górna posiada wykrój wydłużonego prostokąta, jest przeszklona i podzielona symetrycznie trzema poziomymi szczeblinami. Uchwyty do drzwi wykonane są z dużych mosiężnych prostych rurek. Z nawy do apsydy prowadzą 1-skrzydłowe płycinowe drzwi, zamknięte łukiem pełnym.

Okna nawy są metalowe, nieuchylne (tylko w niektórych oknach 6 górnych kwater jest uchylnych), podzielone na prostokątne kwatery. Witraże w oknach wykonane są wspólnie. Okna w apsydzie są drewniane, krosnowe, 1-dzielne i jednopoziomowe, podzielone na 8 prostokątnych kwater.

Wyposażenie i wystrój pochodzące z czasów budowy kościoła stanowią ławki, empora, prospekt organowy, organy oraz 2 kamienne kropielnice w kruchcie kościoła. Chrzcielnica o cechach neobarokowych pochodzi prawdopodobnie z innego kościoła.

Fot. 5. Kościół parafialny p.w. Św. Wawrzyńca w Sapolnie.

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń

Analiza SWOT jest podstawowym i powszechnie stosowanym narzędziem diagnostycznym, który stanowi zestawienie takich cech, jak: silne strony – Strengths, słabe strony – Weaknesses, szanse – Opportunities, zagrożenia – Threats.

SILNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • występowanie cennych obiektów o walorach historycznych i kulturowych, • atrakcyjny krajobraz kulturowy, posiadający liczne elementy kulturowe, • bardzo dobre rozpoznanie zasobów dziedzictwa kulturowego z terenu gminy, • dobry stan obiektów sakralnych, • działania władz gminnych na rzecz promocji regionu, rozwoju turystyki i ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, • zmiany w postawie mieszkańców – budzenie się poczucia lokalnej tożsamości, • wszystkie obiekty posiadają ustalony stan własnościowy. • duża atrakcyjność turystyczna regionu i gminy, • ochrona środowiska naturalnego, • liczne zabytki i stanowiska archeologiczne, • częściowe pozyskiwanie funduszy na obiekty zabytkowe, • aktywność społeczna, 	<ul style="list-style-type: none"> • brak środków finansowych na konserwację i rewaloryzację obiektów zabytkowych, • niewystarczająca świadomość społeczna o konieczności dbania o zabytki, • wprowadzanie do historycznej zabudowy nowych inwestycji. Choć nie jest to nagminne, uzupełniając tę zabudowę wprowadza się budynki o całkiem innej wielkości, kompozycji bryły czy formie dachów, • brak popularyzacji wiedzy o wartości chronionych obiektów oraz idei ochrony zabytków, • brak mechanizmów kontroli i zarządzania zabytkowymi budynkami mieszkalnymi z uwzględnieniem szczególnych uwarunkowań związanych z koniecznością ochrony ich wartości, • niezadowolający stan techniczny obiektów zabytkowych, • brak inwestorów zainteresowanych ochroną zabytków, • brak elektronicznej bazy danych o zabytkach i dziedzictwie kulturowo – przyrodniczym, • niewystarczająca świadomość społeczna o konieczności należytego dbania o zabytki, • zaniedbania w sferze estetyki architektonicznej i urbanistycznej.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • wzrost zainteresowania właścicieli obiektów zabytkowych ochroną i pracami konserwatorskimi, • możliwość finansowania prac konserwatorskich i remontowych obiektów zabytkowych ze środków pochodzących z różnych źródeł: państwowe, samorządowe, środki UE, • uwzględnianie problemów ochrony dziedzictwa kulturowego w dokumentach strategicznych gminy, 	<ul style="list-style-type: none"> • pogarszający się stan techniczny obiektów zabytkowych spowodowany ich niewłaściwym użytkowaniem, • samowolne działania przy zabytkach bez uzgodnień i pozwoleń konserwatorskich, • brak środków na skuteczną ochronę i zabezpieczenie zabytków, • klęski żywiołowe i zdarzenia losowe, • niestabilność i powszechna nieznajomość przepisów prawa,

<ul style="list-style-type: none"> • promocja przykładów dobrej praktyki w zakresie ochrony zabytków, • intensywniejszy rozwój turystyki i agroturystyki, • edukacja w dziedzinie ochrony i zarządzania dziedzictwem kulturowym, • przestrzeganie zapisów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w zakresie ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego, • popularyzacja zabytków i ochrony nad zabytkami (wystawy, konkursy, wydawnictwa i publikacje), • współpraca właścicieli zabytków z władzami oraz Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. 	<ul style="list-style-type: none"> • emigracja ludzi młodych i wykształconych, • pogorsząca się polityka gospodarcza i finansowa.
---	---

7. Założenia programowe

Celem strategicznym gminnego programu opieki nad zabytkami gminy Przechlewo na lata 2014-2017 jest:

„Zachowanie dziedzictwa kulturowego, służącego budowaniu i utrwalaniu poczucia tożsamości społeczności lokalnej, zachowaniu ładu przestrzennego, rozwojowi turystyki i promocji gminy Przechlewo.”

Sformułowany cel strategiczny wymaga podjęcia szeregu działań, które winny stać się priorytetami na przyszłość. O ile w ciągu najbliższych 4 lat tylko kilka zadań zostanie zrealizowanych bądź zapoczątkowanych, to istotną rzeczą jest dostrzeżenie wielu innych problemów i rozpoczęcie działań, ukierunkowanych na opiekę nad zabytkami. Zapoczątkuje to wieloletni proces, dzięki któremu zabytki będą otaczane coraz lepszą opieką. Proces, który powinien podlegać systematycznej weryfikacji i dopasowywaniu do aktualnych potrzeb i możliwości finansowych. Pozytywne podejście władz samorządowych gminy Przechlewo do spraw związanych z opieką nad zabytkami i wykazywana troska o zachowanie świadectw przeszłości w należyтым stanie, dają wszelkie podstawy do efektywnego i sprawnego realizowania programu opieki nad zabytkami, przy pomocy wytyczonych priorytetów i kierunków działań.

7.1. Priorytety, kierunki działań i zadania programu opieki

Główne priorytety polityki gminnej związanej z ochroną zabytków zostały opracowane z uwzględnieniem celów zawartych w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami i zostały przedstawione w tabeli nr 1.

Priorytet I

Ochrona i rewaloryzacja krajobrazu kulturowego gminy

Priorytet II

Zarządzanie dziedzictwem kulturowym gminy

Priorytet III

Promocja i popularyzacja walorów dziedzictwa kulturowego gminy

Tab. 4. Zestawienie priorytetów, kierunków działań i zadań do realizacji w zakresie opieki nad zabytkami.

PRIORYTET I: Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno – gospodarczego gminy	
Kierunki działań	Zadania
1. Zachowanie dziedzictwa kulturowego jako ważnego elementu dla rozwoju gospodarczego gminy oraz budowaniu tożsamości jego mieszkańców.	<ul style="list-style-type: none"> • opracowywanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w szczególności dla obszarów o dużym nasyceniu obiektami zabytkowymi (w tym weryfikacja obowiązujących w zakresie aktualizacji zagadnień związanych z ochroną zabytków) oraz dla obszarów wskazanych do ochrony w studium uwarunkowań i zagospodarowania przestrzennego
2. Rewaloryzacja krajobrazu	

<p>kulturowego gminy. 3. Kształtowanie spójnej przestrzeni gminnej sieci powiązań kulturowo przyrodniczych. 4. Kształtowanie struktur przestrzennych w oparciu o przesłanki historyczne 5. Ochrona charakterystycznych elementów krajobrazu kulturowego gminy. 6. Ekspozycja najcenniejszych elementów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy.</p>	<p>gminy,</p> <ul style="list-style-type: none"> • konsekwentne wdrażanie zapisów dokumentów programowych w odniesieniu do zabytków i krajobrazu kulturowego gminy, • poprawa ładu przestrzennego wsi oraz zapobieganie rozpraszaniu osadnictwa poprzez: ochronę historycznie ukształtowanego układu dróg, placów oraz relacji przestrzennych pomiędzy zespołami zabytkowej zabudowy, • wypełnianie zabudową wolnych działek budowlanych w obszarach centrów wsi oraz historycznych siedlisk w zgodzie z historyczną kompozycją danego układu i gabarytami oraz formą architektoniczną tworzącej go zabudowy, • wyznaczanie w planach miejscowych nowych terenów pod zabudowę na zasadzie kontynuacji historycznych siedlisk, • ochrona panoram oraz przedpoli widokowych najcenniejszych elementów krajobrazu i dziedzictwa kulturowego, • podejmowanie działań związanych z likwidacją samowoli budowlanych.
<p>PRIORYTET II: Zarządzanie dziedzictwem kulturowym gminy</p>	
<p>Kierunki działań</p>	<p>Zadania</p>
<p>1. Podniesienie standardu przestrzeni publicznych o wartościach kulturowych. 2. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych. 3. Podejmowanie działań umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • rewitalizacja centrum Przechlewa, • rewaloryzacja zespołów zabytkowej zieleni (w tym gminnych parków, cmentarzy, obszarów nieczynnych cmentarzy), • dofinansowanie prac rewaloryzacyjnych przy obiektach nie będących własnością gminy w postaci stosownej uchwały dotyczącej dotacji na prace remontowo-konserwatorskie przy zabytkach ruchomych i nieruchomych, • konieczne przeprowadzenie pełnych prac konserwatorskich i restauratorskich wymagają: monstrancja z 1750 r., świeczniki z XVIII w. (6 szt.), feretron z obrazami (II poł. XIII w.), tabernakulum (poł. XVIII w.), ławy (poł. XVIII w. XIX/XX w.), portal (XVIII w.), konfesjonał (2 szt. koniec XIX w., pocz. XX w.), instrument organowy 10 głosowy firmy Sauer – Frankfurt a. Oder, Op. 818, 1903 r.), • dalsza współpraca z parafią rzymskokatolicką p.w. Św. Anny w Przechlewie oraz WUOZ w Gdańsku Delegatura w Słupsku, której celem będzie konserwacja i restauracja zabytkowego wyposażenia kościoła, • wspieranie działań związanych z zabezpieczeniem obiektów zabytkowych przed pożarem, zniszczeniem i kradzieżą (montaż instalacji przeciwpożarowej i alarmowej, zabezpieczeń przeciw włamaniom, znakowanie i ewidencjonowanie zabytków ruchomych itp.), • iluminacja najcenniejszych zabytków gminy, • określenie zasad i konsekwentne ich wdrażanie w zakresie umieszczania szyldów i reklam na obiektach zabytkowych, • współpraca z urzędami pracy w zakresie prowadzenia bieżących

	<p>prac pielęgnacyjnych, porządkowych i zabezpieczających na terenach objętych ochroną,</p> <ul style="list-style-type: none"> • szkolenie osób bezrobotnych w rzemiosłach związanych z tradycyjną sztuką budowlaną, • wsparcie utrzymywania na rynku pracy zanikających rzemiosł i zawodów, • wspieranie rozwoju gospodarstw agroturystycznych w zabytkowych obiektach budownictwa drewnianego oferujących wypoczynek i rozrywkę (regionalne potrawy, zwyczaje itp.) oparte na miejscowych tradycjach, • wspieranie tworzenia regionalnych izb pamięci, skansenów itp.
<p>PRIORYTET III: Promocja i popularyzacja walorów dziedzictwa kulturowego gminy</p>	
Kierunki działań	Zadania
<p>1. Popularyzacja dziedzictwa kulturowego gminy. 2. Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym. 3. Promocja tradycyjnych form i cech lokalnej architektury. 4. Szeroki dostęp do informacji o dorobku kultury regionalnej</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wspieranie działań edukacyjnych i promocyjnych oraz popularyzujących wiedzę o dziedzictwie kulturowym gminy, • organizacja i wspieranie realizacji konkursów, wystaw i innych działań edukacyjnych, • wydawanie i wspieranie publikacji (w tym folderów promocyjnych, przewodników) poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego gminy, • popularyzacja dobrych realizacji konserwatorskich i budowlanych przy zabytkach, popularyzacja dobrych praktyk projektowych przy zabytkach, a także zagospodarowaniu obszarów oraz terenów cennych kulturowo, przyrodniczo i krajobrazowo, • wprowadzenie i upowszechnienie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do systemu edukacji przedszkolnej i szkolnej poprzez wspieranie i organizowanie zajęć, • upowszechnianie i edukacja tradycyjnych form i cech lokalnej architektury (w zakresie bryły, detalu architektonicznego, materiału, kolorystyki, rozwiązań konstrukcyjnych), • opracowanie szlaków turystycznych (pieszych, rowerowych, samochodowych) wykorzystujących walory środowiska kulturowego, • opracowanie <i>mapy zabytków gminy</i>, jako atrakcyjnej graficznie formy promocji, ułatwiającej dotarcie do wszystkich elementów dziedzictwa kulturowego, • udostępnienie informacji o zabytkach gminy na stronie internetowej gminy.

8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami

Podmiotem formułującym gminny program opieki nad zabytkami jest samorząd gminy. Realizacja programu odbywać się będzie poprzez zespół działań władz gminy na rzecz osiągnięcia celów w nim przyjętych. Samorząd ma oddziaływać na różne podmioty związane z obiektami zabytkowymi, w tym również na mieszkańców gminy w celu wywołania w nich pożądanых zachowań prowadzących do realizacji zamierzonych celów. Zakłada się, że w realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Przechlewo wykorzystane zostaną następujące grupy instrumentów: instrumenty prawne, finansowe, społeczne, koordynacji i kontroli.

1. Instrumenty prawne:

- programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego,
- dokumenty wydane przez Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wynikające z przepisów ustawowych,
- uchwały Rady Gminy (miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, zwolnienia i ulgi dla właścicieli obiektów zabytkowych).

2. Instrumenty finansowe:

- środki własne zatwierdzone uchwałą Rady Gminy,
- dotacje,
- subwencje,
- dofinansowania z funduszy europejskich oraz środków budżetu państwa.

3. Instrumenty społeczne:

- uzyskanie poparcia lokalnej społeczności dla programu poprzez sprawną komunikację,
- edukacja i tworzenie świadomości potrzeby istnienia i ochrony dziedzictwa kulturowego w lokalnej społeczności,
- współpraca z organizacjami społecznymi.

4. Koordynacja i kontrola:

- gromadzenie stale aktualizowanej wiedzy o stanie zachowania obiektów, prowadzonych pracach remontowych i konserwatorskich,
- utworzenie w ramach organizacyjnych Urzędu Gminy w Przechlewie zespołu koordynującego realizację poszczególnych zadań wynikających z ustaleń programu opieki nad zabytkami.
- wewnętrzne okresowe sprawozdania z realizacji niniejszego programu.

9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami

Na mocy art. 87 ust. 1 i ust. 5 *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest sporządzany na okres 4 lat, a co 2 lata Wójt sporządza sprawozdanie z realizacji programu, które przedstawia Radzie Gminy.

Proces monitorowania będzie polegał na obserwowaniu zmian, jakie zachodzą w wyniku realizacji celów i zadań programu oraz analizie zebranych danych i opracowaniu raportów. Ocenę sporządzi komórka organizacyjna urzędu, koordynująca realizację programu, a następnie przedstawi ją Wójtowi Gminy Przechlewo. Po zaakceptowaniu, ocena zostanie przedłożona Radzie Gminy Przechlewo, będzie ona jednocześnie stanowić punkt wyjścia do wprowadzania uzasadnionych zmian i usprawniania programu. Proces osiągnięcia celów programu opieki nad zabytkami będzie monitorowany przez zespół koordynujący, poprzez analizę stopnia ich realizacji. Będzie ona obejmowała:

1. Poziom (w %) wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami.
2. Wartość finansowa wykonanych prac remontowo – konserwatorskich przy zabytkach oraz liczba obiektów poddanych ww. pracom.
3. Zakres współpracy z organizacjami pozarządowymi i kościelnymi.
4. Poziom (w %) objęcia terenu gminy wykonanymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego.
5. Liczba utworzonych parków kulturowych.
6. Liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków obszarów, obiektów i zespołów zabytkowych.
7. Liczba wniosków o uznanie obiektów i obszarów za pomniki historii.
8. Liczba zrealizowanych konkursów, wystaw, działań edukacyjnych na terenie gminy.
9. Liczba utworzonych szlaków turystycznych, tras rowerowych, konnych, wodnych.
10. Liczba opracowanych, wydanych wydawnictw (w tym folderów promocyjnych, przewodników itp.).
11. Liczba utworzonych, zmodernizowanych elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej.
12. Liczba osób zwiedzających obiektu zabytkowe m.in. zabytkowe obiekty sakralne w gminie.
13. Liczba szkoleń lub liczba pracowników biorących udział w szkoleniach związanych z ochrona dziedzictwa kulturowego.
14. Inne.

10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. wskazuje jednoznacznie właściciela posiadacza zabytku do nad opieki zabytkiem. Zakres tej opieki jest określony w art 5 ustawy. Państwo zobowiązuje się przy tym do wspomagania finansowego zadań realizowanych przy konserwacji obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków.

Zgodnie z zapisem art. 73 osoba fizyczna, jednostka samorządu terytorialnego lub inna jednostka organizacyjna będąca posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru zabytków albo posiadająca taki zabytek w trwałym zarządzie może ubiegać się o dotacje celową z budżetu państwa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku. Dotacje takie przyznawane są przez ministra właściwego do spraw kultury i dziedzictwa narodowego (Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego) lub wojewódzkiego konserwatora zabytków właściwego dla terenu, na którym, zlokalizowany jest obiekt zabytkowy wpisany do rejestru zabytków (Pomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków). Z tych dwóch źródeł finansowania można korzystać niezależnie.

Ustawa zezwala na ubieganie się o udzielenie dofinansowania nie tylko na prace planowane do wykonania przy zabytku w danym roku budżetowym, lecz także na prace, które zostały wykonane w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia przez wnioskodawcę wniosku o udzielenie dotacji. (art. 76 ust. 1 pkt 2).

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zawiera wykaz prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, które mogą być objęte dotacją (art. 77). Integralną częścią ustawy, wynikającą z zapisu art. 80 ust. 1 jest rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. Nr 112, poz. 940 z późn. zm.). Poza środkami budżetu państwa wypłacanymi przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego lub Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków działania programu mogą być finansowane przez:

- środki własne budżetowe gminy Przechlewo na realizację zadań własnych;
- dotacje podmiotowe dla instytucji kultury, których organizatorem jest samorząd województwa;
- dotacje samorządu województwa dla jednostek samorządu terytorialnego innych szczebli na realizację zadań z zakresu kultury i sztuki;
- dotacje, granty, nagrody samorządu województwa dla podmiotów nie zaliczanych do sektora finansów publicznych;
- środki własne jednostek samorządu terytorialnego różnych szczebli;
- dochody własne instytucji kultury;
- środki prywatne (osób fizycznych, stowarzyszeń, fundacji, osób prawnych, związków wyznaniowych);
- dotacje i fundusze celowe rządowych i pozarządowych programów pomocowych;
- środki Unii Europejskiej;
- inne środki przewidziane prawem.

Informacje o zasadach i kryteriach dotyczących możliwości pozyskiwania środków finansowych na zadania związane z ochroną i opieką nad zabytkami znajdują się na podanych poniżej stronach internetowych:

- Informacje dotyczące programu operacyjnego „Promesa Ministra Kultury” – www.mkidn.gov.pl;
- Informacje dotyczące programu operacyjnego „Dziedzictwo kulturowe” – www.mkidn.gov.pl;
- Informacje dotyczące programu operacyjnego „Fundusz wymiany kulturowej” – www.mkidn.gov.pl;
- Informacje dotyczące programu operacyjnego „Kultura 2007 – 2013” – www.mkidn.gov.pl;
- Informacje dotyczące programu operacyjnego „Innowacyjna gospodarka”, projektu nr 4.4. Inwestycje w produkty turystyczne o znaczeniu ponadregionalnym – www.interreg.gov.pl;
- Informacje dot. programów operacyjnych „Regionalne programy operacyjne” – www.interreg.gov.pl;
- Informacje dotyczące programu operacyjnego „restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich” – www.minrol.gov.pl;
- Informacje dotyczące programu operacyjnego „Kapitał ludzki” – www.mrr.gov.pl;
- Informacje dotyczące programu operacyjnego „Infrastruktura i środowisko” – www.mrr.gov.pl;
- Informacje dotyczące programu operacyjnego „Fundusz dla organizacji pozarządowych” – www.funduszngo.pl;
- Informacje dotyczące możliwości finansowania przy wykorzystaniu ustawy o partnerstwie publiczno – prywatnym – www.partnerstwopublicznoprywatne.info/ustawa_ppp.php;
- Inne.

11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków

Zgodnie z art. 81 w/w ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 1990 r. nr 16, poz. 95 ze zm.) finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach jest również obowiązkiem jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym.

Zasady i tryb postępowania o udzielenie dotacji z budżetu gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków określa **Uchwała Nr 56/VIII/2007 Rady Gminy Przechlewo z dnia 11 czerwca 2007 roku w sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.**

Kolejnym rozwiązaniem polepszającym stan zachowania lokalnych zabytków jest występowanie gminy w roli partnera przy projektach unijnych lub ministerialnych, w których beneficjenci (właściciele zabytków) często nie są w stanie zapewnić wkładu własnego. Takie działania z pewnością podnoszą poziom życia mieszkańców oraz atrakcyjność turystyczną Gminy Przechlewo.

Zadania *Programu Opieki nad Zabytkami* mogą też być realizowane przez instytucje kultury podległe Gminie lub funkcjonujące na jej terenie (np. izby regionalne, domy kultury, biblioteki) w ramach działalności bieżącej. Ponadto (w zakresie *ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie*) gmina może wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycją prowadzoną przez organizacje pozarządowe (m.in. stowarzyszenia, parafie).

12. Spis tabel, rysunków i fotografii

12.1. Spis tabel

- Tab.1. Obiekty wpisane do rejestru zabytków nieruchomych województwa pomorskiego.
- Tab.2. Zabytki ruchome Gminy Przechlewo wpisane do rejestru zabytków województwa pomorskiego.
- Tab.3. Zabytki ruchome Gminy Przechlewo wpisane do wojewódzkiej ewidencji zabytków.
- Tab.4. Stanowiska archeologiczne Gminy Przechlewo wpisane do rejestru zabytków województwa pomorskiego.
- Tab.5. Wykaz zabytków nieruchomych ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Przechlewo.
- Tab.6. Wykaz archeologicznych zabytków nieruchomych włączonych do Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Przechlewo.
- Tab.7. Zestawienie priorytetów, kierunków działań i zadań do realizacji w zakresie opieki nad zabytkami.

12.2. Spis rysunków

- Rys.1. Schemat rozmieszczenia na terenie Gminy Przechlewo obiektów wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych województwa pomorskiego.
- Rys.2. Schemat rozmieszczenia stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków województwa pomorskiego.
- Rys.3. Schemat lokalizacji zabytkowych cmentarzy w Gminie Przechlewo.
- Rys.4. Schemat lokalizacji zabytkowych założeń ruralistycznych Gminy Przechlewo.

12.3. Spis fotografii

- Fot.1. Kościół parafialny p.w. Św. Anny w Przechlewie.
- Fot.2. Zespół dworsko – parkowy w Płaszczycy.
- Fot.3. Zespół pałacowo – parkowy w Wandzinie.
- Fot.4. Kościół filialny p.w. Matki Bożej Częstochowskiej w Przechlewie.
- Fot.5. Kościół parafialny p.w. Św. Wawrzyńca w Sapolnie.

13. Załączniki

Wykaz załączników:

- ❖ **Załącznik Nr 1** – Wykaz obiektów po konserwacji i restauracji
- ❖ **Załącznik Nr 2** – Wykaz obiektów przeznaczonych do konserwacji i restauracji
- ❖ **Załącznik Nr 3** – Wykaz obiektów zaginionych

Wykaz obiektów po konserwacji i restauracji:

Malowidło na stropie „Wniebowzięcie NMP”, ok. 1720 r.

Malowidło na stropie „Gwiazda Przewodnia”, ok. 1720 r.

Malowidło na stropie „Arka Przymierza”, ok. 1720 r.

Malowidło na stropie „Korona w wieńcu laurowym”, ok. 1720 r.

Malowidło na stropie „Cedr Libanu”, ok. 1720 r.

Malowidło na stropie „Port Zbawienia”, ok. 1720 r.

Ołtarz boczny północny „Św. Anny”, XVIII w.

Ołtarz główny, I poł. XVIII w.

Ołtarz boczny „Święty Józef z Dzieciątkiem”, XVIII w.

Ambona, XVIII w.

Chrzcielnica, ok. 1650 r.

Prospekt organowy, 2 poł. XVIII w.

Feretron, 2 poł. XVIII w.

Obraz „Św. Jan Nepomucen”, XIX w.

Obraz „Św. Jakub Starszy”, 1 poł. XIX w.

Rzeźba „Chrystus Zmartwychwstały”, pocz. XVIII w.

Rzeźba „Krucyfiks”, pocz. XVIII w.

Wymiana elementów konstrukcji szachulcowej ścian, wymiana stolarki okiennej, naprawa tynków wewnętrznych, naprawa wieży w kościele p.w. Św. Anny w Przechlewie

Wymiana pokrycia dachu w Kościele Matki Bożej Częstochowskiej w Przechlewie

Gotycki dzwon z XV w.

Remont Kościoła p.w. Św. Wawrzyńca w Sapolnie polegający na remoncie elewacji, zmianie konstrukcji i wymianie pokrycia dachowego wieży kościoła, portyku i absydy

Załącznik Nr 2

Wykaz obiektów przeznaczonych do konserwacji i restauracji:

Obiekty wpisane do rejestru zabytków ruchomych będące na wyposażeniu Kościoła p.w. Św. Anny w Przechlewie, które wymagają przeprowadzenia prac konserwatorskich i restauratorskich:

Monstrancja z 1750 roku – konieczne jest przeprowadzenie pełnej konserwacji, która przywróci jej pierwotny wygląd i estetykę. Zaobserwowano na jej powierzchni zmiany korozyjne, nieregularne plamy i nalot na powierzchni. Występują liczne obtarcia i zarysowania. Brak z tyłu zamknięcia puszek oraz rozetek.

Świeczniki z XVIII w. (6 szt.) – konieczne jest przeprowadzenie pełnej konserwacji, która przywróci im pierwotny wygląd i estetykę. Zaobserwowano liczne rysy, pęknięcia,

przebarwienia, wygięte profitki, wykwyty rdzy i zabrudzenia.

Feretron z obrazami (II poł. XVIII w.) – konieczne przeprowadzenie pełnej konserwacji, która przywróci mu pierwotny wygląd i estetykę.

Tabernakulum (poł. XVIII w.) – konieczne przeprowadzenie pełnej konserwacji, która przywróci mu pierwotny wygląd i estetykę

Ławy (poł. XVIII w., XIX/XX w.) – konieczne przeprowadzenie pełnej konserwacji.

Wtórnie zostały przemalowane farbą olejną. Widoczne liczne otwory wylotowe po owadach oraz zawilgocenie.

Portal (XVIII w.) – konieczne przeprowadzenie pełnej konserwacji. Kolumny zostały wtórnie przemalowane. Struktura drewna jest widocznie osłabiona.

Konfesjonały (2 szt., koniec XIX w pocz. XX w.) – konieczne przeprowadzenie pełnej konserwacji. Zostały wtórnie przemalowane.

Instrument organowy 10 – głosowy firmy Sauer – Frankfurt a. Oder, Op. 818, 1903 r.

Prace konserwatorskie i restauratorskie ww. obiektów zostaną przeprowadzone w miarę możliwości finansowych właściciela tj. Parafii Rzymsko – Katolickiej p.w. Św. Anny w Przechlewie.

Załącznik Nr 3

Wykaz obiektów zaginionych

Na podstawie protokołu z oględzin stanu obecnego i zachowania zabytków wpisanych do rejestru zabytków województwa pomorskiego będących na wyposażeniu kościoła parafialnego p.w. Św. Anny w Przechlewie z dnia 16 lipca 2013 r. oraz na podstawie protokołu z kontroli obiektów zabytkowych z dnia 21 stycznia 2013 r. wpisanych do rejestru zabytków decyzją: nr KL.IV-660/20/71 z dnia 26.06.1971 r., pod nr rejestru B-32 oraz decyzji Nr PWKZ.ZD.5140.131.2013.Kb z dnia 09.08.2013 roku, pod nr B-32, stwierdzono brak niżej wymienionych zabytków:

1. Obraz „Św. Jan Ewangelista”, XIX w.

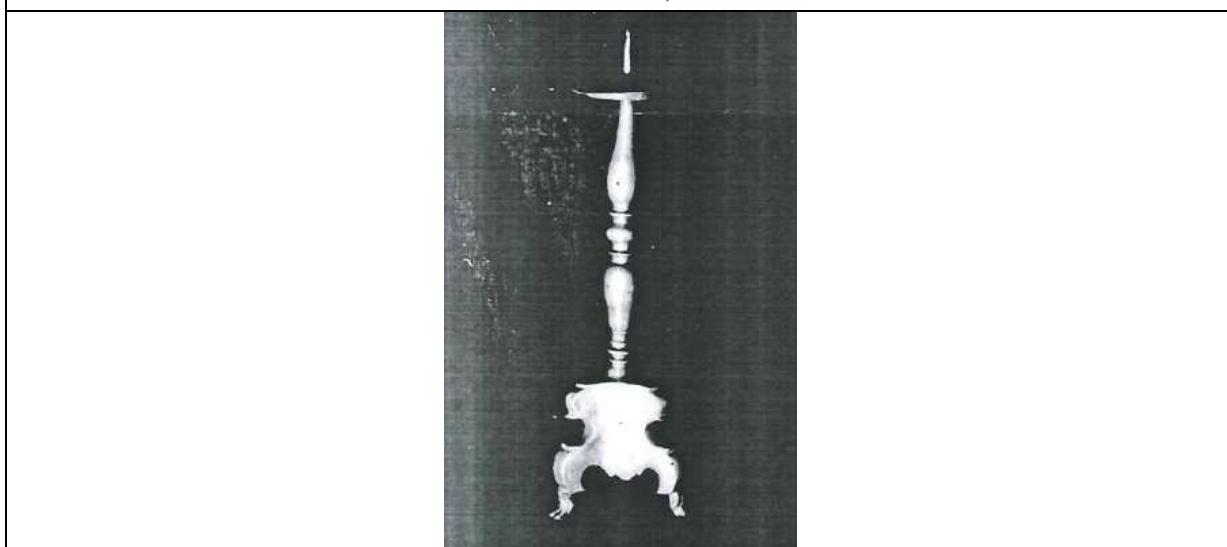
2. Obraz „Zwiastowanie”, XIX w.

3. Pacyfikał, 1617 rok.

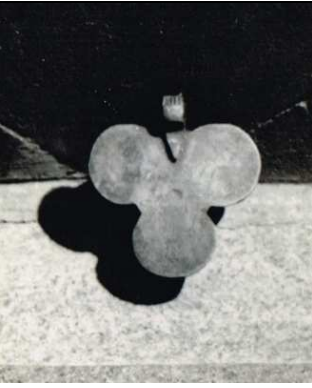

4. Konkiet, XIX w.

5. Świecezniki 2 szt., XVIII w

Ponadto stwierdzono brak niżej wymienionych zabytków wpisanych do wojewódzkiej ewidencji zabytków:

		
<p>1. Kociołek na wodę, XVIII w.</p>		
		
<p>2. Naczynie na oleje, 1762 rok.</p>		

Na chwilę obecną wszystkie ww. obiekty uznano za zaginione. Właściciele ww. obiektów prosi się o zwrócenie szczególnej uwagi na jakikolwiek ślad w inwentarzu lub innym dokumencie, w którym byłaby zawarta jakaś wzmianka odnośnie aktualnego miejsca przechowywania ww. obiektów.